Stenografični zapisnik

enajste seje deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 22. februarja 1912.

Navzoči: Prvosedník: Deželni glavar dr. Ivan Šusteršič. Vladna zastopnika: C. kr. deželni predsednik ekscelenca Teodor bar. Schwarz in c. kr. okrajni glavar Karol grof Künigl. Vsi člani razen: ekscelenca Josip baron Schwegel, Anton baron Codelli, Henrik pl. Schollmayer-Lichtenberg in dr. Fran Novak. Zapisnikarja: dr. Karol baron Born in dr. Ivan Zajec.

Dnevni red:

1. Naznanila deželnozborskega predsedstva.
2. Dopolnilna volitev v pridobninsko deželno komisijo in v prizivno komisijo za osebno dohodnino.
3. Priloga 74. — Poročilo deželnega odbora o uvedbi mitnine od avtomobilov in motorskih koles pri mitnicah na deželnih cestah na Rakeku, Bloški Polici in v Podklancu z dotičnim zakonskim načrtom.
4. Priloga 75. — Poročilo deželnega odbora o uvedbi mitnine od avtomobilov in motorskih koles na reški deželni cesti z dotičnim zakonskim načrtom.
5. Poročilo ustavnega in občinskega odseka:
   a) o poročilu deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona o nekaterih izpremembah občinskega reda, oziroma volilnega reda za deželno stolno mesto Ljubljano (k prilogi 67.);
   b) o poročilu deželnega odbora glede izpremembe zakona o občinskih taksah (k prilogi 54.);
   c) o izločitvi davčne občine Velesovo iz sedanje krajne občine Šenčur pri Kranju in o ustanovitvi samostojne krajne občine Velesovo (k prilogi 59.);
   č) o poročilu deželnega odbora glede izločitve davčne občine Gorenje Polje iz občine Toplice in ustanovitve samostojne krajne občine Gorenje Polje (k prilogi 57.).

Stenographischer Bericht

der elften Sitzung des krainischen Landtages

in Laibach

am 22. Februar 1912.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Dr. Ivan Šusteršič. Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Exzellenz Theodor Freiherr von Schwarz und k. k. Bezirkshauptmann Karl Graf Künigl. Sämtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Exzellenz Josef Freiherr von Schwegel, Anton Freiherr von Codelli, Henrich von Schollmayer-Lichtenberg und Dr. Franz Novak. Schriftführer: Dr. Karl Freiherr von Born und Dr. Ivan Zajec.

Tagesordnung:

1. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.
2. Ergänzungswahl in die Erwerbsteuer-Landeskommission und in die Personaleinkommensteuer-Berufungskommission.
3. Beilage 74. — Bericht des Landesausschusses über die Einführung der Mautgebühr von Automobilen und Motorrädern an den Landesstraßenmauten in Rakek, Bloška Polica und Podklanec mit dem betreffenden Gesetzentwurfe.
4. Beilage 75. — Bericht des Landesausschusses über die Einführung der Mautgebühr von Automobilen und Motorrädern an der Rekalandesstraße mit dem betreffenden Gesetzentwurfe.
5. Bericht des Verfassungs- und Gemeindeausschusses:
   a) über den Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Gesetzentwurf, betreffend einige Änderungen der Gemeindeordnung, beziehungsweise der Gemeindewahlordnung der Landeshauptstadt Laibach, vorgelegt wird (zur Beilage 67);
   b) über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Abänderung des Gesetzes über die Gemeindetaxen (zur Beilage 54);
   c) über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Ausscheidung der Steuergemeinde Velesovo aus der bestehenden Ortsgemeinde St. Georgen bei Krainburg und Gründung einer selbständigen Ortsgemeinde Velesovo (zur Beilage 59);
   č) über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Ausscheidung der Steuergemeinde Oberfeld aus der Gemeinde Töplitz und die Gründung einer selbständigen Ortsgemeinde Oberfeld (zur Beil. 57).

6. Poročilo upravnega odseka:
   a) o samostalnem predlogu poslanca Dularja in tovarišev glede ciganov na Kranjskem (št. XVI);
   b) o nujnem predlogu poslanca dr. Pegana in tovarišev zaradi stvoritve nekega sladkornega podkartela ljubljanskih trgovcev (št. XXIV);
   c) o nujnem predlogu poslanca barona Apfaltrerna in tovarišev glede tretje železniške zveze s Trstom (št. XXV);
   č) o prošnji občine Rovte za podaljšanje okrajne ceste Rovte—Žiri (97/Pet.).
7. Poročilo finančnega odseka o prošnji Josipa Šenka, hišnika v deželnem muzeju, za pomaknitev v višji plačilni razred (26/Pet.).
8. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora za leto 1910.
9. Eventualna druga poročila.

Začetek seje ob 10. uri 30 minut dopoldne.

6. Bericht des Verwaltungsausschusses:
   a) über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Dular und Genossen, betreffend die Zigeuner in Krain (Nr. XVI);
   b) über den Dringlichkeitsantrag des Abgeordneten dr. Pegan und Genossen, inbetreff Bildung eines Zucker-Subkartels der Laibacher Kaufleute (Nr. XXIV);
   c) über den Dringlichkeitsantrag des Abgeordneten Baron Apfaltrern und Genossen, inbetreff einer dritten Eisenbahnverbindung mit Triest (Nr. XXV);
   č) über die Petition der Gemeinde Gereuth um Verlängerung der Bezirksstraße Gereuth-Sairach (97/Pet.).
7. Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Josef Šenk, Hausmeisters im Landesmuseum, um Vorrückung in die höhere Gehaltsklasse (26/Pet.).
8. Mündlicher Bericht des Rechenschaftsberichtsausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesausschusses für das Jahr 1910.
9. Eventuelle andere Berichte.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 30 Minuten vormittags.

Deželni glavar

(pozvoni. — das Glockenzeichen gebend):

Otvarjam sejo, konštatujem sklepčnost.

Za zapisnikarja pri današnji seji pokličem gospoda poslanca dr. Zajca in barona Borna.

1. Naznanila deželnozborskega predsedstva.

1. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.

Svojo odsotnost je opravičil zaradi bolezni gospod poslanec ekscelenca baron Schwegel.

Čast mi je naznaniti visoki zbornici, da sem soglasni njen sklep, storjen v zadnji seji dne 16. t. m. glasom katerega se je imelo brzojavno čestitati Njega c. in kr. visokosti nadvojvodi Rainerju in Njegovi visoki soprogi k 60 letnici poroke, takoj še tisti dan izvršil in še tisti dan dobil sledečo brzojavko (bere — liest):

„Dr. Šusteršič, Landeshauptmann, Laibach.

Erzherzogin und ich sprechen Ihnen, wie dem vereinigten Landtage unseren wärmsten Dank aus für das Gedenken unseres Freudentages, wie für die guten Wünsche, welche Sie uns zur Feier desselben senden.

Erzherzog Rainer."

(Splošni živahni klici — Allgemeine lebhafte Rufe: „Živio!" „Hoch!")

Gospodje poslanci dr. Lampe in tovariši so vložili nujni predlog, ki se glasi (bere — liest):

„Nujni predlog

poslanca dr. Lampeta in tovarišev glede pooblastila deželnemu odboru za nebistvene izpremembe in prevode sklenjenih zakonov.

Deželni zbor skleni:

Deželni odbor se pooblašča, da sme pred izposlovanjem Najvišje sankcije v tekočem zasedanju sprejetih zakonskih načrtov, oziroma pred izposlovanjem Najvišjega odobrenja deželnozborskih sklepov, bodisi iz lastne iniciative, bodisi po želji vlade, izvršiti potrebne izpremembe besedila, oziroma dopolnila, v kolikor odgovarja to zmislu dotičnih zakonskih načrtov in ne zadeva bistvenih določil. Hkrati se deželni odbor pooblašča, da napravi zakonskim načrtom prevode v tistih primerih, v katerih je bil načrt zakona, oziroma njega posamezni deli, v deželnem zboru sklenjen le v enem jeziku.

V Ljubljani, dne 22. februarja 1912.

dr. Lampe l. r., Hladnik l. r., Jaklič l. r. Dular l. r. Matjašič l. r., I. Piber l. r., dr. Žitnik l. r., Dimnik l. r., Perhavec l. r., Ravnikar l. r., Drobnič l. r., Fr. Demšar l. r."

V utemeljevanje nujnosti dam besedo gospodu predlagatelju dr. Lampetu.

Poslanec dr. Lampe

Visoka zbornica! Resolucija je v bistvu enaka resolucijam, katere je deželni zbor že sprejel v tem oziru. Ker je, kakor je vsem gospodom jasno, nemogoče v deželnem zboru tekst zakonov do zadnje pičice natančno izdelati in pridejo potem tudi obravnave z vlado, zaradi potrditve zakonov, zato je potrebno, da dobi deželni odbor pooblastilo, da sme v svojem delokrogu izvršiti potrebne nebistvene spremembe besedila, oziroma dopolnila sprejetih zakonskih načrtov.

Dodal sem prejšnjim resolucijam samo en stavek, ki pooblašča deželni odbor, da tudi besedilo v drugem deželnem jeziku izdela v tistih slučajih, ko je zakonski tekst izdelan samo v enem jeziku. Gospodje, to je nujno potrebno, ker bi sicer moral vsak poslanec staviti svoje predloge v obeh jezikih, kar bi pa bilo za poslanca silno težavno, in včasih sploh nemogoče, da bi v naglici sestavil popolnoma korektno besedilo. V tem zasedanju se je stavilo mnogo predlogov, ki so jih nemški poslanci stavili samo v nemškem jeziku, slovenski pa samo v slovenskem jeziku.

Bila bi naravnost neka krutost zahtevati, da naj vsak posamezni predlog stavijo tudi v drugem jeziku, katerega ta ali oni poslanec morda ni tako zmožen, kakor materinščine. Tu mora torej deželni odbor dobiti neko pooblastilo, seveda pooblastilo formalnega značaja, da izdela popolnoma točne prestave, kajti bistvenega seveda ne sme ničesar spremeniti. Z ozirom na to prosim, da visoka zbornica prizna mojemu predlogu nujnost.

Deželni glavar:

Bomo tedaj glasovali o nujnosti.

Prosim tisto gospodo, katera priznava predlogu gospoda poslanca dr. Lampeta nujnost, da izvoli vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Nujnost je sprejeta.

Odkažem sedaj ta predlog ustavnemu odseku, in naznanjam, da mi je gospod načelnik tega odseka sporočil, da bo seja ustavnega odseka danes popoldne pred popoldansko sejo. Jaz bom namreč prekinil današnjo sejo za kaki 2 uri in $^1/_2$ ure poprej bo seja ustavnega odseka v prostorih S. L. S.

Gospodje poslanci Jaklič in tovariši so vložili interpelacijo na njega ekscelenco gospoda deželnega predsednika zaradi škode, ki preti prebivalstvu Kočevskega okraja vsled mnogoštevilne zverjadi. (Glej dodatek št. I. — Siehe Anhang Zl. I.)

Nadalje so vložili gospodje poslanci Hladnik in tovariši interpelacijo na gospoda deželnega predsednika v zadevi občinskih volitev v Št. Rupertu. (Glej dodatek št. II. — Siehe Anhang Zahl II.)

Ti dve interpelaciji izročim njega ekscelenci gospodu deželnemu predsedniku.

Gospodje poslanci Vehovec in tovariši so vložili interpelacijo na deželnega glavarja v zadevi naprave vodovoda za Suho Krajino, in ravnotako so vložili gospodje poslanci Bartol in tovariši do mene vprašanje v zadevi mostu čez Kolpo pri Kužlju. (Glej dodatek III. in IV. — Siehe Anhang III. und IV.)

Prosim gospoda referenta deželnega odbora dr. Lampeta, da odgovori na ti dve interpelaciji.

Poslanec dr. Lampe:

Gospodje poslanci Vehovec in tovariši so stavili naslednjo interpelacijo (bere — liest):

„Že pred dvema letoma so občinski zastopi Velikolaškega in Žužemberškega okraja sklepali in prosili za napravo vodovoda za Suho Krajino.

Vprašamo gospoda deželnega glavarja, ali je državni in deželni prispevek že zagotovljen in kdaj se začne z izdelovanjem podrobnih načrtov."

Tukaj se gre za dva velika vodovoda, in sicer za Velikolaški okraj, za Suho Krajino, za Ribniško dolino in Kočevski okraj. Oba ta dva vodovoda bosta stala okrog 3 milijone kron po generalnem proračunu. Obravnave od vlade se že vrše in sedaj je vlada, katero smo prosili za najmanj 50% ni prispevek, dovolila letnih 50.000 K skozi 50 let. To bi bilo skupaj 2 milijona kron. Ta prispevek bi se pa raztegnil v dolgo vrsto let, tako, da to popolnoma ne odgovarja 50% državnega prispevka. V tem pogledu se še vrše pogajanja med deželnim odborom in poljedelskim ministrstvom. Deželni prispevek je že sklenjen, občinski odbori so že vsi storili prav veljavne sklepe tako, da ko se s kmetijskim ministrstvom doseže dogovor, bo financiranje teh velikanskih naprav zagotovljeno.

Kar se tiče načrtov, je deželni odbor že sklenil, da po svojem stavbnem uradu začne z izdelovanjem načrtov. Detajlni načrti upam, bodo tekom pol leta morda že popolnoma izgotovljeni in se potem predlože ministrstvu. Upam, da se bo to velikansko delo v primeroma kratkem času dovršilo. (Živahno odobravanje na levi — Lebhafter Beifall links.)

Kar se tiče vprašanja Bartola in tovarišev v zadevi mostu čez Kolpo pri Kužlju, v občini Fara, imam pa v imenu deželnega odbora poročati, da deželni odbor popolnoma uvideva nujno potrebo zgradbe mostu in da je deželni odbor stopil že v dogovor s hrvaško deželno vlado, zaradi tega, ker bo vezal ta most Kranjsko s Hrvaško. Ko bo dogovor s hrvaško vlado končan, in ko se zagotovi prispevek lokalnih faktorjev, upam, da bomo ta most v doglednem času dogradili. Načrti za ta most bodo pa v kratkem preskrbljeni.

Deželni glavar:

S tem je rešena prva točka dnevnega reda in prehajamo k točki:

2. Dopolnilna volitev v pridobninsko deželno komisijo in v prizivno komisijo za osebno dohodnino.

2. Ergänzungswahl in die Erwerbsteur-Landeskommission und in die Personaleinkommensteur-Berufungskommission.

Voliti nam je v pridobninsko deželno komisijo 3 člane in 2 namestnika.

Izstopili so sledeči člani: Anton Kobi, Anton Belec, Alojzij Pavlin in namestnika: Franc Demšar in Karol Pollak star.

Ti so izstopili koncem l. 1911. in na njih mesta bo treba voliti nove člane.

Ali žele gospodje, da najprej volimo člane, ali vse skupaj? (Klici — Rufe: „Vse skupaj!") Voliti je vse iz cele zbornice.

Tedaj prosim, da se oddajo glasovnice:

(Zgodi se — Geschieht. — Po prestanku — Nach einer Pause.)

Oddanih je bilo 31 glasovnic in so z vsemi glasovi izvoljeni za člane: Anton Kobi, deželni poslanec na Bregu, Jožef Kenda, gostilničar v Kamniku, Anton Belec, župan v Št. Vidu nad Ljubljano. Za namestnika pa: Franc Demšar, deželni poslanec v Češnjici, Karol Pollak star., tovarnar v Ljubljani.

Sedaj nam je voliti v osebno dohodninsko prizivno komisijo.

Predvsem ima voliti kurija veleposestva 1 člana in 1 namestnika.

Prosim gospode, da oddajo listke. (Zgodi se — Geschieht. — Po prestanku — Nach einer Pause.)

V kuriji veleposestva je bilo oddanih 6 glasovnic. Vse se glase za člana na gospoda deželnega poslanca dr. Egerja v Ljubljani; za namestnika pa na Karola Mulley, c. kr. viš. dež. sodnega svetnika na Vrhniki. Ta dva sta torej izvoljena v prizivno komisijo za osebno dohodnino.

Sedaj je voliti enega namestnika, namesto odstopivšega člana Josipa Turka, iz kurije mest in trgov, ter trgovske in obrtne zbornice.

Prosim gospode, da oddajo listke.

(Zgodi se — Geschieht. — Po prestanku — Nach einer Pause.)

Iz kurije mest in trgov, ter trgovske in obrtne zbornice je izvoljen z vsemi oddanimi glasovi Josip Turk, deželni poslanec v Ljubljani.

Sedaj je voliti enega člana in dva namestnika iz kurije kmetskih občin.

Prosim gospode, da oddajo listke.

(Zgodi se — Geschieht. — Po prestanku — Nach einer Pause.)

Iz kurije kmetskih občin je bilo oddanih 14 glasov. Od teh je dobil za člana deželni poslanec Košak 13 glasov, 1 glas je pa dobil deželni poslanec Jarc.

Izvoljen je tedaj za člana Franc Košak, deželni poslanec in župan na Grosupljem.

Za namestnika sta pa izvoljena z vsemi oddanimi 12 glasovi Ivan Podlesnik, posestnik in trgovec na Primkovskem, in Franc Jaklič, deželni poslanec v Dobrepoljah.

Sedaj je voliti iz cele zbornice dva člana, in sicer na mesto odstopivših članov Košaka in Tršana.

Prosim gospode, da oddajo listke.

(Zgodi se — Geschieht. — Po prestanku — Nach einer Pause.)

Iz cele zbornice sta izvoljena kot člana z vsemi oddanimi 35 glasovi Evgen Jarc, deželni poslanec

in c. kr. profesor v Ljubljani ter Alojzij Tršan, župan v Tacnu.

S tem je rešena druga točka dnevnega reda, in mi prehajamo k tretji točki:

3. Priloga 74. — **Poročilo deželnega odbora o uvedbi mitnine od avtomobilov in motorskih koles pri mitnicah na deželnih cestah na Rakeku, Bloški Polici in v Podklancu z dotičnim zakonskim načrtom.**

3. Beilage 74. — **Bericht des Landesausschusses über die Einführung der Mautgebühr von Automobilen und Motorrädern an den Landesstraßenmauten in Rakek, Bloška Polica und Podklanec mit dem betreffenden Gesetzentwurfe.**

To točko odkažem finančnemu odseku.

Točko:

4. Priloga 75. — **Poročilo deželnega odbora o uvedbi mitnine od avtomobilov in motorskih koles na reški deželni cesti z dotičnim zakonskim načrtom;**

4. Beilage 75. — **Bericht des Landesausschusses über die Einführung der Mautgebühr von Automobilen und Motorrädern an der Rekalandesstraße mit dem betreffenden Gesetzentwurfe —**

odkažem tudi finančnemu odseku.

Prehajamo sedaj k točki:

5. a) **Poročilo ustavnega in občinskega odseka: o poročilu deželnega odbora, s katerim se predlaga načrt zakona o nekaterih izpremembah občinskega reda oziroma občinskega volilnega reda za deželno stolno mesto Ljubljano** (k prilogi 67.).

5. a) **Bericht des Verfassungs- und Gemeindeausschusses: über den Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Gesetzentwurf, betreffend einige Änderungen der Gemeindeordnung, beziehungsweise der Gemeindewahlordnung der Landeshauptstadt Laibach, vorgelegt wird** (zur Beilage 67).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Jarc:

Deželni odbor je izdelal načrt zakona, s katerim se spreminjajo nekatere točke občinskega reda in občinskega volilnega reda za deželno stolno mesto Ljubljana. Točka občinskega reda, ki pride pri tem vpoštev, je § 7. Ta paragraf je bil doslej v nesoglasju z dotičnim paragrafom občinskega reda za deželo, to je § 6 b), in namen tega zakonskega načrta je, da se spravi ta dva paragrafa v soglasje.

Spremeni se dalje pri občinskem volilnem redu § 24. in § 48. Paragraf 24. ima ta namen, da se prepreči to, kar se je dogajalo pri zadnjih občinskih volitvah v Ljubljani, namreč, da bi iz barve kuvert, ki so bile bele in prozorne, mogel vsak član komisije, najbolj pa predsednik komisije, spoznati, v kakem zmislu je vsak opravičenec izvrševal svojo volilno dolžnost.

Paragraf 48. ima pa ta namen, da se pravičneje porazdele posamezni mandati, ki preostanejo v posameznih razredih.

Proti temu načrtu se bodo čuli gotovo ugovori iz različnih strani. Tako se bo n. pr. trdilo, da pomenja sprememba § 7. pravzaprav spremembo deželnega volilnega reda. Jaz tukaj konštatiram, da v deželnem volilnem redu ni nobenega določila, na katero bi se mogla opirati taka trditev. Trdilo se bo tudi, to je seveda le formalni ugovor, da se v tako kratkem času potem, ko smo sklenili novi zakon, prihaja že s spremembami. Gospodje, pri novih zakonih je najbolje, da se nedostatki, ki so se pokazali, čimpreje odpravijo, in to je tudi namen temu zakonskemu načrtu.

Kar se tiče špecielno § 7. glede Ljubljane, se bo čul ugovor, kam naj denemo n. pr. mesarje in krošnjarje, ki izven Ljubljane stanujejo, pa tukaj plačujejo svoj davek. V odseku sem že odgovoril na to, da ostanejo mestni rajoni isti, spremeni se le število volilcev, ki pa mora vsak imeti svoje bivališče izkazano nasproti davčni oblasti. Govorilo se je tudi o tem, da to vpliva na domovinstvo, kar se pa ne da dokazati na noben način.

V imenu ustavnega in občinskega odseka predlagam sledeče:

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Od deželnega odbora predlagani zakonski načrt se odobri z dostavkom, da se med šesti in sedmi odstavek § 24. vrine nov odstavek:

„Preden magistrat volilne kuverte izda, mora njih vzorce predložiti deželni vladi v odobritev," v nemškem besedilu:

„Vor Ausgabe der Wahlkuverte hat der Magistrat deren Muster der Landesregierung behufs Genehmigung vorzulegen."

2. Deželnemu odboru se naroča, da zakonskemu načrtu izposluje Najvišje potrjenje."

Nadalje predlagam še sledečo resolucijo (bere — liest):

„Deželnemu odboru se naroča, da na podlagi dosedanjih izkušenj glede nekaterih nejasnosti in pomanjkljivosti občinskega reda in občinskega volilnega reda za deželo stavi deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju primerne nasvete in predloži eventualno potreben zakonski načrt."

Predlagam, da se preide o tem zakonskem načrtu v špecialno debato.

Deželni glavar:

Otvarjam generalno debato. K besedi sta oglašena, in sicer „contra", gospoda poslanca dr. Tavčar in dr. Eger. K besedi pride prvi kontragovornik gospod poslanec dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Jaz se pri tej priliki ne bom spuščal v daljšo razpravo, ker bi bilo to docela nepotrebno. Sklicujem se pri tem na izjavo mestnega zastopa, ki je itak predložena deželni vladi, in izjavljam v imenu svojih somišljenikov, da mi smatramo spremembo § 7. občinskega reda za mesto Ljubljano tako, kakor nasvetuje zakonski načrt za spremembo deželnozborskega volilnega reda po § 3., § 13. in § 14. Mi stojimo na stališču, da je za tako spremembo potrebna postavno predpisana kvalificirana večina. Gospod poročevalec se ne postavlja na to stališče, ampak, kakor rečeno, mi se ne bomo prepirali ž njim, mi se ne bomo udeležili posvetovanj o tem in bomo zapustili zbornico.

Glede glasovanja o § 7. pa prosim gospoda deželnega glavarja, da v smislu § 64. našega opravilnika odredi na glasovanje tudi protiglasovanje in štetje glasov, kakor je zapisano v istem paragrafu. (Živahno odobravanje in ploskanje v središču — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Zentrum. — Poslanci narodnonapredne stranke zapuste dvorano — Die Abgeordneten der nationalfortschrittlichen Partei verlassen den Sitzungssaal.)

Deželni glavar:

Do besede pride sedaj drugi oglašeni kontragovornik gospod poslanec dr. Eger.

Abgeordneter Dr. Eger:

Hohes Haus! Ich erkläre namens meines Klubs, daß wir gegen die Änderung des § 7 der Gemeindeordnung für die Stadt Laibach stimmen werden, falls nicht eine von uns gewünschte Änderung erfolgt, und wir werden, falls dies nicht geschieht, auch gegen das Gesetz in toto stimmen.

Es ist ja richtig, daß der vorliegende Gesetzentwurf nach seiner Textierung nur eine Änderung der Gemeindeordnung beinhaltet, andererseits ist es aber ebenso klar und nicht bestritten, daß dadurch eine Änderung des Ergebnisses der letzten Landtagswahlen herbeigeführt werden soll, da zahlreiche Umgebungsbesitzer nunmehr in der Stadt Laibach landtagswahlberechtigt werden sollen, welche es bisher nicht waren, weil ihnen das nach § 7 der Gemeindeordnung für die Landeshauptstadt Laibach im Zusammenhange mit § 2 der Gemeindeordnung und § 13 der Landtagswahlordnung erforderliche Requisit des Wohnsitzes fehlte. Der Effekt wäre der, daß diese Umgebungsbesitzer und auch einzelne andere das Landtagswahlrecht in Laibach erlangen, hingegen ihr bisheriges Landtagswahlrecht verlieren.

Es ist an und für sich mißlich, in so kurzer Zeit Änderungen der autonomen Grundgesetze: der allgemeinen Gemeindeordnung, der Landtagsordnung, der Landtagswahlordnung, der allgemeinen Gemeindewahlordnung und des Statuts für Laibach — vorzunehmen, und muß es auch direkt befremden, wenn man sieht, daß diese Änderungen gerade nach vorhergegangenen Wahlen durchgeführt werden sollen. Aber auch abgesehen davon müssen wir uns gegen die Änderung des § 7 der Gemeindeordnung für die Landeshauptstadt Laibach aussprechen, weil wir den herbeigewünschten Erfolg nicht billigen.

Hohes Haus! Wie schon erwähnt, sollen durch diese Änderung zahlreiche Grundbesitzer aus der Umgebung in Laibach landtagswahlberechtigt werden. Diese Besitzer haben ihren W o h n s i t z in den Ortschaften der Umgebung. Nicht nur das! Sie haften mit all ihren Belangen am derzeitigen Wohnsitz, und es ist selbstverständlich, daß sie auch alle politischen Rechte — und dazu gehört auch das Landtagswahlrecht — dort ausüben sollen, wo sie ihren Wohnsitz haben.

Dieser Grundsatz gelangt schon jetzt im § 14, Absatz 5, der geltenden Landtagswahlordnung zum Ausdrucke, indem dieser Paragraph die Bestimmung enthält, daß, wenn ein Wahlberechtigter der Städte und Märkte und der Landgemeinden Mitglied mehrerer Gemeinden ist, er das Wahlrecht bloß in der Gemeinde seines ordentlichen Wohnsitzes ausübt, und wenn er in keiner der betreffenden Gemeinden seinen ordentlichen Wohnsitz hat, dort, wo er die höchste direkte Steuer entrichtet.

Das ist ein vollkommen berechtigtes Prinzip und daher ist es selbstverständlich, daß wir, wenn wir nun den § 7 der Gemeindeordnung für die Landeshauptstadt Laibach ändern und uns nicht gleichzeitig dem Vorwurfe aussetzen wollen, daß es sich um eine Tendenzgesetzgebung handelt, gleichzeitig den § 14 der Landtagswahlordnung in der Weise abändern, daß wir den Absatz 4, d. h. die Worte: »Wer in der Wählerklasse der Städte und Märkte wahlberechtigt ist, darf in keiner Landgemeinde wählen,« — auslassen.

Dadurch würden wir die einzelnen Absätze dieses Paragraphen miteinander in Einklang bringen und würde die grundsätzliche Frage, wo jemand das Landtagswahlrecht ausüben soll, in der Weise prinzipiell geregelt werden, daß jeder das Wahlrecht dort auszuüben hat, wo sich sein Wohnsitz befindet, wo er mit allem Belange konzentriert ist, oder wenn er keinen ordentlichen Wohnsitz hat,

dort, wo er die höchste direkte Steuer entrichtet.

Es ist mithin klar, daß wir bei dieser Auffassung der Sachlage für die Änderung des § 7 der Gemeindeordnung für die Landeshauptstadt Laibach nur dann stimmen könnten, wenn gleichzeitig auch der § 14 der Landtagswahlordnung geändert wird. Solange dies nicht geschieht, müssen wir gegen den vorliegenden Gesetzentwurf Stellung nehmen.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je debata zaključena in ima sklepčno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Jarc:

Stališče gospodov narodnonapredne stranke je isto, kakor so je zastopali pri razveljavljenju mandatov poslancev Ribnikarja in Reisnerja. Zato s temi gospodi sploh ne polemiziram.

Gospodu poslancu dr. Egru bi pa odgovoril to-le: Predvsem bi ga opozoril na to, da so že po sedanjem občinskem redu in deželnozborskem volilnem redu vsi zunanji davkoplačevalci opravičeni voliti v Ljubljani, in bi ga spomnil samo na to, da je on citiral neki paragraf iz deželnega volilnega reda, utajil je pa neki odstavek, v katerem se govori, da tisti, ki ima volilno pravico v kaki kmečki ali mestni občini, izvršuje svojo volilno pravico v mestu. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Eger: »Ich habe ja zitiert und die Änderung empfohlen!«) Ta princip pa je uveljavljen v deželnozborskem volilnem redu, in zato zavračam očitanje gospoda dr. Egra, da bi bila naša zakonodaja nekaka »Tendenzgesetzgebung«. Pričakoval bi bil, da bi se gospod dr. Eger postavil takrat na to stališče, ko smo prvič razpravljali o občinskem štatutu za mesto Ljubljano, in pričakujem še predloga, da se reasumira novi občinski štatut in uveljavi zopet stari občinski red.

Toda tega gospod dr. Eger najbrže ne bo storil, in zato vztrajam pri svojem predlogu, da se preide v specialno debato.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga prehod v specialno debato.

Bomo torej glasovali o tem predlogu gospoda poročevalca.

Gospodje, ki se strinjate s tem, da se preide o zakonskem načrtu v nadrobno razpravo, izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Prehod v nadrobno razpravo je sprejet, in sicer se bo vršila nadrobna razprava v dveh oddelkih. Prva razprava bo obsegala člen I. s § 7., druga člen II. s §§ 24. in 48., in s tem v zvezi še člen III. ter naslov in uvod.

Prosim gospoda poročevalca, da uvede prvo razpravo.

Poročevalec Jarc:

Nimam ničesar omeniti.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec nima nič omeniti, k besedi ni nihče oglašen, in tedaj glasujmo!

Prosim tisto gospodo, ki sprejme člen I., da blagovoli vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Prosim gospode, da stoje, da bom preštel glasove. Četudi je gospod dr. Tavčar izrekel dotično željo v generalni debati in tedaj nisem prisiljen jo vpoštevati, bom vendar iz proste volje ugodil njegovi želji in bom preštel glasove.

Ta člen I. je sprejet s 26 glasovi zoper 7 glasov.

Sedaj prehajamo k drugi specialni debati, obsegajoči člen II. in III. ter naslov in uvod.

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Jarc:

Predlagam, da se sprejme ta odstavek v isti obliki, kakor predlaga odsek, in sicer, da se vrine med šesti in sedmi odstavek § 24. v členu II. nov odstavek, ki se glasi (bere — liest):

»Predno magistrat volilne kuverte izda, mora njih vzorce predložiti deželni vladi v odobritev.

Vor Ausgabe der Wahlkuverte hat der Magistrat deren Muster der Landesregierung behufs Genehmigung vorzulegen.«

Deželni glavar:

Otvarjam debato. Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, glasujemo, in sicer, ker ni nobenih izpreminjevalnih predlogov, glasujemo skupno o členu II. po odsekovem predlogu.

Gospodje, ki sprejmete člen II. po odsekovem predlogu, izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Člen II. je sprejet soglasno.

Sedaj prehajamo k členu III.

Prosim tiste gospode, ki sprejmete člen III., izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Tudi ta člen III. je sprejet soglasno.

Prehajamo sedaj k glasovanju o naslovu in uvodu.

Prosim tiste gospode, ki se strinjate z naslovom in uvodom zakonskega načrta, da blagovolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto soglasno.

Poročevalec Jarc:

Predlagam tretje branje.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje.

Prosim tiste gospode, ki pritrjujejo zakonskemu načrtu tudi v celoti, da izvolijo vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Zakonski načrt je v celoti sprejet zopet s 26 glasovi proti 7 glasovom.

Sedaj imamo glasovati še o resoluciji, ki jo imate gospodje itak v rokah, ki se glasi (bere — liest):

»Deželnemu odboru se naroča, da na podlagi dosedanjih izkušenj glede nekaterih nejasnosti in pomanjkljivosti občinskega reda in občinskega volilnega reda za deželo stavi deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju primerne nasvete in predloži eventualno potreben zakonski načrt.« —

in pa o drugi točki odsekovih predlogov, ki se glasi (bere — liest):

»2. Deželnemu odboru se naroča, da zakonskemu načrtu izposluje Najvišje potrjenje.«

Oboje stoji v debati.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, tedaj glasujmo!

Prosim tiste gospode, ki se strinjate tudi z resolucijo in z 2. točko odsekovih predlogov, da izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

S tem je rešena ta točka dnevnega reda in prehajamo k nadaljnji točki:

5. b) **Poročilo ustavnega in občinskega odseka:**
o poročilu deželnega odbora glede izpremembe zakona o občinskih taksah (k prilogi 54.).

5. b) **Bericht des Verfassungs- und Gemeindeausschusses:**
über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Abänderung des Gesetzes über die Gemeindetaxen (zur Beilage 54).

Prosim gospoda poročevalca!

(Poslanci narodnonapredne stranke se vrnejo v dvorano — die Abgeordneten der nationalfortschrittlichen Partei kehren in den Sitzungssaal zurück.)

Poročevalec Jarc:

Visoka zbornica! Vprašanje občinskih taks je bilo doslej urejeno z zakonom z dne 3. decembra 1868, oziroma izpopolnjeno z zakonom iz leta 1885. Ker dotični zakon, kakor tudi dotični tarifi ne odgovarjajo več sedanjim razmeram, je predložil deželni odbor nov načrt zakona in novih tarif o občinskih taksah. Tarifa se je v nekaterih postavkah primerno zvišala, uvedle so se nekatere nove pristojbine, izpustile pa zopet nekatere pristojbine, kakor pristojbine za javno tehtanje in merjenje.

Zakon v tej obliki, kakor ga je predložil deželni odbor, odgovarja sedanjim razmeram, in zato predlagam v imenu ustavnega in občinskega odseka:

»Visoki deželni zbor skleni:

1. Načrtu zakona o občinskih taksah, kakor ga je predložil deželni odbor, se pritrdi.

2. Deželnemu odboru se naroča, naj temu sklepu izposluje Najvišjo sankcijo.«

Prosim visoko zbornico, da se preide v špecialno debato.

Deželni glavar:

Otvarjam generalno debato. Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, glasujmo o prehodu v nadrobno razpravo.

Prosim tiste gospode, ki so za to, da se preide o tem zakonskem načrtu v nadrobno razpravo, da izvolijo vstati!

(Zgodi se— Geschieht.)

Visoka zbornica je sklenila z večino, da se preide v nadrobno razpravo.

Podrobna debata se bo vršila v dveh oddelkih. Prva debata bo obsegala člen I., to je §§ 1.—7., druga pa člen II., III. in IV., naslov in uvod in pa tarifo.

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Jarc:

V § 2. predlagam sledečo izpremembo:

Drugi odstavek § 2. naj se glasi:

»Vsaka posamezna taksa se mora v eni in isti občini za vse prebivalce občine izmeriti v enaki visokosti.« — in nemško besedilo:

»Jede einzelne Taxe ist in einer und derselben Gemeinde für alle Gemeindeinsassen gleich hoch zu bemessen.«

Namreč nadomesti se beseda »občane« z besedami »prebivalce občine«, in v nemškem tekstu »Gemeindemitglieder« z besedo »Gemeindeinsassen«.

Deželni glavar:

Otvarjam debato. K besedi se je oglasil, in sicer »pro«, gospod poslanec Bartol.

Poslanec Bartol:

Predlagam k točki 13. tarife, naj se namesto 10—50 h vstavi 10—20 h, to pa zato, ker imajo čebelarji že itak precejšnje stroške s prevažanjem čebel, katere so pa včasih primorani prepeljati v drugo občino zaradi boljše paše. Točka 13. te tarife naj se torej glasi (bere — liest):

»Za vsak iz tuje občine pripeljan panj čebel, kateri se postavi v občini na pašo, za vsako posamezno pašno dobo se pobira od 10 do 20 h.«

Deželni glavar:

Predlog, katerega ste gospodje čuli, zadeva točko 13. tarife, ki pa sedaj sploh še ni v debati, ampak predlog vseeno sprejmem.

K besedi se je nadalje oglasil, in sicer »pro«, gospod poslanec dr. Pegan.

Poslanec dr. Pegan:

Pri § 4., v zadnjem odstavku, ki govori o tem, kako se imajo izterjavati pristojbine, predlagam, da se ta odstavek izpremeni, in sicer tako, da se glasi:

»Zastale takse se izterjujejo s postavnimi prisilnimi sredstvi po določbah občinskega reda.«

In nemško:

»Rückständige Taxen werden mittelst der gesetzlichen Zwangsmittel gemäß den Bestimmungen der Gemeindeordnung eingebracht.«

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je debata zaključena in ima sklepčno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Jarc:

Se pridružujem izpreminjevalnemu predlogu gospoda poslanca dr. Pegana.

Deželni glavar:

Gospod referent se pridružuje predlogu gospoda poslanca dr. Pegana k § 4. Tedaj bomo glasovali o celem členu I., tako kakor ga predlaga gospod referent, odnosno z izpremembo, ki jo predlaga gospod poslanec dr. Pegan in kateri izpremembi se je gospod referent prilagodil.

Prosim tiste gospode, kateri pritrjujete členu I. po tem besedilu, da izvolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Prehajamo sedaj k drugi špecialni razpravi.

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Jarc:

Se pridružujem tudi predlogu gospoda poslanca Bartola.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec se pridružuje izpreminjevalnemu predlogu gospoda poslanca Bartola, ki obsega izpremembo točke 13. tarife o občinskih taksah.

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je debata zaključena, in bomo glasovali.

Prosim tiste gospode, ki sprejmete člene II., III. in IV. ter tarifo z izpremembo, kakor jo je predlagal gospod poslanec Bartol, in kateri izpremembi se je gospod referent prilagodil, da izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj glasujemo še o naslovu in uvodu.

Prosim tiste gospode, ki se strinjate z naslovom in uvodom predloženega zakonskega načrta, da izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec Jarc:

Predlagam tretje branje.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje.

Prosim tiste gospode, ki pritrdite zakonskemu načrtu tudi v celoti, da izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Zakonski načrt v celoti je tudi sprejet in glasujmo sedaj še o točki 2. odsekovih predlogov, namreč:

»Deželnemu odboru se naroča, naj temu načrtu zakona izposluje Najvišjo sankcijo.«

Prosim tiste gospode, ki pritrjujete tudi tej točki., da blagovolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Je tudi sprejeta, in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Prehajamo k nadaljnji točki:

5. c) **Poročilo ustavnega in občinskega odseka:**

o izločitvi davčne občine Velesovo iz sedanje krajne občine Šenčur pri Kra-

nju in ustanovitvi samostojne krajne občine Velesovo (k prilogi 59.).

5. c) **Bericht des Verfassungs- und Gemeindeausschusses:**

über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Ausscheidung der Steuergemeinde Velesovo aus der bestehenden Ortsgemeinde St. Georgen bei Krainburg und Gründung einer selbständigen Ortsgemeinde Velesovo (zur Beilage 59).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Zabret:

Sedanja krajna občina Šenčur pri Kranju obstoji iz davčnih občin Luže, Polševec, Tupaliče, Šenčur in Velesovo ter iz treh farnih občin in treh šolskih občin. Podobčina Velesovo je obenem tudi farna občina, ima svojo šolo in svoje pokopališče. Med to davčno občino Velesovo in občino Šenčur vlada vedno nekaka napetost, in zato je želeti, da se ta napetost odstrani. Prebivalci vasi Velesovo so vložili prošnjo, da naj se iz te davčne občine ustanovi samostojna krajna občina. Občinski odbor v Šenčurju je v seji dne 11. septembra 1910 z vsemi razun enega glasu sklenil, da ne ugovarja ustanovitvi krajne občine Velesovo.

Tudi c. kr. deželna vlada v Ljubljani je z dopisom z dne 15. decembra 1911. št. 33.150, pritrdila razdružitvi občine Šenčur, in nastane tedaj samostojna občina Velesovo, ki bi imela 697 prebivalcev in 2848 K 81 vin. direktnega, dokladam podvrženega davka.

Ker se je dosegel tudi sporazum teh podobčin in so sklenile, da prevzame občina Velesovo od stroškov za zgradbo dvorazredne šole v Olševku 15 %, skupno premoženje se pa razdeli tako, da dobi občina Velesovo 23 %, ostali del sedanje občine pa 77 %. Ker se je torej v vseh točkah dosegel sporazum, predlaga ustavni in občinski odsek:

»Visoki deželni zbor skleni:

1. Davčna občina Velesovo se izloči iz krajne občine Šenčur in ustanovi kot samostojna krajna občina.

2. Deželnemu odboru se naroča, da izposluje temu sklepu Najvišje odobrenje v zmislu § 3. o. r.«

Deželni glavar:

Otvarjam debato.

Nihče se ne oglasi k besedi, — debata je zaključena in tedaj glasujmo!

Gospodje, ki se strinjate z odsekovim predlogom, izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto, in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Nadaljna točka je:

5. č) **Poročilo ustavnega in občinskega odseka:**

o poročilu deželnega odbora glede izločitve davčne občine Gorenje Polje iz občine Toplice in ustanovitve samostojne krajne občine Gorenje Polje (k prilogi 57.).

5. č) **Bericht des Verfassungs- und Gemeindeausschusses:**

über den Bericht des Landesausschusses, betreffend die Ausscheidung der Steuergemeinde Oberfeld aus der Gemeinde Töplitz und die Gründung einer selbständigen Ortsgemeinde Oberfeld (zur Beilage 57).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Jarc:

Prebivalci vasi Gorenje Polje so se obrnili dne 23. januarja 1909 do deželnega odbora s prošnjo za ločitev od občine Toplice. V tej prošnji se sklicujejo na to, da so ločeni od občine Toplice po reki Krki, da imajo popolnoma drugačne gospodarske interese, kakor pa topliška občina, da plačujejo dosti davka in da je podobčina Gorenje Polje bila samostojna občina do leta 1866.

Deželni odbor je podal o tej prošnji svoje poročilo, in izvaja v glavnem to-le: Občina Toplice bo, ako se odklopi podobčina Gorenje Polje, plačevala še vedno 9814 K 94 vin. direktnega davka in bo imela torej še vedno dovolj denarnih sredstev, da se vzdržuje. Podobčina Gorenje Polje bo sicer plačevala davka samo 1287 K 2 vin., vendar je pa pripomniti, da ta podobčina že sedaj sama plačuje stroške za šolsko zgradbo in za popravo župnijskega poslopja, in zato ta podobčina pobira še posebej 60%no doklado na direktne davke, torej da je glede najvažnejših svojih potrebščin popolnoma neodvisna od občine topliške. Deželni odbor navaja, da razdalja med sedežem županstva in vasmi podobčine Gorenje Polje ne znaša niti eno uro, toda to pa ne odgovarja popolnoma dejstvu, ker se lahko zgodi, da se sedež županstva prenese iz Toplic v kak drug del velike občine topliške, in tako se lahko zgodi, da nastane razdalje med Gorenjim Poljem in sedežem županstva topliške občine daljša kakor dve uri. Kdor pozna konfiguracijo te občine, bo priznal, da je to jako lahko mogoče, ker so spori zaradi sedeža županstva vedno na površju. Brezdvomno je tudi, da se bodo dohodki občine Gorenje Polje vsled tega, ker ima obširne gozde in razvito lesno trgovino, v doglednem času jako povišali. Okrajno glavarstvo ne nasprotuje zaprošeni ločitvi in pravi, da govori za ločitev geografična lega te

občine. Ker finančna direkcija, deželno nadsodišče in deželna vlada tudi ne ugovarjajo, zato predlaga ustavni in občinski odsek sledeče (bere — liest):

»Visoki deželni zbor skleni:

1. Davčna občina Gorenje Polje se izloči iz krajne občine Toplice in ustanovi kot samostojna krajna občina.

2. Deželnemu odboru se naroča, da izposluje temu sklepu Najvišje odobrenje v zmislu § 3. o. r.«

Deželni glavar:

Otvarjam debato.

Nihče se ne oglasi k besedi, — debata je zaključena, in tedaj glasujmo!

Gospodje, ki se strinjate z odsekovim predlogom, izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto, in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Nadaljna točka je:

6. a) **Poročilo upravnega odseka: o samostalnem predlogu poslanca Dularja in tovarišev glede ciganov na Kranjskem** (št. XVI).

6. a) **Bericht des Verwaltungsausschusses: über den selbständigen Antrag des Abgeordneten Dular und Genossen, betreffend die Zigeuner in Krain** (Nr. XVI).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Hladnik:

Visoka zbornica! Dolenjskega kmeta pač tarejo mnoge nadloge in zle stiske. Omenjam trtno uš, omenjam pogostno točo, večkratne slabe letine, lahko bi omenjal tudi pomanjkanje prometnih zvez, ki so zlasti za dolenjske pokrajine zelo občutne. Ena posebno hudih nadlog je pa tudi ciganstvo. Cigani so ravno po dolenjskih krajih zelo razširjeni. Po nekem popisu iz leta 1886. se je naštelo v celi kranjski deželi 60 ciganskih rodbin z 281 dušami, in od teh je bilo samo v novomeškem okraju 22 družin, od katerih je bilo nastanjenih v šmiheljski občini 21 družin. V črnomaljskem okraju je bilo 11 družin, v krškem okraju pa pet. Po drugih krajih so cigani bolj redko sejani. Seveda ta izkaz ne more biti popolnoma zanesljiv, kajti cigani so nomadi, ki nimajo stalnega bivališča, enkrat prebivajo na kakem pašniku, drugič se skrivajo zopet po gozdih, in ravno zaraditega ni mogoče natančno dognati njihovega števila.

Cigani so za ljudstvo velika nadloga zaraditega, ker so silno nadležni berači. Vsak berač se dá potolažiti, cigani pa ne. Posebno so znane ciganke, ki morajo dobiti vsaj deset darov, pa jih še ni mogoče odpraviti od hiše. Cigani so pa tudi zaraditega nadloga za ljudstvo, ker se ljudstvo ciganov boji. Po sedaj veljavnih zakonskih določilih bi morali župani nastopiti proti ciganom, toda vedeti moramo, da je občinski predstojnik obenem tudi posestnik, in se zaraditega težko odloči, da nastopi proti ciganski nadlogi, ker se mora vedno bati, da se pokaže rdeči petelin na njegovi strehi. Župan pa tudi ne more nastopiti z enim občinskim slugo proti dostikrat oboroženim ciganom. Nadalje nadlegujejo cigani dolenjske kmetovalce s svojo kupčijo. Znano je, da so cigani veliki konjski mešetarji, in da pri tem ne delajo v korist konjerejca, ampak za svoj dobiček, je ja splošno znano.

Zato je neobhodno potrebno, da se ljudstvo uspešno varuje te ciganske nadloge, in zato je upravni odsek sklenil sledeče (bere — liest):

»Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča: 1. da zahteva od visoke c. kr. deželne vlade, naj z vso strogostjo nastopa proti ciganom, ki ljudstvo nadlegujejo z beračenjem, in tiste, ki nimajo v deželi domovinske pravice, izžene;

2. da tistim, ki imajo v deželi domovinsko pravico, priskrbi primerno delo pri javnih zgradbah, pri tem pa zahteva strogo nadzorstvo, da ne bodo kmetovalcem delali škode;

3. da se obrne na visoko c. kr. ministrstvo, naj zadevo ciganskih rodbin v državi uredi, oziroma, da se napravijo zanje naselbine.« (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: »V Palestini!«)

Prosim gospode deželne poslance, da te sklepe sprejmejo.

Deželni glavar:

Otvarjam debato.

K besedi se je oglasil, in sicer »pro«, gospod poslanec grof Margheri.

Abgeordneter Graf Margheri:

Hohes Haus! Die Zigeunerfrage ist nicht von heute; ich möchte sagen, daß eine ganze Literatur sich schon mit diesem Thema beschäftigt hat, aber noch immer sind wir der Frage nicht ans Ende gekommen. Es ist auch ganz richtig, daß speziell in Unterkrain die Zigeunerplage fühlbarer ist, als anderswo.

Bei Beurteilung dieser Frage sind in erster Linie zwei Arten zu unterscheiden: erstens diejenigen Zigeuner, die hier heimatsberechtigt sind, und zweitens diejenigen, die von auswärts kommen und daher in Krain nichts zu suchen haben.

Für die heimatsberechtigten Zigeuner ist bis jetzt schon manches geschehen, so z. B. im

Tschernembler Bezirke. Da haben die Zigeuner bei Weinitz im Kvasica-Walde (Kvasiška laza) einige Behausungen. Die Gemeinde hat ihnen zwei Häuser errichtet; aber wenn man vorüberfährt, so sieht man die Zigeuner um die Häuser herumlagern, im Hause selbst findet man nur einen Esel oder sonst ein Tier, z. B. ein Pferd. (Klic na levi — Ruf links: »Čujte!«)

Aber immerhin sind sie bis zu einem gewissen Grade dort ansäßig.

Ebenso haben wir im Rudolfswerter Bezirk, in der Gemeinde Sct. Michael—Stopitsch eine Familie ansäßig, die sehr zahlreich ist, die Brajdiči. Sowohl im Tschernembler als auch im Rudolfswerter Bezirke sind die Zigeuner mit der Fabrikation von Schotter beschäftigt, für welche Arbeit sich sonst schwer jemand findet.

Diese Leute, die zwar noch immer die angrenzenden Grundbesitzer behelligen, haben doch schon eine Beschäftigung und es wäre zu wünschen, daß man auf diesem Wege fortfahre und den einheimischen Zigeunern nach Möglichkeit eine entsprechende Arbeit schaffe; denn aus der Welt schaffen lassen sie sich nicht.

Anders steht die Sache mit den nicht heimatsberechtigten Zigeunern, welche vielfach aus den Nachbarnkronländern nach Krain kommen und welche viel gefährlicher sind, weil sie die Sicherheit besitzen, daß sie nicht so leicht erkannt werden, und darauf verlassen sie sich auch. Infolgedessen wäre nach unserer Ansicht besonders auf die auswärtigen Zigeuner in der Richtung ein Augenmerk zu haben, daß man sich an die Staatsbehörden wendet, wie eben der Antrag des Verwaltungsausschusses lautet, daß gegen dieselben möglichst nach den Bestimmungen des Gesetzes vom Jahre 1885 über die Vagabunden und Landstreicher vorgegangen werden soll. Allerdings ist die Stilisierung des betreffenden Paragraphen eine derartige, daß sich die Zigeuner, wenigstens die Leiter der einzelnen Gruppen, in den meisten Fällen ausweisen können, entweder mit Scheinarbeit oder mit größerem oder kleinerem Vermögen; aber bei richtiger Interpretation und gehöriger Handhabung des erwähnten Gesetzes kann ihnen die Lage konstant unangenehm gemacht werden, und durch Strenge läßt sich doch auch manches erreichen.

Ich erachte also den Antrag für ganz gut und empfehle ihn zur Annahme. (Odobravanje — Beifall.)

Deželni glavar:

K besedi se je še nadalje oglasil, in sicer »pro«, gospod poslanec Dular.

Poslanec Dular:

Visoka zbornica! Na Dolenjskem, in sicer v novomeškem okraju, so te ciganske tolpe jako razširjene, in morajo kmečke gospodinje pred to nadlogo jako veliko prestati, kajti naše kmečke gospodinje dostikrat še za svoje otroke nimajo kruha, cigankam pa morajo vendar kaj dati, ker jih drugače ne odpravijo od hiše. Cigani se mnogokrat ob nedeljah med mašo, ko so ponavadi sami otroci doma, klatijo po vaseh in gledajo na to, kaj bodo odnesli. Jaz sem bil enkrat doma, ko prideta en cigan in ciganka iz gozda. Opozoril sem jih na to, kaj delata med mašo v vasi. In kaj sem dosegel! Cigan se je obrnil proti meni in mi zagrozil. Navadno so cigani naseljeni v gozdih. Kmetje jih gredo sicer včasih preganjat, vendar si pa tega mnogokrat ne upajo, ker se ciganov celo žandarmerija boji in tako dostikrat kmet niti na svoji lastni zemlji ni sam svoj gospodar.

Omeniti hočem dva slučaja, iz katerih se bo razvidelo, kako se to ciganstvo množi. Lansko leto sta pristopila k ciganom dva konjederska pomagača. Navajam nadalje tudi en slučaj, ko se je neka ciganka z Ogrskega, ki je prinesla seboj 6—7 otrok, poročila s ciganom na Kranjskem. Zaraditega je samoposebi umevno, da se ciganstvo tako množi, in zato bi bilo neobhodno potrebno in dobro, da višje oblasti gledajo na to, da se jih preganja, ampak najboljše bi bilo, da se jih odpošlje v Ameriko, ali pa na kak otok, da ne bodo mogli več nazaj. (Živahna veselost — Lebhafte Heiterkeit.) Če se bodo cigani tako množili, kakor dosedaj, vem za občino, ki se ne bo imenovala več kmetska občina, ampak občina ciganov. (Ponovljena živahna veselost — Erneute lebhafte Heiterkeit.)

Zaraditega se pridružujem predlogom upravnega odseka ter prosim, da višje oblasti, deželne in državne, gledajo na to, da ti predlogi ne ostanejo samo na papirju, ampak da se tudi v resnici kaj stori zoper cigansko nadlogo. (Živahno odobravanje in ploskanje — Lebhafte Heiterkeit und Händeklatschen.)

Deželni glavar:

Ker ni nihče več oglašen k besedi, je debata zaključena, in bomo torej glasovali.

Prosim tiste gospode, ki se strinjajo s predlogi upravnega odseka, da izvolijo vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

So sprejeti, in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Na vrsto pride točka:

6. b) Poročilo upravnega odseka:

o nujnem predlogu poslanca dr. Pegana in tovarišev zaradi stvoritve nekega slad-

kornega podkartela ljubljanskih trgovcev (št. XXIV.).

6. b) **Bericht des Verwaltungsausschusses: über den Dringlichkeitsantrag des Abgeordneten Dr. Pegan und Genossen inbetreff Bildung eines Zucker-Subkartels der Laibacher Kaufleute** (Nr. XXIV).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Lampe:

Visoka zbornica! Različni so načini, s katerimi se skušajo obogatiti otroci človeškega rodu, dovoljeni in nedovoljeni. Ako kdo 20 K izmakne svojemu sodržavljanu, se imenuje to tatvina, in dotični pride pred sodišče ter je obsojen in zaprt. Ako sreča na samotnem potu svojega sodržavljana ter mu nastavi revolver na prsi in mu vzame par grošev, je to rop, in dotični gre za mesec in leta v ječo. So pa tudi načini, s katerimi se izpraznujejo žepi sodržavljanov, ki se pa v kazenskem zakonu ne imenujejo in ki se vrše na legalen način. Takemu izkoriščanju po kazenskem zakonu ni mogoče priti do živega, ker se vrši v formah, katere se smatrajo po sedanjem družabnem redu kot dovoljene. V narodnogospodarskem življenju zadnjega časa postajajo človeški družbi naravnost nevarne združitve velekapitalistov in producentov, kateri dobe v svoje roke zlasti tiste predmete, katere velike mase potrebujejo za svoje življenje. Kupčijo z žitom, s petrolejem, s premogom in sladkorjem, torej zlasti s tistim blagom, katero ljudstvo kupuje, dobe v roke take družbe, ki potem samovoljno nastavljajo cene, in ker ni nobene konkurence, zahtevajo lahko cene, kakor se jim zljubi. To so, bi rekel, velike roparske organizacije v človeški družbi, katerih pa javna oblast tudi ne more mirno gledati. Ako se javna oblast briga za reveža, ki se okoristi z majhnim zneskom na protipostaven način, potem se mora tem bolj gledati na te roparske družbe, ki za milijone in milijone oškodujejo svoje sodržavljane.

Z ozirom nato je sklenil upravni odsek: (bere — liest):

„Visoka zbornica sklene:

Ker se dajo kričeče krivice, ki jih napravljajo karteli konsumentom, preprečiti le na ta način, da se take in enake združitve producentov postavijo pod nadzorstvo državne oblasti, pozivlje deželni zbor c. kr. deželno vlado, da z vsemi močmi podpira stremljenje osrednjega parlamenta na izdanje kartelnega zakona, s kojim se uvede stroga državna kontrola nad karteli, oziroma tem podobnim združitvam producentov.“

Predlagam, da visoka zbornica pritrdi temu predlogu. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil, in sicer „contra“, gospod poslanec Galle.

Abgeordneter Gallé:

Hohes Haus! Wenn ich zu dem zu beratenden Gegenstande das Wort ergreife, so tue ich es gewiß nicht, um das Kartellwesen im allgemeinen zu verteidigen. Denn es gibt gewiß viele Kartelle, welche sich zum Zwecke gebildet haben, um die Preise in die Höhe zu treiben, wodurch die Konsumenten schwer geschädigt werden. Unsere Partei wird deshalb auch für die Entschließung des Ausschusses stimmen.

Doch darf man nicht alles in einen Topf werfen! Es gibt viele Vereinigungen, die ihre Entstehung dem Umstande zu verdanken haben, daß sie notleidend waren. Eine solche Vereinigung ist die Einkaufsvereinigung für Zucker in Laibach.

Dieselbe ist entstanden, weil sich die Firmen untereinander und mit Genossenschaften eine sehr arge Konkurrenz machten, welch letztere sich, ob berechtigt oder nicht, — das lasse ich dahingestellt — mit Handelsgeschäften befassen und im Gegensatz zu den Kaufleuten keine Steuern zahlen, und auch vom Lande auf das ausgiebigste finanziell unterstützt werden.

Die Kaufleute von Laibach verdienten in den letzten Jahren am Zucker nicht nur nichts, sondern sie hatten sogar Verluste. Um nun in keine weitere Verluste mehr hineinzukommen, bildeten sie die Zucker-Einkaufs-Vereinigung. Der Gesamtumsatz in Zucker in Krain wird pro Jahr auf 7,000.000 K gerechnet. Im besten Falle wurden diese Kaufleute nach den Informationen, die ich eingezogen, 70.000 K verdienen, also 1 %, und ich glaube nicht, daß man da von Bewucherung der der Konsumenten reden kann. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Zajec: „Kaj bo pa čez pet let?“)

Von einer Ausbeutung der Konsumenten kann daher absolut keine Rede sein, und ich muß es auf das entschiedenste zurückweisen, wenn der Herr Antragsteller bei der Begründung der Dringlichkeit solide und tüchtige, anständigste Firmen aufs gröbste beschimpfte! (Klici — Rufe: „Oho! Ni res!“)

Deželni glavar:

Tega izraza ne morem dopuščati, in pokličem tedaj gospoda poslanca k redu.

K besedi se je dalje oglasil in sicer »pro« gospod poslanec dr. Pegan.

Poslanec dr. Pegan:

Visoka zbornica! To žalitev gospoda poslanca Galleta kvitiram s tem, da po nepotrebnem razburjene gospode opozorim, da sem zadnjič, kljub temu, da se me je opetovano pozivljalo, naj povem, kdo so ti kartelisti, rekel, da imen ne povem. Govoril sem o številkah in pričakoval, da bodo gospodje od nasprotne strani tudi prišli s številkami, toda slišala se je samo ena, namreč ta, da v minolem letu vsi ljubljanski trgovci, ki dobivajo

sladkor, niso zaslužili več, kakor 1%, to je pri konsumu 7,000.000 K 70.000 K. Visoka zbornica! Prosim, stopite do katerega hočete izmed teh petih agentov, ki še obstoje, imena lahko izveste tam, kjer je gospod predgovornik dobil informacije v 70.000 K, pa boste izvedeli, da ti agentje dobivajo ½% provizije v znesku 35.000 K. Zadnjič sem rekel, da dobivajo ti agentje 17.500 K, a sedaj lojalno popravljam to zmoto ter izjavljam, da dobivajo faktično 35.000 K zaslužka. Moram povedati, da sem se obrnil do enega izmed gospodov agentov za informacije, ki mi je, ker ni vedel, za kaj se gre, to čisto odkrito priznal. Sedaj, gospodje, naj pa kdo verjame, da zaslužijo ljubljanski trgovci samo 70.000 K na leto pri sladkorju. Ja, dobé se tudi še znabiti trgovci, ki bodo rekli, da ne samo, da niso nič zaslužili, ampak da so imeli še veliko izgubo. Če kdo verjame, da je ta desetorica ljubljanskih trgovcev lansko leto od izgube živela, naj le verjame! Jaz pa mislim, odkar je umrl nek znani ljubljanski meščan, ni na Kranjskem nikogar več, ki bi od izgube živel, kakor navedeni gospod. Pripravljen sem bil na čisto drugačne ugovore. Podkartel je namreč naprosil enega gospoda iz te zbornice, naj ga zagovarja. Ta se je oglasil, a ne kot čisto odkrit zagovornik tega kartela. Drugi bo prišel s številkami, tako je bilo vsaj meni obljubljeno, in na ta način se hoče ovreči nekaj mojih trditev. Kar se tiče zaslužka agentov, sem že popravil, kar je bilo treba.

Hoče se dokazati, da je popolnoma neresnična moja trditev, da so podkartelisti zaslužili meseca januarja 516 K pri vagonu, češ, ker so imeli od decemberskega sladkorja še 50 vagonov na razpolago, in da so hoteli s ceno 101 K, katero so oferirali meseca januarja, preprečiti le veliko izgubo. Gospod poslanec Galle, res je, da so meseca decembra ti podkartelisti nakupili nekoliko več sladkorja, kakor so ga rabili in da ga jim je nekaj ostalo, morda tudi 50 vagonov, ta nakup meseca decembra se je izvršil kot hausse-špekulacija, ker so gospodje računali seveda s tem, da bodo cene stopale in so zato nekoliko preveč sladkorja nakupili! Pribiti je treba, da to, kar gospodje podkartelisti zašpekulirajo, prevrnejo vedno le na hrbet konsumenta. Če cene padejo, konsument tega prav nič ne čuti, pač pa čuti takoj, če gredo cene navzgor. V tem oziru naj navedem samo eno primero. Liberacija osrednjega kartela za celo Avstrijo se je za mesec februar izvršila 16. februarja, in cena je poskočila za 2 K. Še istega dne, oziroma 17. februarja, to je takoj drugi dan, so ljubljanski podkartelisti izdali cirkular, v katerem naznanjajo, da so tudi oni zvišali ceno za 2 K. Gospoda, kogar zanima: tukaj imam potrdilo. Dne 17. februarja so imeli kartelisti približno 70 vagonov onega sladkorja na razpolago, čegar cena je bila za 2 K nižja. Če bi hoteli biti dosledni, ko pravijo, da so zato imeli začetkom januarja višje cene, ker so imeli še na razpolago dražji decemberski sladkor, bi morali to tudi sedaj vpoštevati, ker so imeli na razpolago 70 vagonov cenejšega sladkorja. Vendar pa niso šli s cenami nazaj, ampak so šli s cenami za 2 K navzgor. Istotako rad verjamem, da dražji sladkor iz prejšnjega meseca cene nekoliko zviša, potem smemo pa tudi opravičeno pričakovati, da trgovci, ki imajo v zalogi cenejše blago, cen ne bodo zvišali, nego bodo prodajali po nižjih cenah toliko časa, dokler imajo kaj cenejšega blaga v zalogi. Ker so pa cene sladkorju vzlic temu zvišali za 2 K, imajo poleg tistega dobička 31.000 kron na mesec, kakor sem zadnjič omenil, pri teh 70 vagonih še poseben dobiček 14.000 K, to je 70×200. To je tisti sladkor, čegar liberacija se je za mesec januar izvršila že koncem decembra. Potem je pa še neka stvar, ki se mi jo zdi vredno omeniti, da ne bo kdo rekel, da koga lahkomišljeno napadam. Ljubljanska desetorica ima pogodbo z osrednjim kartelom tako sklenjeno, da mora od tovarne ves liberirani kvantum za Kranjsko takoj na dan liberiranja prevzeti, oziroma z njim razpolagati. Iz tega sledi, da je podkartel pri liberiranju za mesec januar, ki se je izvršil koncem decembra, kupil gotovo vsaj 70 vagonov, in sicer po ceni 91 K 50 vin. Tekom januarja je kartel, kakor sem že zadnjič povedal, prodajal meterski stot po 101 K, vsled česar je moral kartel pri sladkorju, ki je bil liberiran po 91 K 50 vin., zaslužiti vsaj 36.120 K. Če jim je kaj ostalo, najbrž jim je ostalo vseh 70 vagonov, ker so cene zvišali, bodo zaslužili še tistih 14.000 K, o katerih sem že preje govoril.

Posebne korajže ti gospodje nimajo, to se vidi iz tega, ker se prav slabo zagovarjajo tukaj v zbornici in ker so takrat, ko jih je »Slovenec« prijel, — ta zasluga gre »Slovencu«, — takoj šli s cenami za 2 K navzdol, čeravno je takrat na borzi cena sladkorja poskočila za 1 K 50 vin. Sicer pa ne vzdržujem v celoti številke 361.200 K na leto. Mogoče, da zaslužijo kaj malega več ali pa kaj malega manj, toda okrog te številke se bo vse vrtelo.

Gospodje podkartelisti pa tudi na različne načine oferirajo svoje blago. Nekaterim odjemalcem ga oferirajo iz skladišča v Ljubljani, drugim zopet iz tovarniških zalog. Zanimivo je tukaj, da je neki večji trgovec na Gorenjskem dobil dne 16. januarja brzojavni ofert, po katerem se mu je oferiral sladkor, in sicer v vagonskih kvantitetah, po 96 K 50 vin. Liberirana cena za isti sladkor je pa bila 91 K 50 vinarjev. 50 vinarjev pride odbitka kot posebna bonifikacija za vagon, ki je pripadla kartelu, tako da stane kartel vagon samo 91 K.

(Poslanec — Abgeordneter Pogačnik: »Josip Likozar!«) Ta trgovec se piše Josip Likozar iz Kranja, tako da je torej kartel oferiral z diferenco 5 K 50 vin. pri meterskem stotu, in da je zaslužil torej pri vagonu 550 K in ne samo 516 K, kakor sem zadnjič omenil. Lahko si torej vsakdo sam izračuna, koliko zaslužijo pri 70 vagonih. Mislim, da se tem številkam, ki so sestavljene na podlagi ofertov in borznih poročil, že lahko verjame.

Nadalje pravijo, da je računanje dobička neresnično in pretirano. Mogoče, da bodo delali v prihodnje nekoliko drugače, kajti pisanje v »Slovencu« in pa naš glas v tej zbornici sta na gospode vplivala tako, da so se sicer nekoliko premislili, a, povdariti moram, na škodo najmanjših konsumentov in v korist večjim konsumentom Celo stvar so si uredili tako, da so vse odjemalce razdelili v 4 kategorije. V prvi vrsti imamo one odjemalce, ki odjemljejo sladkor v vagonih. Takih odjemalcev je na Kranjskem samo okoli 20, in ti porabijo na leto vsega skupaj 222 vagonov. Gospodje kartelisti so določili pri teh ceno 100 K pri vagonu nad ceno liberacije, tako da zaslužijo pri teh 22.000 K. V drugo vrsto spadajo trgovci, ki kupujejo sladkor izpod vagona, ampak skupaj vsaj 200 grud. Tem so naložili v breme diferenco 1 K 66 vin. pri 100 kg. Tudi takih trgovcev je na Kranjskem jako malo, in sicer vsega skupaj 20, ki rabijo povprečno 60 vagonov na leto. Dobička pri teh je 60×166, torej 9960 K. V tretjo vrsto spadajo trgovci, ki naročajo izpod 200 grud, toda ne izpod 100 grud. Ti dobijo sladkor pri meterskem stotu po 1 K 91 vin. nad ceno liberacije. Takih trgovcev je na Kranjskem okroglo 30, ki porabijo na leto okroglo 38 vagonov. Pri diferenci po 191 K zaslužijo ti podkartelisti tedaj pri 38 vagonih čistih 7258 K. V četrto vrsto spadajo oni trgovci, ki kupijo sladkor v množinah izpod 100 grud, pa vendar nad 50 grud. Tem je določena diferenca na 2 K 26 vin. pri meterskem stotu. Odjemalci te vrste porabijo na leto okroglo 100 vagonov, tako da ima kartel pri njih dobička 22.600 K. Od 700 vagonov ostane torej neporabljenih še 280 vagonov, ki se oddajo na trgovce, ki porabijo manj kot 50 grud. Pri teh je določena diferenca 3 K 66 vin. za meterski stot. Pri 288 vagonih napravi to za karteliste dobička 102.480 K. Če vse te štiri kategorije seštejete, najdete samo na blagovnih diferencah za karteliste 164.498 K dobička.

Zadnjič sem izračunal pri 700 vagonih 361.200 K dobička. Če se bodo gospodje sedaj v resnici držali teh diferenc, potem bodo imeli namesto tega dobička le 164.500 K, tedaj za 196.700 K manj, kakor sem jaz izračunal. In za ta manjši dobiček lahko reče mali konsument: »bohloni« »Slovencu« in pa tej visoki zbornici.

Nadalje se hočem baviti tudi z ofertom od 17. februarja 1912, kjer ponujajo sladkor po 103 K meterski stot. Liberacija z dne 16. februarja je imela cene 95 K od tovarne. Bonifikacija zaradi vagonskega odjema znaša 50 vinarjev, tedaj cene prave liberacije 94 K 50 vinarjev. Prišteje se k tej tovarniški ceni 4 K 84 vin. za vožnjo, tako da stane stot sladkorja, postavljen v Ljubljano, 99 K 34 vin. Ofert se pa glasi na 103 K, tedaj z diferenco 3 K 26 vin., kar bi dalo pri 700 vagonih 256.200 K.

Grem pa še dalje. Mislim, da se mi bo od strani zagovorništva priznalo, da so gospodje podkartelisti sklenili prodajati sladkor samo »per cassa« proti 2odstotnemu odbitku, plačljiv v 20 dneh, in sicer samo na one trgovce, ki so znani, da plačujejo »per cassa«, medtem ko imajo drugi plačati kupnino na ordro banke takoj ob naročilu, ker sladkorja sicer ne dobe. Ta določba bi s stališča varstva podkartelistov še ne bila tako huda, nekaj drugega je pri tem: Danes namreč denarja manjka in je težko plačati »per cassa«. Na ta način bodo mali in večji trgovci, ki so upali dobiti blago v večjih množinah, prisiljeni naročati manjše kvantitete, ker bodo le manjše kvantitete mogli takoj ob naročilu plačati. Seveda bo vsled tega njih dobiček manjši. Prej sem rekel, da je okoli 20 trgovcev, ki spadajo v prvo kategorijo. Ti bodo šli torej iz prve kategorije v drugo, iz druge v tretjo, iz tretje v četrto itd., tako da bo največ trgovcev v zadnji kategoriji, pri kateri imajo gospodje kartelisti ravno največ dobička.

Da bi ti gospodje ne imeli premalo dobička in da bi spravili trgovce do molka, so si izmislili še to-le: Sklenili so namreč, in sicer strogo zaupno med seboj in s petorico velikih agentov, da bodo pritiskali na trgovce, odjemalce, da se drže tistih konsumnih cen, ki se jim bodo diktirale. Kdor bi po nižjih cenah prodajal, kakor hočejo ti gospodje podkartelisti, tistim se sploh sladkorja več ne dá. Na ta način hočejo napraviti trgovcu-odjemalcu nekaj dobička v škodo konzumenta, s tem dobičkom ga pa zopet pripraviti do tega, da molči.

Sedaj še nekaj pikantnosti! Kako so ti gospodje dobička lačni, se razvidi iz tega: Ko sem ta cirkular zadnjič natančneje ogledoval, sem videl, da je ime zadnjega trgovca natisnjeno z drugačnimi pismenkami, kakor imena ostalih trgovcev. Poizvedoval sem o tem in izvedel, da jih je najprej bilo samo 9, in šele ko je ta deseti gospod pritiskal z vso silo nanje, so tudi tega sprejeli medse. Kdor ne verjame, naj le pogleda ta cirkular, ki ga imam tukaj, in bo videl, če ni ime zadnjega trgovca natisnjeno z drugimi črkami.

Potem se je trdilo, da sem zadnjič neresnico govoril glede nezadavčenega sladkorja.

To bomo menda tudi danes slišali. Priznam, da gospodje do danes od tovarn res še ne dobivajo nezadavčenega sladkorja, pogodba se glasi, da ga bodo dobivali od 1. marca naprej. Jaz sem izvedel, da je eden izmed gospodov preskrbel, da imajo zunaj na Dunajski cesti, onkraj železnice skladišče za nezadavčeni sladkor. Če dobivajo samo zadavčeni sladkor, potem jim pač ni treba skladišča za nezadavčeni sladkor, in zaraditega je verojetno, kar trdim, da bodo dobivali nezadavčeni sladkor od 1. marca 1912 naprej.

Omenjam naj še dve številki, kateri pa gresta na račun sladkornih velikih trgovcev in producentov sploh. Znano je, da se ljudski zastopniki v potu svojega obraza trudijo, da za kranjsko deželo ob slabih letinah izprosijo pri vladi kako podporo, in znano je, da se tudi pri vladi trudijo, da se te podpore porazdelijo tako, da jih ljudstvo vsaj nekoliko čuti. Toda kaj pomagajo vse te podpore, če pridejo sladkorni karteli in ljudstvu izropajo desetkrat več, kakor znaša to, kar dobe na podporah. Gospodje, samo ena primera! Sladkorna cena, — in sicer za surovi sladkor, — je znašala sredi februarja 38 K. Kdor ne verjame, naj se o tem prepriča iz borznega poročila z dne 16. februarja 1912. Ta kurz znaša, če se vpošteva vožnja od Ustja, 38 K. Svoj čas je bila kalkulacija tovarn taka-le: Najprej je treba vzeti ceno surovin, ki je znašala meseca februarja 38 K. Kdor pa je hotel, kakor poroča »Union« z dne 3. februarja 1912 »Vom Zuckermarkte«, je dobil prej, t. j. poleti 1911, surovin, kolikor je hotel, po 22 K. Pa recimo, da znaša cena za surovo blago 38 K, potem pride za davek, papir, špago, stroške predelave, provizije itd. daljnjih 38 K in državljanski dobiček 6 K, tako da tovarna lahko proda sladkor po 82 K meterski stot. Liberacija z dne 16. februarja je znašala 95 K, če se odšteje od tega tistih 50 vinarjev, ki jih dobe vagonski odjemalci, znaša torej efektivna liberacija 94 kron 50 vin. Ako primerjate to s tem, kar jih blago v resnici stane, ne glede na to, da so poleti lahko dobili surovega sladkorja po 22 K, kolikor so hoteli, prišteveši to, kar bi bili upravičeni pri blagu pošteno zaslužiti, to je z 82 K, najdete dobička pri meterskem stotu 12 K 50 vin., pri vagonu 1250 K in pri kranjskih 700 vagonih 875.000 kron. Če se prišteje k temu še onih 200.000 K, katere zaslužijo ljubljanski podkartelisti, vidite, da je kranjski konsument na leto od kartelistov in podkartelistov oropan za okroglo 1 milijon kron. Kaj naj potem pomagajo vse podpore?

Gospodje, za te številke prevzamem lahko precej garancije, ker sem jih večinoma posnel iz cirkularjev in iz borznih poročil. In zaraditega tudi upam, da boste vsi glasovali za predlog upravnega odseka. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Besedo dobi sedaj gospod poslanec dr. Triller, — kontra.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Stranka, kateri imam čast pripadati, bo glasovala za predlog upravnega odseka, kajti napredna stranka je bila vedno proti vsem tistim kapitalističnim združitvam, ki špekulirajo na stroške konsumenta. In če se je zadnjič pri utemeljevanju nujnosti predloga in danes zopet govorilo o kvarnih posledicah sladkornega kartela, pravim, da tudi mi z obema rokama podpišemo vsako akcijo zoper ta gospodarski izrastek. Toda ost predloga, ki je v razpravi, ne gre zoper osrednji kartel, marveč zoper dozdevni ljubljanski podkartel, ki ima po številkah in trditvah gospoda poslanca dr. Pegana namen, na oderuški način dvigati cene sladkorja na kvar konsumentom. Ker tvorijo ta takozvani podkartel ljubljanski trgovci, štel sem si v svojo dolžnost, da se kot ljubljanski poslanec o stvari informiram. To sem tudi storil, in če bom danes navedel nekoliko številk v obrambo teh trgovcev, moram obenem slovesno protestirati zoper to, da gospod dr. Pegan že naprej vsakega govornika imenuje zagovornika kartela. Jaz nisem zagovornik nobenega kartela, ampak zahtevam le, da se preišče, če številke, katere so mi podali ljubljanski trgovci in davkoplačevalci, temelje na resničnosti in če so resnične, da se te številke uvažujejo. Ljubljanski trgovci pravijo, da sploh ne ekzistira noben kartel, ampak da so ustanovili samo nekako nakupovalno zvezo, in sicer zaraditega, ker se vsled visoke cene sladkorja rabi mnogo kapitala, kajti osrednji kartel zahteva plačilo v gotovini v 30 dneh, in ljubljanski engrosisti pridejo v veliko zadrego, ker morajo v istini plačevati sladkor v gotovini, dočim odjemalci na deželi vsled splošne denarne krize s plačili zelo zaostajajo. Vsled tega je nastala občutna potreba, poiskati si bančni inštitut, ki prevzame to financiranje. Razentega ima to združenje tudi namen, da obvaruje udeležence izgub od strani slabih in počasnih plačnikov.

Gospod dr. Pegan je trdil, da ti takozvani kartelisti zaslužijo pri vagonu 516 K, torej v enem letu 361.000 K. Gospod dr. Pegan je utemeljeval to kalkulacijo s tem, da je liberacija za januar znašala 91 K 50 h, dočim da je ljubljanski podkartel nastavil cene za manjše trgovce in konsumente po 101 K. Če bi bile te številke gospoda dr. Pegana resnične, potem tudi jaz trdim, da je vsak tak, ki tako nastopa, grd oderuh. Ampak jaz imam tukaj na razpolago originalne fakture, iz katerih je razvidno, da je podkartel nakupil sladkor ne po 91 K 50 h, marveč po 95 K 75 h. To pa zaraditega, ker je bilo še od decembra meseca

veliko zaloge, kajti vsled draginje konsum pada, in kontingent, mesečni kontingent pa je omejen, tako da se liberacija po 91 K 50 h sploh ni mogla izrabiti.

Jaz osebno za te številke ne morem prevzeti nobene odgovornosti, pač pa imam na razpolago originalne priloge, iz katerih je resnično razvidno, da je ta takozvani subkartel nakupil za mesec januar sladkor po 96 K 25 h, oziroma če odštejemo od tega zneska običajni rabat po 50 K, stane sladkor 95 K 75 h. K temu je treba prišteti še naslednje stroške: voznina do Ljubljane je znašala takrat povprečno 4 K 40 h, 2% ni odbitek od voznine 9 h, dovoz v skladišče 8 h, bančni stroški 25 h in ostali režijski stroški 10 h, tako, da stane sladkor skupaj 100 K 67 h. Prodajal se je pa pri manjših množinah po 101 K, pri odjemu celih vagonov pa tudi ceneje. Tedaj ni znašal zaslužek pri vagonu 516 K, ampak le 33 K. Pa recimo, da so bančni stroški pretirani, in recimo, da so zaslužili pri vagonu 50 K, je to gotovo jako ponižen, meščanski dobiček, in da se onim trgovcem, ki so se združili v svrho zagotovitve večjega kapitala, ne more očitati nobeno oderuštvo.

Nadalje imam na razpolago vse fakture za mesec februar, iz katerih je razvidno, da je ta podkartel plačal sladkor po 93 K 25 h, odračunši 50 h rabata, znaša torej cena za sladkor 92 K 75 h. Znižana voznina do Ljubljane znaša 4 K 95 h, 2% ni odbitek od voznine 10 h, dovoz v skladišče 8 h, bančni stroški 25 h, ostali režijski stroški 10 h, tako da je stal sladkor za februar skupaj 98 K 23 h. Ta sladkor se prodaja pri odjemu 200 grud po 99 K, pri odjemu 100 grud po 99 K 25 h, pri odjemu 50 grud po 99 K 50 h, pri odjemu celih vagonov se pa prodaja po 98 K 50 h in tudi ceneje, tako, da je tudi v tem mesecu delal ta kartel z jako poštenim meščanskim dobičkom, največ okroglo 50 K pri vagonu. Če torej ostane ta kartel na tej poti, in dela tako pošteno tudi v naprej, potem ne bo zaslužil na leto 361.000 K ampak k večjemu 35.000 K in to za celo deželo. To so torej številke, katere slone, na kar še enkrat opozarjam, na originalnih fakturah in o čemer se lahko vsakdo prepriča.

Nadalje se je ljubljanskim podkartelistom očitalo tudi nemoralno postopanje, ker se je manjšim pododjemalcem predpisalo, po katerih cenah smejo sladkor prodajati. Gospoda moja, po informacijah, katere sem dobil v tem oziru, je bil ta ukaz jako umesten. Do sedaj so večji trgovci na deželi, ki dobivajo sladkor v vagonih, ta sladkor nalašč prodajali v izgubo, samo, da so manjšim trgovcem vzeli odjemalce. Majhen trgovec je bil torej izpostavljen nelojalni konkurenci večjega trgovca, ker je ta stem, da je prodajal sladkor nalašč v izgubo, odjemalce takorekoč prisilil, da so tudi ostale potrebščine pri njem kupovali. Na ta način se je mnogo malih trgovcev in branjevcev na deželi ubilo, in če se torej napravi tej nezdravi konkurenci konec, je to prav in pošteno.

Gospoda moja, to je vse kar imam povedati. Ne jaz in ne moja stranka nima namena ščititi kakega kartela, vendar pa tudi ne more rok križem držati, če se tukaj v zbornici celi vrsti poštenih in uglednih trgovcev vrže v lice očitanje oderuštva. Jaz sem prepričan, da bo gospod dr. Pegan, če blagovoli pogledati moje priloge, umaknil svoje očitanje, kajti sicer bo vsakdo izmed nas prepričan, da mu pri tem predlogu ni bilo ležeče toliko na tem, da varuje in brani koristi konsumenta, ampak, da je imel pri tem čisto druge demagogične namene. (Živahno odobravanje in ploskanje v središču — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Zentrum.)

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Zaradi izraza „demagogične namene“ pokličem gospoda poslanca dr. Trillerja k redu.

K besedi se je oglasil še enkrat gospod poslanec dr. Pegan.

Poslanec dr. Pegan:

Vzdržujem v polnem obsegu vse svoje številke, samo pri decemberskem kontingentu sem se nekoliko zaračunil, ker sem izvedel, da je bila draginja kriva, da je ostalo toliko sladkorja neporabljenega. Gospod dr. Triller mi je pa ostal dolžan odgovor na vprašanje, kaj je z januarskim kontingentom in liberacijo, ki je znašala koncem decembra 96 K. On sam povdarja, da je ta liberacija prišla v poštev dne 29. decembra 1911. V »Wiener Journalu« beremo, da se je znižala z mesecem januarjem na 91 K 50 vin., in da morajo dotični trgovci liberacijo takoj odvzeti. Torej je čisto gotovo, da osrednji kartel tudi nasproti ljubljanskim trgovcem ni delal izjeme! Sicer pa tudi absolutno ni misliti, da bi ljubljanski trgovci liberacijo za januar, ki je v primeri z liberacijo za december nižja za 4 K 50 vin., pustili v tovarnah. Gospodje, tega nihče ne verjame, kajti gotovo so jo odvzeli, in sedaj s tem lahko operirajo. Če je gospod dr. Triller trdil, da znaša liberacija za mesec december 95 K 50 vin., to na stvari čisto nič ne izpremeni, kajti jaz sem se skliceval na liberacijo za januar in računal z dobičkom, kakor so ga lahko napravili, in katerega so najbrže tudi napravili! Sladkor jim ne bo ostal na skladišču, nego se bo prodal! Pri tej priliki pa moram tudi pribiti, da se s cenami od 101 K ni šlo navzdol, ampak da se je cena zvišala na 103 K, in če imajo tedaj od meseca januarja neporabljeno liberacijo, ker so meseca decembra preveč kupili, naj bodo zadovoljni, ker sedaj to blago istotako prodajajo po 103 K.

Ostni naperjena proti ljubljanskim trgovcem, to sem že zadnjič povdarjal. Ti računi pa, ka-

tere sem prinesel v zbornico, so sestavljeni na podlagi kartelovih ofertov, to lahko trdim popolnoma zanesljivo, in nam služijo lahko v kontrolo cen, po katerih ti trgovci blago dobijo in prodajajo. Če je pa to resnično, in to je resnično, potem trdim, da se pravi delati s tako diferenco: odirati. Da se je pa, kakor je prej gospod dr. Triller sam navedel, naše ljudstvo ravno pri sladkorju omejilo na najmanjšo porabo, je najboljši dokaz za to, kako gre konsum sladkorja v naši državi po vseh deželah precej enakomerno navzdol. Izračunano je, da je meseca decembra lanskega leta šel konsum sladkorja nazaj za 10·5%. Za mesec januar 1912 je pa šel nazaj več kakor za eno petino, to je za 22%. Te številke sem dobil iz lista »Union«z dne 16. februarja 1912.

Gospoda moja, proti taki stvari se je treba oglasiti, in sicer ne samo proti ljubljanskim trgovcem, ampak tudi proti osrednjemu kartelu, in zaraditega si ne pustim očitati demagagije! V tej zbornici se je treba oglasiti proti vsakemu, ki dela s takim neopravičenim dobičkom, pa naj bo to potem Kranjec, Dunajčan ali pa Čeh! (Živahno odobravanje in ploskanje na levi — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

K besedi se je nadalje oglasil, in sicer „pro“, gospod poslanec dr. Krek.

Poslanec dr. Krek:

Zanimiva je ta debata, ki smo jo ravnokar slišali, že zaradi tega, ker ravno sladkorni kartel spada med tiste, ki trdijo o sebi, da je meja njihovemu dobičku dana v zakonitih določilih, in da se ravno na podlagi tega brani upravičenost sladkornega kartela in njegovega dobička. Sladkorni kartelisti se prav radi sklicujejo na druge kartele, na železni kartel, na premogovni kartel itd., ampak o sebi pravijo, da je sladkorni kartel tako urejen, da stvar ne more iti preko gotovih mej in da se ni bati, da bi mogel vplivati oderuško glede prodajanja blaga.

Sladkorni kartel je ustanovljen dne 24. septembra 1906. Dodala se je kartelni pogodbi določba dne 4. marca 1911 in ravno s to določbo se je sklenilo to, kar se je zgodilo ne samo na Kranjskem, ampak tudi drugod, da so se namreč ustanovili takozvani podkarteli. Sklenilo se je namreč tako, da se za slučaj, ako se zavežejo gotovi faktorji, da bodo odvzeli na leto najmanj 24 vagonov sladkorja, potem se sklene z njimi dogovor, da se jim dovoli 50 h rabata in 2% skonto. Od teh podjetnikov se zahtevajo, da od vsakega drugega odjemalca, ki vzame najmanj 25 stotov, ravnotako zahteva, da ne bo nikdar kupoval ali oferiral drugega sladkorja, kakor kartelirani rafinerijski sladkor. Ti gospodje od sladkornega kartela so se torej dogovorili že v naprej. Imamo pa 2 kartela, namreč kartel producentov surovega sladkorja, potem pa rafinerijski kartel, in za tega se v našem slučaju gre. Na podlagi takih sklepov se je torej izvršila ta stvar, ki se je tukaj pojasnjevala. Sladkorni kartel — to omenjam samo mimogrede — kaže pri dividendah velikanske dobičke. Gospodje, tukaj imam podatke, da je bilo od l. 1907. do l. 1910. — 22 tovarn za surovi sladkor. Med njimi so bile štiri, ki so imele nad 20% čistega dobička (Klici na levi — Rufe links: „Čujte, čujte!“ — Poslanec Hladnik: „To je meščanski dobiček!“), potem jih je bilo šest, ki so imele čistega dobička od 6 do 10%, tri so imele čistega dobička od 10 do 15%, in devet jih je delalo z dobičkom od 16 do 20%. Gospodje, to so številke, katere sem dobil iz povabila h kartelni enketi na Dunaju. Jaz se nisem oglasil k besedi zato, da bi razpravljal o tem sladkornem kartelu, ampak zato, da branim in zagovarjam predlog nasproti gospodom, kateri so dejali, da bodo glasovali proti predlogu upravnega odseka. Vpliv kartelov je na trgovino naravnost usoden. Po poti, kakor v tem slučaju sladkorni kartel hodi, dela, samo da že delj časa, tudi premogovni kartel, ki ravnotako grozovito odira konsumenta. Tam je pravzaprav skrito oderuštvo producentov v dogovoru s trgovino tako, da producentje pravijo: Mi nimamo pravzaprav nobenega dobička, ampak samo trgovina je kriva draginji premoga. Toda krivi so brezdvomno vsi, ker je trgovina odvisna od producenta. Torej po tej poti, po kateri hodita sladkorni in premogovni kartel, pridemo do tega, da trgovina ne bo več regulator cen, ampak navadna služkinja producentov in to ravno vsled koncentracije kapitala v velika podjetja, truste in kartele. Gotovo je, da je trgovina odvisna od bank in denarnih zavodov. Ravno tako gotovo je pa tudi, da je trgovina, ki bi morala igrati glede cen glavno vlogo, potisnjena navzdol. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Ljubljanski trgovci so žrtev razmer!“) Ne žrtev razmer, ampak žrtev tega podkartela. Razvoj trgovstva nam kaže, da pridemo do numerus clausus trgovcev. Mi stojimo danes — tega ni mogoče tajiti — tudi v gospodarstvu na liberalnem temelju in kdor podira ta temelj, podira tudi temelj, na katerem stoji naše narodno gospodarstvo. Po tej poti bo pa onemogočena vsaka svobodna konkurenca in po tej poti bo onemogočen razvoj trgovine v tem smislu, kakor je njegov bistveni namen, in mi pridemo potem do posledic, da ne bodo velike ljudske mase in mase konsumentov videle drugega izhoda iz sedanjega nereda v produkciji, kakor socializem. Če bo to dobro za državo ali ne, ne vem, ampak delovanje vsakega kartela vodi do tega, da zmaguje misel, da ne more drugega pomagati, kakor podržavljenje — podružabljenje produkcije in trgovstva. Kar se tukaj godi, je gotovo oderuštvo, in če je to potem nekoliko večje ali nekoliko manjše, je končno vseeno. Dejstvo je, da so vsled kartela cene sladkorja in premoga

previsoke, in da se ljudstvo s tem odira, in vsled tega nastane vprašanje, kaj naj konsument, ki je prepričan, da plačuje previsoke cene, stori. V pravni državi je, nad njim se vrši zločin, pa si ne more pomagati, in če to dobro vpliva na zaupanje v državo in javni red, je pa tudi vprašanje. In o tem vprašanju bi morali razmišljati vsi merodajni faktorji, ki imajo zmisel za to, da se ohrani javni mir in red. V naši državi nimamo nobenega pripomočka, da bi mogli v tem oziru kaj storiti. V drugih državah imamo vsaj neki začetek te stvari. N. pr. v Kanadi je določena stroga kazen za to, če se cene kakemu blagu neprimerno zvišajo, in ravno tako je celo na Angleškem dana možnost, da se kaj ukrene proti temu, če se sklene kaka pogodba proti javnemu blagru. Tega pojma naš državljanski zakon ne pozna in ravno tako tudi ne pozna pojma „proti dobri nravi“. Teh dveh pojmov torej nimamo. Na Angleškem se je mogoče pritožiti zoper kako oderuško pogodbo in ravno tako tudi na Francoskem, v Italiji itd. V Avstriji pa nimamo nobenega drugega določila, kakor § 4. zakona z dne 7. aprila 1870, ki pravi, da so dogovori, s katerimi se zvišajo cene, neveljavni. Ampak to določilo nima nobenega pomena, ker to kartelistov čisto nič ne briga, če so te pogodbe veljavne ali ne; dogovor se sklene, in cene se tudi faktično zvišajo, ker imajo kartelisti dovolj moči, da občinstvo prisilijo, da se teh cen drži, najsi so potem dotične pogodbe veljavne ali ne. Na temelju državljanskega civilnega prava ne pridemo nikjer naprej. V kazenskem zakonu tudi nimamo nobene določbe proti takemu postopanju. Mi imamo pač določbo proti oderuštvu v denarju, in sicer v zakonu z dne 28. maja 1881, ampak tukaj se govori samo o denarnem oderuštvu in pod ta paragraf se ne dajo subsumirati blagovna oderuštva. Torej določila civilnega prava so tukaj zelo pomanjkljiva, določila kazenskega zakona pa ravno tako. S popolnitvijo civilnopravnih določb bi pa v takih konkretnih slučajih ne bilo veliko pomagano in ravno tako je tudi določbe kazenskega zakona nemogoče tako izpopolniti, da bi bile čisto jasne in da bi bilo mogoče vsakemu sodniku subsumirati gotove slučaje pod take splošne določbe in vsled tega ne pridemo do nobene druge rešitve, kakor da postavimo kartele in monopole pod državno kontrolo in zatorej neki upravni gosposki damo možnost, v gotovih slučajih zapreči izvršitev sklepov, ki so pogubni posameznim slojem prebivalstva. Druge poti za sedaj ni, in na to pot so prišli tudi v Zedinjenih državah. Pot sodišča tukaj nič ne koristi, ker ta pot ni izpeljiva in zaradi tega nam ne preostaja drugega, kakor pot državne kontrole, da se torej ustanovi neka upravna oblast, kateri se da pravico prejudicielno prepovedati sklepanje gotovih zaključkov in eventualno tudi kartele same, in določile naj bi se tudi kazni za to, če kartel ne izvrši tega, kar izreče oblast. Kazni naj potem izrekajo navadna sodišča. Na teh temeljih sloni tudi zakonski načrt, ki sem ga jaz izdelal za državno zbornico. Ta zakon je sedaj v razpravi in ima navidez jako veliko zagovornikov, ima jako veliko strank, ki pravijo, da se mora to in to izvršiti, ampak glavni nasprotnik temu zakonskemu načrtu je pa ravno naša vlada. Naša vlada sklicuje bržkone zato, da bi se izognila uresničenju tega zakona, razne enkete, in sicer za posamezne vrste blaga. Torej dne 29. februarja se bo vršlla na Dunaju enketa za sladkorni kartel in potem tako naprej, tako da lahko vnuki tistih gospodov, ki imajo hčere in sinove, s strahom pričakujejo, kdaj bo konec teh enket in kdaj se bo kaj storilo proti monopolizmu in proti kartelom sploh. Naša vlada nima poguma zoper kartele kaj ukreniti. Tega poguma pa nima, ker je vlada preveč odvisna od krogov, ki danes kartele vzdržujejo.

Zato je silno važno, da se tudi v takih korporacijah, kakor so deželni zbori, izreče mnenje v tem oziru, in da se na ta način pomaga, da pride pravica ljudstva lažje do svoje veljave. Zaradi tega se meni zdi ta debata zelo važna in zaradi tega s svojega stališča prav toplo priporočam, naj se predlog sprejme. Predlog je sam na sebi nedolžen in mora glasovati zanj vsak, naj misli o tem podkartelu to ali ono. Predlog se glasi samo splošno in pravi samo, naj se postavi državna kontrola nad karteli, toda formuliran je pa nekoliko napačno. Tukaj stoji „združitev producentov“. To pa ni res. Trgovine zavarovalnih družb itd. ni prištevati producentom, in zaradi tega bi jaz tukaj predlagal, da se postavi namesto besede „producentov“ beseda „podjetnikov“. (Živahno odobravanje na levi — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Ker ni nihče več oglašen k besedi, je debata zaključena, in ima sklepčno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec dr. Lampe:

Visoka zbornica! Debata, ki se je razvila o nujnem predlogu poslanca dr. Pegana in tovarišev, je bila jako interesantna. Jaz se nikakor ne spuščam v številke, ker o številkah govori samo tisti, ki je absolutno prepričan o resničnosti teh številk. Jaz sem pa samo o tem prepričan, da eksistirajo nevarne združitve podjetnikov, proti katerim mora dobiti javna oblast neko moč, da jih bo mogla tako prisiliti, da se razvijajo v pravih mejah. Zastopati imam tukaj samo predlog upravnega odseka, ki ne govori o nobenem posameznem slučaju, ampak izreka samo neka načela, o katerih ima zbornica sklepati. In ta so: 1. Ali prizna zbornica, da eksistirajo kapitalistične združitve, ki lahko postanejo škodljive javnemu redu in miru. 2. Ali je država zmožna in opravičena, da kaj ukrene proti tem javnim združitvam. 3. Ali je vlada tudi opravičena in poklicana, da podpira parlament v takih stremljenjih in slednjič, ali je

deželni zbor kranjski opravičen vlado pozivljati, da v tej zadevi kaj ukrene. Na vsa ta vprašanja moram pritrdilno odgovoriti, kajti, da take združitve res eksistirajo, je javno znano, povsod se toži o njih, na vseh straneh se čuti nevarni vpliv kartelov, draginja splošno narašča in kakor se je v tej zbornici konštatiralo, konsum ravno pri sladkorju najbolj pada, kar je znamenje, da ljudski sloji niso več zmožni plačevati tistih cen, katere se zahtevajo.

Z ozirom na to predlagam, da visoka zbornica sprejme predlog upravnega odseka, prilagodim se pa tudi spreminjevalnemu predlogu poslanca dr. Kreka, da se namesto besede „producentov“ v zadnji in tretji vrsti postavi beseda „podjetnikov“.

Deželni glavar:

Glasujmo torej o odsekovem predlogu.

Prosim tiste gospode, ki se strinjate s predlogom upravnega odseka s to spremembo, kakor jo je ravnokar navedel gospod referent, da izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Soglasno sprejeto, in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Gospodje, sedaj bom jaz sejo prekinil, in sicer do 1/2 4. uri popoldne.

Finančni odsek ima sejo ob 1/4 4. uri popoldne.

Seja je prekinjena.

(Seja prestane ob 1. uri popoldne in se zopet nadaljuje ob 4. uri popoldne. — Die Sitzung wird um 1 Uhr nachmittags unterbrochen und um 4 Uhr nachmittags wieder aufgenommen.)

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Seja je zopet otvorjena.

Naznanjam visoki zbornici, da se je razdelila:

Priloga 76. Poročilo deželnega odbora glede izpremembe zakonskega načrta o uravnavi Kamniške Bistrice (k prilogi 62.).

Beilage 76. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Abänderung des Gesetzentwurfes über die Regulierung der Steiner Feistritz (zur Beilage 62).

ter postavljam to zadevo na dnevni red.

V formalnem oziru se je oglasil k besedi gospod poslanec Lavrenčič.

Poslanec Lavrenčič:

Predlagam, da se obravnava ta zadeva v smislu § 24. našega poslovnika takoj v zbornici, ne da bi se preje odkazala kakemu odseku.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Lavrenčič predlaga, da se ta zadeva takoj obravnava, ne da bi se preje odkazala odseku.

Prosim tiste gospode, ki pritrdite temu predlogu, da izvolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto, in povabim torej gospoda referenta, da uvede razpravo.

Poročevalec deželnega odbora dr. Lampe:

Visoka zbornica! Deželni zbor je v tem zasedanju sklenil zakon o regulaciji Kamniške Bistrice. Centralna vlada je pa ravnokar izrazila nekaj želja glede spremembe že sklenjenega zakona. Sicer so te spremembe jako malenkostnega značaja, ker se pa spreminjajo nekatere številke, je smatral deželni odbor kot umestno, da se o tem zakonu še enkrat obravnava v zbornici. Spremembe so jako majhne. V uvodu § 2., ki se sedaj glasi (bere — liest):

„K stroškom tega podjetja, proračunjenim na 1,963.000 K, prispevajo:“ želi vlada, da se reče (bere — liest):

„K stroškom zgradbe tega podjetja in vzdrževanja del med stavbno dobo, proračunjenim na 1,963.000 K, prispevajo.“

Potem želi vlada, da se v 1. točki tega paragrafa, ki določa prispevek državnega melioracijskega zaklada v znesku 981.500 K, citira § 7, lit. a, zakona z dne 4. januarja 1909. Pri 2. točki § 2., kjer je določen prispevek deželnega melioracijskega zaklada s 30 % v znesku 588.908 K, želi vlada, da se ta prispevek zaokroži na 588.900 K. Gre se torej samo za 8 K razlike. Tretja in četrta točka določata donesek vodnogradne uprave in državne cestne uprave, in sicer odpade na vodogradno upravo znesek 196.300 K, na državno cestno upravo pa znesek 39.260 K. Sedaj je pa vlada te doneske natančneje izračunala in pride na vodogradno upravo znesek 210.560 K, na državno cestno upravo pa znesek 25.000 K.

Zaradi tega smo združili 3. in 4. točko v eno samo točko, ki se glasi (bere — liest):

„3. Državna vodnogradna uprava in državna cestna uprava skupaj z 12 % do najvišjega zneska 235.560 K s pridržkom ustavne odobritve.“

V naslednjem se spremene številke, namesto 5. odstavka se glasi 4. odstavek in črke a, b, c, d.

Pri § 6. zahteva vlada spremembo v ta namen, da se donesek k stavbenim stroškom natančno določi in da se tudi izraz „interesenti“ natančno določi. Po našem besedilu bi se moglo umeti, da so interesenti tudi občine, okrajni cestni odbor Kamniški in Brdski. Zato vlada želi, da se to natančno določi in da v vodno zadrugo vstopijo v § 2., točka 4, pod črko d in e navedeni posestniki.

To je vse, kar imam omeniti. Predlagam, da visoka zbornica sprejme poročilo, katero je deželni odbor ravnokar sklenil in razdelil.

Deželni glavar:

Otvarjam debato. K besedi se je oglasil, in sicer „pro“, gospod poslanec Lavrenčič.

Poslanec Lavrenčič:

Visoka zbornica! Mala Loka pri Ihanu nima nobene prometne zveze in morajo posestniki, če hočejo priti na svoja posestva, voziti daleč okrog na Domžale. Zato si usojam staviti tole resolucijo, oziroma predlog:

„Deželni zbor skleni: Deželnemu odboru se naroča, da ukrene nujno vse potrebno, da se čimprej dogradi most čez Bistrico pri Mali Loki, občina Ihan."

Deželni glavar:

Ker nihče več ni oglašen k besedi, je debata zaključena in ima sklepčno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec deželnega odbora dr. Lampe:

Samo še enkrat predlagam, da visoka zbornica sprejme predlog deželnega odbora.

Deželni glavar:

Mislim, da zadostuje ena sama debata, in bomo tedaj glasovali skupno.

Prosim tiste gospode, kateri sprejmete predloge deželnega odbora, kakor jih imate navedene v razdeljenem poročilu, da blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj glasujmo še o resoluciji, katero predlaga gospod poslanec Lavrenčič. Gospodje ste čuli to resolucijo in mislim, da je ni treba še enkrat prečitati. (Klici — Rufe: „Ni treba!")

Prosim tiste gospode, ki se strinjate s to resolucijo, da blagovolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Je tudi sprejeta, in s tem je ta zadeva rešena.

Sedaj nadaljujmo prvotni dnevni red, in sicer prehajamo k točki:

6. c) **Poročilo upravnega odseka:**
o nujnem predlogu poslanca barona Apfaltrerna in tovarišev glede tretje železniške zveze s Trstom (št. XXV).

6. c) **Bericht des Verwaltungsausschusses:**
über den Dringlichkeitsantrag der Abgeordneten Baron Apfaltrern und Genossen inbetreff einer dritten Eisenbahnverbindung mit Triest (Nr. XXV.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Jaklič:

Visoka zbornica! Poslanec baron Apfaltrern je v zadnji seji utemeljeval nujnost svojega predloga, ki meri na to, da se posebni železniški odbor, ki se ima ustanoviti, naprosi, da izdela takoj spomenico glede zgradbe tretje železniške zveze, ki naj bi imela izhodišče v Polzeli in naj bi peljala čez Kamnik, Kranj, Žiri in Opčino na Trst.

Sklep upravnega odseka, ki se je izvršil v nenavzočnosti gospoda barona Apfaltrerna, najbrže njemu ne bo všeč, ampak jaz moram tukaj zastopati predlog upravnega odseka, ki se glasi (bere — liest):

„Visoki deželni zbor skleni:

C. kr. železniško ministrstvo se pozivlje, da v najkrajšem času vse potrebno ukrene za zgradbo železniške zveze Polzela — Kamniška železnica, Kranj — Škofja Loka — Žiri in dalje proti Trstu."

Deželni glavar:

Otvarjam debato. K besedi so priglašeni, in sicer „pro", gospodje poslanci baron Apfaltrern, Pirc in Zabret. Besedo dobi prvi oglašeni progovornik gospod baron Apfaltrern.

Abgeordneter Freiherr von Apfaltrern:

Hohes Haus! Obwohl der Bericht, beziehungsweise der Antrag des Verwaltungsausschusses nicht vollkommen mit dem Inhalte des Dringlichkeitsantrages, welchen in der letzten Sitzung zu begründen ich die Ehre hatte, übereinstimmt, so ist es dennoch selbstverständlich, daß ich mich als Proredner zum Worte gemeldet habe.

Auch heute werde ich mich mit Rücksicht auf die sehr vorgeschrittene Zeit der möglichsten Kürze befleißen — so kurz als das letzte Mal werde ich mich jedoch nicht fassen können, denn heute handelt es sich darum, den Antrag und respektive das Eisenbahnprojekt in merito zu begründen und hoffe ich, daß es mir gelingen wird, die Aufmerksamkeit des hohen Hauses für einige Momente an mich zu fesseln.

Vorerst möchte ich in kurzen Worten auf die Qualität unseres Eisenbahnwesens in Krain hinweisen, wie es derzeit dem Lande zum Verfügung steht, und zunächst einige geschichtliche Daten anführen.

Die Südbahn wurde im Jahre 1856 in ihrer letzten Strecke nach Triest fertiggestellt, doch bald darauf — im Jahre 1859 — wurde der unverzeihliche Fehler begangen, die Südbahn an eine französische Gesellschaft zu verkaufen. Über diesen handels- und verkehrspolitischen Fehler mich des weiteren auszusprechen, würde mich heute viel zu weit führen. Im Jahre 1869 gelangte die Oberkrainer Bahn zum Ausbau und Mitte der siebziger Jahre folgte die Strecke St. Peter — Fiume, womit der Bau der vollwertigen Bahnen eigentlich abgeschlossen erscheint, denn nur diese Bahnlinien haben einen Anschluß an das übrige südösterreichische Eisenbahnnetz. Weiters wurden folgende Lokal-Sackbahnen gebaut: Laibach — Stein, die Unterkrainerbahn, Laibach — Oberlaibach, Krainburg — Neumarktl und im Jahre 1906 wurde als letzte, allerdings vollwertige Linie, die Wocheiner Bahne eröffnet. Die Streckenlänge sämtlicher Bahnen auf krainischem Boden beträgt 536 Kilometer,

hievon nicht weniger als 223 Kilometer Sackbahnen! Dieses Verhältnis ist ein äußerst ungünstiges, denn die Leistungsfähigkeit und wirtschaftliche Bedeutung von Sackbahnen ist eine minderwärtige und brauche ich dies wohl nicht weiter zu begründen.

(Deželnega glavarja namestnik baron Liechtenberg prevzame predsedstvo. — Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg übernimmt den Vorsitz.)

Volle 50 Jahre hat es gedauert, bis die zweite Eisenbahnlinie nach Triest gebaut wurde, und zwar, wie ich bei Begründung der Dringlichkeit bereits erwähnte, eine Bahn, die doch nur dem Westen unserer Reichshälfte zugute kommt, weiters dem Bodenseegebiete und dem östlichen Teile Deutschlands.

Meine sehr geehrten Herren! 56 Jahre sind wahrlich eine Zeitperiode, innerhalb welcher die volkswirtschaftliche Entwicklung in einem ganzen Ländergebiete große, ja gewaltige Fortschritte macht und deshalb ist es, wie ich wohl annehmen kann, nicht unbegreiflich, wenn der Gedanke auftaucht: Trachten auch wir darnach, im Süden des Reiches, eine weitere, jedoch aus dem Innern des Reiches nach dem Triester Hafen und der Küste des Adriatischen Meeres führende Eisenbahnverbindung zu erhalten.

Das Projekt einer solchen Eisenbahnverbindung entsprang nicht meinem Kopfe! Es liegt mir völlig ferne, meine sehr geehrten Herren, mich mit fremden Federn schmücken zu wollen. Dieses Projekt entstand schon damals, als im Jahre 1869 mit dem Baue der Rudolfsbahn begonnen wurde und damals trat — am 17. Mai 1869 — hier in Laibach ein Komitee zusammen, welches sich zur Aufgabe machte, von dem am geeignetsten scheinenden Punkte der Rudolfsbahn eine Eisenbahnverbindung mit Triest herzustellen, mit dem hauptsächlichen Zwecke, gewissermaßen eine Konkurrenzlinie zur Südbahn zu schaffen und — wie soll ich nur sagen, die für die Bevölkerung drückende und harte Tarifpolitik der Südbahn durch diese neue Bahnlinie zu paralysieren. Das damalige Projeckt war gedacht ausgehend von Triest über Senosetsch — Präwald — Sayrach nach Bischoflak und von dort weiter über Krainburg, durch das Kankertal und über den Seeberg nach St. Veit a. Glan und weiter nach Zeltweg.

Seit jener Zeit — es sind 43 Jahre her — haben sich die volkswirtschaftlichen und Verkehrsverhältnisse gewaltig geändert, auch das Eisenbahnnetz hat im Laufe dieser Jahre eine bedeutende Ausgestaltung erfahren. Als ich seit dem Tage, wo mir die Ehre zuteil wurde, zum Obmanne des Spezialausschusses für den Bau der Eisenbahnlinie Heilenstein—Sayrach gewählt zu werden, daran ging, die ganze Sachlage unter Zugrundelegung der einzelnen Projekte zu studieren, da erkannte ich die Notwendigkeit, mir erst darüber klar zu werden: Wie verhält es sich mit den Projekten, die bisnun bestehen, wie mit den topographischen Verhältnissen, die die gegenständlichen Projekte in so wesentlichem Maße beeinflussen? Bei meiner Suche nach Studienmateriale ist mir jenes alte Projekt der »Lacker Linie« in die Hände geraten, und als ich dasselbe durchstudiert hatte, mußte ich mir sagen: Wenn unsere Vorgänger, wenn einerseits die Handels- und Gewerbekammer von Krain, andererseits jene von Triest und der Triester Stadtrat sich gemeinsam an die Arbeit machten, so kann das Produkt dieser Arbeit wahrlich kein schlechtes sein! Die besten Ingenieure haben an dem »Lacker Projekte« gearbeitet und manche von mir aufgefundene Broschüre habe ich gelesen, welche nachweist, daß dieses Projekt ein wohldurchdachtes, ein ausgezeichnetes sei. Ich bin in der Lage, dies auch durch Anführung von verschiedenen Zahlen und bautechnischen Details zu beweisen. Natürlich muß dieses alte Projekt in Bezug auf den Ausbau einer dritten Eisenbahnverbindung nach Triest, wie sie mir vor Augen schwebt, eine Abänderung erfahren mit Rücksicht auf das derzeit bereits vorhandene Eisenbahnnetz. Es ergab sich infolgedessen von selbst, daß die von Triest, beziehungsweise Opčina, ausgehende und bei Bischoflack in das Oberkrainer Becken einmündende Trace nicht mehr in der ursprünglich geplanten Richtung — über den Seeberg — nach Kärnten, sondern in nordöstlicher Richtung einen möglichst günstigen Bahnanschluß suchen mußte. Und dieser Bahnanschluß ergab sich ebenfalls von selbst durch die Fortführung der Trace durchs Oberkrainer Becken und weiter durch das Tucheinertal nach Heilenstein — Unterdrauburg — Zeltweg.

Der Vorteil, welcher dieser Trace innewohnt, besteht darin, daß wir in Bezug auf deren Streckenlänge zu einem ganz überraschend vorteilhaften Resultate gelangen. Das dieserart von mir ausgedachte Projekt ergibt die folgende Streckenlänge, die ich allerdings bis auf den halben Kilometer genau nicht berechnen konnte, da die Projekte für einzelne Streckenteile derzeit noch nicht ausgearbeitet sind. Die Strecke von Heilenstein über Sayrach und Opčina nach Triest beträgt zirka 194 Kilometer, von Heilenstein über Sayrach, Idria und St. Lucia nach Triest 246 Kilometer, demnach zu Gunsten der Variante über Opčina eine Verringerung der Entfernung von 52 Kilometern.

Um dem hohen Hause den Vorteil der Opčinavariante noch anschaulicher zu machen, möchte ich nun, indem ich Krainburg als Zentrum der Oberkrainer Wasserkräfte

annehme, die von Krainburg aus berechneten Streckenlängen auf den nach Triest führendn Routen im folgenden bekanntgeben: Die Streckenlänge Krainburg via Laibach per Südbahn nach Triest beträgt 165 km, Krainburg via Aßling nach Triest 191 km, wogegen die Streckenlänge Krainburg via Sayrach — — Opčina nach Triest zirka 130 km betragen würde. Diese Ziffern sprechen wohl dafür, daß uns durch das von mir befürwortete Projekt ein Weg nach Triest eröffnet würde, wie er besser und kürzer kaum gedacht werden kann. Die approximative Baulänge der gesamten Strecke Heilenstein—Opčina würde, da ja die Trace dort in die Staatsbahn einmünden würde, zirka 172 km betragen.

Die aus diesem Bahnbaue dem Lande erwachsenden wirtschaftlichen Vorteile sind, ich kann wohl sagen, offenkundig! Warum es mir aber so sehr am Herzen liegt — und darin glaube ich, mich eins zu fühlen mit dem ganzen hohen Hause — daß das südösterreichische und namentlich das kranische Bahnnetz eine Ausgestaltung erfahre, das, meine sehr geehrten Herren, möchte ich Ihnen durch die Bekanntgabe zweier ganz kleiner Zahlen erklären. Gestatten Sie mir, Ihnen etwas vom Resultate der Volkszählung bekanntzugeben. Die vorletzte Volkszählung vom Jahre 1900 ergab für Krain eine Bevölkerungszunahme von 1·82%; jene vom Jahre 1910 ergab allerdings nahezu das Doppelte, nämlich 3·59%. Dies ist eine Rekordziffer — aber leider nach unten! Und damit erscheint die Stagnation bei uns hinlänglich charakterisiert und der Beweis, wie ich annehme, erbracht, wie sehr das Land Krain einer energischen, zielbewußten Förderung bedarf — auch auf dem Gebiete des Kommunikationswesens, namentlich auf dem Gebiete des Eisenbahnwesens, denn ich kann mir mit dem besten Willen nicht vorstellen, wie wir es auf andere Weise erreichen könnten, um eine günstige Wendung in der Volksbewegung herbeizuführen!

Es wäre sehr zu bedauern, tief zu beklagen, wenn auf diesem Gebiete kein Wandel zum Besseren eintreten würde, denn nicht die »Landflucht« im Lande selbst ist hier das Maßgebende, nicht das Zuströmen der Bevölkerung in die größeren Wohnungszentren des Landes, nein, wir müssen in Krain von der »Landesflucht« reden, welche bedeutet, daß viel gesundes, kräftiges Menschenfleisch aus dem Lande Krain nach Westfalen, nach Amerika geht und dort erbärmlich ausgenützt wird. Gegen diese »Landesflucht« wäre mit allen uns zu Verfügung stehenden Kräften anzukämpfen und ich hoffe, daß ich auch in dieser Hinsicht der Zustimmung des hohen Landtages sicher sein kann. (Živahno splošno odobravanje — Lebhafter allgemeiner Beifall.)

Das Projekt Heilenstein—Triest ist gewissermaßen in zwei Segmente zu teilen, und zwar Heilenstein—Sayrach und Sayrach—Triest, welch letzteren Teil ich bereits früher im allgemeinen besprochen habe.

Bezüglich des Segments Heilenstein—Sayrach liegt es auf der Hand, daß der erste Streckenteil durch das Tucheinertal nach Stein die kürzeste und billigste Verbindung aus Untersteiermark nach Oberkrain darstellt, und könnte ich aus dem vorhandenen Studienmateriale den geehrten Herren den Beweis erbringen, daß man immer und immer wieder, wenn die Tucheiner Trace und andere Varianten besprochen wurden, zu dem Resultate gelangte, daß die Trace Heilenstein—Stein die kürzeste, beste und billigste sei. Von Stein durch das Oberkrainer Becken nach Krainburg und Bischoflack zu gelangen, bildet wohl keinerlei Schwierigkeit, das Terrain ist ja glatt wie der Tisch.

Von Bischoflack weiter hat uns die Mutter Natur selbst den Weg gewiesen, den wir nehmen müssen, wenn wir südlich weiter kommen wollen — den Weg durch das Pöllandertal hinauf nach Sayrach. Allerdings ergibt sich, in Sayrach angelangt, die Frage — wie nun weiter, da das Projekt Idria—St. Lucia die Situation in letzterer Zeit beherrscht.

Meine Herren! Gestatten sie mir, in dieser Hinsicht auf einen tehnischen Bericht zu verweisen, verfaßt von der Bauabteilung der k. k. Generalinspektion der österreichischen Eisenbahnen, welcher bezüglich des alten Projektes der »Lacker Linie« seinerzeit ausgearbeitet wurde. Bei Verfassung dieses Projektes war damals auch darauf gedacht worden, daß die »Lacker Linie« womöglich das Wippacher Tal berühre, dann hinauf auf das Plateau von Idria gelangend, Idria selbst in die Trace einbeziehe und dann durch das Pöllandertal nach Lack gelange.

Ich erbitte mir vom Herrn Vorsitzenden die Erlaubnis, daß ich den bezüglichen Teil des Berichtes zur Verlesung bringen darf (bere — liest): »Der durchgeführte Versuch, mittelst dieser Bahn die nicht unbedeutenden Orte Wippach und Idria direkt zu berühren, hätte ein für die ganze Bahnanlage höchst ungünstiges Resultat ergeben, indem die Niveaudifferenzen einerseits zwischen der Einsattelung nächst Präwald und dem Wippachtale, andererseits zwischen dem genannten und dem Idriatale, sowie der zu übersetzenden Wasserscheide nächst Schwarzenberg so erheblich sind, daß behufs Erzielung der für den Betrieb noch mit Vorteil benützbaren Steigungen bedeutende, außerhalb der direkten Bahnrichtung liegende Entwicklungen unvermeidlich gewesen wären. Diese Niveaudifferenzen sind, da das Wippacher Tal nächst

Wippach bei einer Horizontaldistanz von 15 km um 500 Meter tiefer als Präwald, und Idria bei 7 km horizontaler Entfernung um 300 Meter tiefer als Godovič nächst Schwarzenberg liegt, so bedeutend, daß hiedurch nicht nur eine Einbeziehung der genannten Orte in die Lack—Triester Hauptbahn selbst, sondern auch die Herstellung von Zweigverbindungen dieser Orte an die Hauptbahn nahezu unausführbar wird, wogegen der durch die Talbildung vorgezeichnete natürliche Weg dieser Gebiete nach dem Isonzotale führt.« — Dies ist der Bericht der Bauabteilung der Generalinspektion der österreichischen Eisenbahnen, ich unterlasse es somit, das Projekt St. Lucia des weiteren zu erörtern.

Wenn wir nun das Projekt Heilenstein—Opčina—Triest und resp. Görzer Gebiet in Bezug auf seine militärische Bedeutung beurteilen, so muß ich zu meinem lebhaften Bedauern Ihnen, sehr geehrte Herren, sagen, daß ich mich nur sehr ungerne auf eine Erörterung des militärischen Wertes dieser Bahnlinie einlasse, u. zw. aus dem Grunde, weil ich schließlich doch nur ein Laie bin! Die kompetenten Faktoren in Wien werden, wenn sie dieses Projekt in die Hände bekommen — und das hoffe ich doch — das beste und richtigste Urteil darüber fällen können.

Nur einige wenige Worte in militärischer Hinsicht möchte ich mir bezüglich dieses Projektes dennoch zu sagen erlauben.

Ich glaube, das hohe Haus wird mir zustimmen, wenn ich folgendes ausspreche:

Unser Allergnädigster Kaiser und Herr fühlt sich eins mit allen seinen Völkern in dem innigen Wunsche, in dem redlichen Bestreben, dem Reiche die Segnungen des Friedens zu erhalten — doch ebenso eins fühlen sich Kaiser und Reich in dem eisernen Willen, im eintretenden Falle des Reiches Besitz und Grenzen gegen jedermann zu schützen! Dieser Schutz liegt in den Händen unserer Wehrmacht, unserer Armee. Die Völker des ganzen Reiches bringen große Opfer, um die Schlagfertigkeit der Wehrmacht sicherzustellen; die Wehrmacht muß aber auch jene Mittel zur Verfügung haben, um mit unbedingter Sicherheit auch rechtzeitig dorthin gelangen zu können, wo es gilt, ihre Schlagfertigkeit zu beweisen. Welche große Einheiten unserer Wehrmacht, die im gegebenen Momente notwendig sein werden, südwärts gebracht werden sollen, das ist mir ziffernmäßig natürlich nicht bekannt. Jedenfalls werden aber die Eisenbahnen, die diese Transporte zu besorgen haben werden, ganz ungeheuere Leistungen zu vollbringen haben, denn es handelt sich um wirklich große Einheiten! Und damit entsteht die Frage: Wie steht es jetzt mit der Leistungsfähigkeit und der Betriebssicherheit der derzeit zur Verfügung stehenden Bahnen — der Südbahn und der Staatsbahn?

Die Südbahn ist bezüglich der Leistungsfähigkeit als zweigeleisige Bahn vollwertig. In Bezug auf die Betriebssicherheit muß ich darauf hinweisen — und ich glaube, im hohen Hause keinem Widerspruche zu begegnen — daß auf der Triester Strecke der Südbahn einige Streckenteile vorhanden sind, die »schwarze Punkte« verdienen. Dies sind namentlich die Strecken Steinbrück—Sagor und Franzdorf—Loitsch.

Die Staatsbahn ist eingeleisig, also gewissermaßen halbwertig. Behufs Beurteilung der Betriebssicherheit dieser Bahnlinie wissen Sie alle, sehr geehrte Herren, wie die Trace durch das Isonzotal geführt ist, und ich weise nur darauf hin, daß die Trace an einzelnen Punkten der italienischen Grenze bis auf nur 4½ Kilometer nahegerückt ist.

Mehr brauche ich wohl nicht zu sagen und kann nur noch das eine hinzufügen, daß es eine Pflicht des Staates ist, rechtzeitig vorzusorgen, damit im gegebenen Falle unsere Wehrmacht die erforderlichen Mittel zur Verfügung bereit finde, um zur rechten Zeit an Ort und Stelle zu sein!

In der Sitzung vom 1. Februar 1910 haben unser geehrter Herr Landeshauptmann Dr. Šusteršič und Exzellenz Baron Schwegel zu dem damals eingebrachten und allen Herren bekannten Dringlichkeitsantrage das Wort ergriffen und übereinstimmend betont, daß es unumgänglich notwendig ist, mit positiven Projekten hervorzutreten, denn das fertige Projekt in der Hand garantiert am ehesten einen Erfolg bei den kompetenten Zentralstellen in Wien. Diese kongruenten Meinungäußerungen sind mit ein Grund, warum ich leichten Herzens daran ging, das besprochene Bahnprojekt in der Fassung eines Dringlichkeitsantrages dem hohen Hause zur Annahme zu empfehlen.

Das an sich lebensfähige Teilprojekt Heilenstein—Stein ist ein bereits fertiggestelltes Projekt. Da ist alles erledigt, nur die Sicherstellung des Baues — also die Beschaffung der nötigen Millionen fehlt noch, und das werden unsere verehrten Herren Abgeordneten, wenn sie ernstlich wollen, in Wien auch noch zustande bringen. (Veselost — Heiterkeit.) Was den weiteren Teil des Projektes der dritten Bahnverbindung nach Triest anbelangt, also die Strecke von Stein weiter, so verlangen wir heute doch nicht anderes, als die Inangriffnahme der noch fehlenden Vorarbeiten und das Studium, respektive eine Revision des »Lacker Projektes«. An den Bau selbst denke ich heute nicht, auch nicht im nächsten Jahre, wenn ich auch ein noch so großer Optimist

wäre. Ich befürchte, wir werden noch Jahre darauf warten müssen, vielleicht kommen wir aber mit der Zeit doch noch dazu—hoffentlich wird es nicht wiederum 56 Jahre dauern! (Veselost — Heiterkeit.) Aber dieses Projekt zu studieren ist der Mühe wert, und deshalb liegt es im Rahmen meines Dringlichkeitsantrages, daß das Eisenbahnministerium — also der Staat — daß das Land und die Interessenten gemeinsam nach Maßgabe ihrer Kräfte dazu beitragen, auf daß die noch fehlenden Projektsteile, nämlich Stein — Krainburg — Bischoflack und der Streckenteil von Senosetsch bis nach Opčina studiert und die bezüglichen Generalprojekte ausgearbeitet werden. Bezüglich dieses Teiles muß ich dem hohen Hause eine Mitteilung machen. Ich verdanke dieselbe einem unserer werten Kollegen. Der Görzer Landtag hat nämlich die Absicht ausgesprochen, sich dafür einzusetzen, daß von St. Daniel nach Divacca und resp. Pola eine Bahnverbindung hergestellte werde. In meinem Projekte ist dies wenigstens teilweise vorgesehen, denn es ist ein zweiter Flügel gedacht, der, hinter Senoseč abzweigend, nach St. Daniel führt, weil diese Verbindung auch militärisch von großer Bedeutung ist. Es decken sich somit die Ideen des Görzer Landtages vollkommne mit dem vorliegenden Projekte.

Wenn ich dieses Eisenbahnprojekt mir vor Augen halte, einem Rückgrat vergleichbar, welches sich durch ganz Oberkrain hinzieht in der Richtung nach Süden, so gelange ich in Bezug auf die Hebung unserer Kommunikationsmittel zu folgendem Resultate:

In Stein finden wir den Anschluß nach Laibach, in Krainburg den Anschluß nach Oberkrain und Kärnten. Von Sayrach aus, im gegebenen Falle von nicht zu unterschätzender militärischer Bedeutung, den Weg durch das Idricatal nach St. Lucia (zirka 45 km), in Schwarzenberg wäre man rund 16 km von Haidenschaft entfernt. Kommen wir nach Hotederschitz, ergibt sich unwillkürlich die Frage, ob nicht einmal, wenn diese Bahn gebaut wird, die Laibach—Oberlaibacher Linie dortselbst angeschlossen werden könnte. Das wäre nicht unmöglich und sehr bedeutungsvoll. Bei Divacca wäre ein Anschluß an die Südbahn von selbst gegeben, und wir decken uns, wie gesagt, mit dem Projekte des Görzer Landtages. Ich glaube, daß ich in kurzen Umrissen, wenn auch etwas wirr, da ich mich in meinen Ausführungen viel kürzer fasse, als es ursprünglich meine Absicht war, dargelegt habe, von welchen Gesichtspunkten aus dieses Bahnprojekt beurteilt werden soll. Ich glaube, auch einige Anhaltspunkte gegeben zu haben, daß dieses Projekt keinen übermäßigen Schwierigkeiten begegnen würde. Es ist ja möglich, daß der Bahnbau von Sayrach aus über die Wasserscheide von Veharšce und Hrušica nach Präwald auf einige Schwierigkeiten stoßen wird, doch wir müssen uns vor Augen halten, daß Triest und das ganze Görzer Gebiet in Bezug auf die topographische Beschaffenheit seines unmittelbaren Hinterlandes umgeben ist von einem hochragenden Walle und daß man sich durch denselben durcharbeiten muß, wenn man an unsere Meeresküste gelangen will. Die weitaus günstigere Trace ist die von mir angeführte, und davon glaube ich die geehrten Herren wenigstens teilweise überzeugt zu haben. Diese Bahnverbindung ist keine schlechte, und daß sie, wenn der hohe Landtag sich für dieselbe interessiert und dafür einsetzt, dem Lande Segen und Nutzen bringen wird, ist ebenso feststehend, wie meine Überzeugung, daß die Bedeutung dieses Bahnbaues auch über die Landesinteressen hinausreicht, daß er das Reichsinteresse und das Interesse der ganzen Monarchie berührt.

In diesem Sinne haben auch die geehrten Herren Dr. Šusteršič und Baron Schwegel in der Sitzung vom 1. Februar 1910 gesprochen, und das hohe Haus hat durch einstimmige Annahme den damaligen Dringlichkeitsantrag ratifiziert; möge es auch für den Ausbau der dritten Eisenbahnverbindung zwischen dem Zentrum des Reiches und unserer Meeresküste mit aller Energie eintreten!

(Splošno odobravanje cele zbornice. Govorniku čestitajo — Allgemeiner Beifall im ganzen Hause, Redner wird beglückwünscht.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Zum Worte gelangt der zweite Pro-Redner der Herr Abgeordnete Demšar.

Poslanec Demšar:

Visoka zbornica! Gospod predlagatelj je v svojem nujnem predlogu glede tretje železniške zveze s Trstom pozabil na neko kratko železniško progo, ki je v precej tesni zvezi s to tretjo železniško progo, to je proga Škofja Loka—Železniki. To pa povdarjam zaraditega, ker je bila ta zveza navedena vsakokrat v državnozborskih predlogah, in tudi v železniškem odseku se je ta proga že uvaževala. Če država za to zvezo žrtvuje že kakih 40 milijonov kron, potem kak milijon pri tem ne pride veliko v poštev. Ta proga je že trasirana, generalni načrti so izdelani in posestniki selške doline so že podpisali akcij do 300.000 K. Ta proga je važna v gospodarskem in v strategičnem oziru. Selška dolina je bogata raznih naravnih zakladov, ima obširne gozde, posebno veliki gozdi se razprostirajo med selško

dolino in Bohinjem, ima lepe vodne moči, tako da je dana podlaga za razvoj lesne obrti, kar je za celo dolino silno važno. Ta obrt je pravzaprav do danes dajala selški dolini zaslužek in pripomogla, da se ljudem ni bilo treba izseljevati v tuje kraje. Nad 30 žag v tej dolini izdeluje danes les, ki se izvaža po precej izvoženi cesti na kolodvor v Škofjo Loko in Podbrdo. Ta cesta je pa, kakor rečeno, zelo razdrta in zato bi bila ta železnica velike važnosti za celo dolino, kajti če se vpoštevajo visoke cene za delavce in pa za promet, potem les v oddaljenih gozdih danes nima velike vrednosti, in tako mora v oddaljenih gozdih skoro polovica lesa ostati tamkaj. Važna je pa ta proga tudi v strategičnem oziru, kakor je to povdarjal že gospod predgovornik. Kajti če vzamemo v poštev, da v času vojske odpovedo predori med Primorsko in Bohinjem, potem ostane ta velika proga, če se podaljša do Podbrda, kot nadomestna proga za alpsko železnico. Omenjam, da vojaška oblast že sama namerava zgraditi cesto iz Bohinja v Sorico in iz Podnarta v Selce. In če se to zgodi, postane ta železnica še veliko večje strategične važnosti. Seveda je gotovo, da je napredek takih krajev popolnoma odvisen od dobrih prometnih cest, in ker je, kakor rečeno, ta proga velike važnosti tako v gospodarstvu, kakor tudi v strategičnem oziru, zato si usojam staviti naslednjo resolucijo (bere — liest):

»Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroči: V predlog glede tretje železniške zveze s Trstom na c. kr. železniško ministrstvo naj se sprejme tudi lokalna proga Škofja Loka—Železniki.«

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Zum Worte »pro« gelangt weiters der Herr Abgeordnete Pirc.

Poslanec Pirc:

Visoka zbornica! Gospod poslanec baron Apfaltrern je celo zadevo, ki je sedaj v razpravi, tako temeljito in vsestransko pojasnil, da je težko še kaj navesti v prilog njegovemu predlogu glede železnice Polzela—Kamnik, odnosno glede tretje želznišk zveze s Trstom. Dovoljeno mi bodi tedaj, da se prav nakratko dotaknem tega vprašanja, v kolikor pridejo v poštev lokalni oziri. Kadar se gre pri nas za zgradbo kake železnice, potem pridejo seveda v poštev vojaški oziri in v drugi vrsti šele splošni prometni oziri, in se gleda pri tem zlasti na to, da se kolikor mogoče zvežejo velika prometna centra. Odločilni faktorji se pa ob takih prilikah prav malo ozirajo na krajevne interese, in ravno to bagateliziranje lokalnih ozirov je vzrok, da nove železnice ne uspevajo vselej tako, kakor bi bilo pričakovati. Eno dejstvo najboljši dokaz za to, kako lokalni promet povzdiguje rentabiliteto železniških prog. V mislih imam tukaj gorenjsko železnico. Ko se je dogradila Bohinjska proga, se je splošno mislilo, da bo več ali manj zamorila Rudolfovo železnico. Res je odvzela tej železnici del tranzitnega prometa, toda lokalni promet raste od dne do dne, lokalni promet še vedno vzdržuje Rudolfovo železnico, in vsled tega ogromnega lokalnega prometa je proga Ljubljana—Trbiž med onimi redkimi progami, ki železnični upravi res donašajo vsako leto lepega kosmatega dobička. Življenjska sila gorenjske železnice je utemeljena v ugodnih krajevnih razmerah, in zato navzlic Bohinjski železnici vedno in vedno lepše uspeva. To dejstvo naj upoštevajo odločilni krogi, ko se definitivno določi trasa za tretjo železniško zvezo s Trstom, oziroma za zgradbo proge Polzela—Kamnik, s katero bi se položil temelj za novo zvezo s Trstom, kajti le vprašanje časa je, da se podaljša ta proga od Kamnika preko Kranja, Škofje Loke do Žirov in naprej. Stekla bi po pokrajinah, ki so po svoji naravni legi prav kakor ustvarjene za to, da bi se razvila živinoreja, ako bi bilo skrbljeno za lokalni promet. Častita gospoda! Od Kamnika proti Kranju se razprostira lepa ravan, znana po svojih naravnih krasotah, znana kot najbogatejša dolina naše dežele. Posuta je s trdnimi kmetijami, zaraščena z lepimi gozdi, tukaj je bogata in rodovitna zemlja, ki nudi več, kakor prebivalstvo potrebuje. Ljudstvo je nepokvarjeno in inteligentno in se odlikuje po svoji marljivosti in podjetnosti. Gospoda moja, ne bom govoril o tem, kako se dviga pri nas gospodarstvo, ampak navedel bom samo suha dejstva. Kranj je tako glede tovorniškega, kakor osebnega prometa, če izvzamemo Trst, ena najmočnejših postaj pod okriljem tržaškega železniškega ravnateljstva se nahajajočih železniških postaj. Kranj ima vsak mesec nad četrt milijona kron prometa. S tržiško železnico se je pritegnil k temu prometu tudi Tržič. Za Tržič je nova železnica velikanskega pomena, ker bi bila ta zveza s Trstom še 51 km krajša, kakor ona čez Jesenice. Škofja Loka z okolico vidi v novi železnici naravnost svojo rešitev. (Klici — Rufe: »Resnica!«) Prijazno in lepo razvijajoče se mesto je bilo pri zgradbi gorenjske železnice potisnjeno vstran, in od takrat se naravno ni moglo več razvijati, dasi so dani za to vsi predpogoji. Škofja Loka ima bogato okolico. Steka se tukaj bogastvo poljanske in selške doline, vendar pa mesto ne more naprej, ker ne leži na prometni progi, in prav gotovo je, da bi se ljudstvo z novo železnico ojačilo in mnogo pripomoglo do pospeševanja izdatnega lokalnega prometa po progi. Nova železnica, gospodje, bi bila gotovo velike važnosti,

ne samo s strategičnega stališča in ne samo s splošno prometnega stališča, ampak tudi v lokalnem pogledu, kajti speljana bi bila po pokrajinah, ki so gospodarsko močne in probujene, ki pa nimajo sredstev, da bi dvignile svoje naravne zaklade. Gotovo je, da bi se z zgradbo nove železnice dvignile, in zaraditega je gotovo dolžnost deželnega zbora, da se zavzame za predlog gospoda barona Apfaltrerna. Nova železnica bo speljana po velikem delu kranjske dežele, v prid bo velikemu delu kranjskega prebivalstva, in zato je potrebno, da deželni zbor povzdigne svoj glas, in da se prične s tehničnimi deli za to železnico. Čisto naravno je, da jaz kot zastopnik mestne skupine Kranj—Škofja Loka, katera sta močno zainteresirana pri tej železnici, kar najtopleje priporočam predlog upravnega odseka, toda seveda v zmislu resolucije, katero bo stavil gospod tovariš Zabret. (Živahno odobravanje in ploskanje v središču — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Zentrum.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Zum Worte gelangt jetzt der Herr Abgeordnete Zabret.

Poslanec Zabret:

V tej visoki zbornici je glede tega predloga, v zadevi podaljšanja železnice Polzela—Kamnik, stavil že gospod tovariš Lavrenčič s tovariši predlog, o katerem se je potem posvetoval upravni odsek, ki je storil sledeči sklep (bere — liest):

»Samostalni predlog poslanca Lavrenčiča in tovarišev se odstopi deželnemu odboru, ki izroči ta predlog deželnemu železniškemu odboru, ki se ustanovi temeljem sklepov železničnega shoda v Ljubljani z dne 24. januarja t. l., ki naj čimpreje to zadevo ugodno, v zmislu stavljenega predloga reši.«

Železniški odbor je, ko je bil sestavljen, sklenil, da se ta železnica izpelje po Tuhinjski dolini, odnosno se podaljša iz Kamnika proti Kranju itd. In ta odbor je glede te železnice storil že precej korakov in je to utemeljeval s tem, kolike važnosti je ta železnica posebno za Tuhinjsko dolino, ki ima precej premoga, nadalje je važna za živinorejo, ki bi se še bolj povzdignila, če bi imeli ljudje dobro železniško zvezo. Najvažnejšega pomena je pa tudi za mesto Kamnik samo.

Kdor hodi od Kamnika proti Kranju, bo videl jako lepa polja, lepe sadne vrtove, ta del dežele ima jako razvito živinorejo, ki se je posebno v zadnjih letih, ko so se začele ustanavljati zadruge, jako razvila in se čimdalje bolj zboljšuje, in če bo imelo ljudstvo na razpolago še pripravna sredstva za odvažanje raznih produktov, se bo še bolj povzdignilo gospodarsko blagostanje našega ljudstva. Ker je visoka zbornica že napravila sklep glede te železnice, zato si usojam staviti resolucijo, naj visoka zbornica vztraja pri dotičnem sklepu, in da se ozira na dotične sklepe železniškega odbora. Resolucija, katero si usojam staviti, se glasi (bere — liest):

»Deželni zbor skleni:

Deželni zbor vztraja pri svojem soglasno sprejetem deželnozborskem sklepu z dne 29. januarja 1910.«

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Weiters hat sich zum Worte gemeldet der Herr Abgeordnete Piber.

Poslanec Piber:

Visoka zbornica! Vse projekte, katere so tukaj naštevali gospodje predgovorniki, z veseljem pozdravljam in le želim, da bi se vsi ti projekti uresničili. Vsi predgovorniki so hvalevredno utemeljevali vsak svoj predlog, in le želeti je, da bi se jim njihove želje izpolnile. Vseh seveda ne bomo dočakali, ampak nekaj pa vendar upamo, da bomo dosegli, in zato si danes usojam opozarjati v tej visoki zbornici častite gospode na neko drugo dejstvo. Če hočemo v državi in deželi imeti z železnicami lepe uspehe, moramo imeti tudi zadovoljno osobje, uradništvo in zlasti tudi nižje uslužbence, kakor so čuvaji, prožni delavci itd., kajti danes ni nikjer toliko opravičene nezadovoljnosti, kakor ravno med čuvaji in prožnimi delavci. Ne bom našteval težke njihove odgovornosti in težavne službe, zlasti v predoru, kjer so izpostavljeni vsakovrstnim nevarnostim. Življenje železniških čuvajev je jako kratko odmerjeno, in le prerada se jih poloti smrtonosna bolezen, jetika, kar pa ni čudno, ker so ti trpini izpostavljeni na progi vsakovrstnim vremenskim nezgodam. Pri tej priliki opozarjam še posebej na prožne delavce. Ti so izpostavljeni največ raznim šikanam svojih predstojnikov, ki so večinoma tujci. Ne pravim, da so vsi hudobni, veliko je tudi dobrih vmes, ampak so izjeme, ki delavce velikokrat šikanirajo in preganjajo, bodisi zaradi njihovega verskega ali narodnega prepričanja. Žalibog, da so načelniki raznih sekcij večinoma tujci, navdahnjeni tujega duha, ki so neprijazni našim ljudem, in tak domač delavec mora prestati mnogokrat veliko preganjanj in šikan. Lahko bi navedel v tem pogledu mnogo zgledov, vendar pa tega danes ne bom storil, pač pa si štejem v svojo dolžnost, da opozorim visoko zbornico na te uboge trpine, da povzdigne zanje svoj glas, in s tem pokaže, da ima srce za te delavce, saj so

tudi oni del našega naroda. Kakor privoščimo višjim gospodom te ali one titulature, da si zboljšajo svoje gmotno stanje, ravno tako pa moramo zahtevati, da tudi za nižje uslužbence železniška uprava nekaj stori in da se nanje bolje ozira, kakor se je pa dosedaj. To so siromaki, ki so najbolj potrebni pomoči, in ni čuda, če se nezadovoljnost med železničarji čimdalje bolj širi.

Visoka zbornica! Dovoljeno mi bodi omeniti samo en zgled, kako se postopa s temi železniškimi delavci. Leta 1910., meseca marca, se je delavcem pač prebral odlok, da se jim na vsaka tri leta, ko postanejo definitivni, zviša plača za 20 vinarjev na dan. Zaman so delavci pričakovali zboljšanja plače čez tri leta. Šele s početkom tekočega leta se jim je prisodilo tistih ubogih 20 vinarjev. Toda kmalu nato je prišel drugi odlok, češ, da stvar še ni definitivno rešena, in zopet so jim odtegnili tistih 20 vinarjev. Čez nekaj tednov je izšel nov odlok, da se jim plača zviša za 10 vinarjev, kar se je pa potem zopet položilo lepo ad acta.

Torej tem revežem se enkrat nekaj dá, drugič pa zopet vzame, in zato je popolnoma opravičena želja teh siromakov, da se tudi nanje nekoliko bolje ozira. Zaraditega si usojam opozoriti visoko vlado, naj vpliva na železniško ministrstvo, da se bolje ozira na te reveže, ki opravičeno prosijo pomoči, in si usojam v tem pogledu staviti naslednjo resolucijo (bere — liest):

»Deželna vlada se pozivlja, naj z ozirom na težko delo in sedanjo draginjo vpliva na železniško ministrstvo, da isto čimpreje definitivno uredi plače in draginjsko doklado nižjemu železniškemu osobju, zlasti prožnim delavcem državne železnice na Bohinjski progi, ter tako prepreči opravičeno nezadovoljnost, ki zavzema vedno večje dimenzije na celi progi!«

(Živahno odobravanje in ploskanje na levi — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Die Resolution wird zur Abstimmung gelangen, obwohl sie eigentlich nicht zur Sache gehört.

Weiters gelangt zum Worte der Herr Abgeordnete Dular.

Poslanec Dular:

Visoka zbornica! Ker se ravno govori o železnicah, hočem opozoriti visoko zbornico tudi na transverzalno železnico, ki je velikega pomena v strategičnem in gospodarskem oziru. V krškem in novomeškem okraju je zelo razvita prašičereja, lepo procvita vinoreja, v teh krajih je obilo lepih gozdov, in zato je nujno potrebno, da pride ljudstvo čimprej do direktne zveze s Trstom.

Usojam si torej staviti sledečo resolucijo (bere — liest):

»Deželni zbor ponavlja svojo staro zahtevo, da se zgradi železnica, ki naj zveže progo Zidani most—Zagreb z Novim mestom in steče po Krški dolini preko Blok do Trsta.«

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Zum Worte gelangt der Herr Abgeordnete Perhavec.

Poslanec Perhavec:

Visoka zbornica! Ni moj namen, pri tej priliki na dolgo in široko razpravljati o potrebi vipavske železnice, ker sem to že storil v jesenskem zasedanju leta 1910. ter sem takrat bolj na široko opisal potrebo proge Gorica—Ajdovščina—Postojna. Omeniti mi je le to, da smo po daljšem pogajanju z zastopniki vipavske občine in odborom železniškega odseka dosegli, da sodni okraji Postojna, Senožeče in Vipava toliko popuste, da se za sedaj zahteva podaljšanje te proge, če bi pa to zaradi prevelikih ovir in prevelikih stroškov ne bilo mogoče, se pa podaljša proga Ajdovščina—Vipava do pod Št. Vida in Štanijela.

Ta proga bi ne bila važna samo v gospodarskem oziru, ampak je velevažna tudi v strategičnem oziru, in zato si usojam staviti sledečo resolucijo (bere — liest):

»Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, naj posreduje pri c. kr. vladi, da se čimpreje podaljša lokalna železnica Gorica—Ajdovščina po vipavski dolini proti Postojni, eventuelno od Ajdovščine mimo trga Vipave do pod Št. Vida in dalje do Štanjela.«

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Der Herr Abgeordnete Bartol hat das Wort.

Poslanec Bartol:

Pridružujem se resoluciji gospoda tovariša Dularja, ki priporoča graditev železnične zveze Novo mesto preko Nove vasi, Blok do Trsta. Ta železnica bi bila posebno velike važnosti iz strategičnih ozirov, kajti ako pride vojska s sosednjo državo, se lahko primeri, da bodo ti veliki tuneli pri Bohinjski železnici razdejani in na ta način pride potem ta proga v poštev kot glavna proga za zvezo z Italijo.

Torej prav z veseljem pozdravljam to resolucijo, zraven tega si pa usojam še jaz staviti eno resolucijo glede podaljšanja Kočevske

železnice do deželne meje. Ti kraji so skoro najbolj oddaljeni od splošnega prometa, imajo pa velikanske gozde, ki promet jako povzdigujejo.

Z ozirom na to si usojam predlagati visoki zbornici sledečo resolucijo (bere — liest):

»Deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da stori vse potrebne korake za podaljšanje Kočevske železnice do deželne meje.«

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht noch jemand der Herren das Wort?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so hat der Herr Berichterstatter das Schlußwort.

Poročevalec Jaklič:

Visoka zbornica! Predlogu upravnega odseka ni ugovarjal nihče, pač pa se je vsula ploha resolucij, ki zahtevajo različne železnične zveze. Vse te resolucije ,to je resolucija gospoda poslanca Demšarja glede zgradbe lokalne železnice Škofja Loka—Železniki, potem resolucija gospoda tovariša Zabreta, ki zahteva, da se izvrši soglasni sklep deželnega zbora iz leta 1910. v zadevi železnice Polzela—Kamnik, potem resolucija gospoda tovariša Perhavca glede podaljšanja vipavske železnice, nadalje resolucija gospoda tovariša Bartola glede podaljšanja Kočevske železnice in končno resolucija gospoda tovariša Dularja glede delne zgradbe transverzalne železnice. Vse te resolucije prav toplo priporočam.

Gospod tovariš Piber je pa stavil naslednjo resolucijo (bere — liest):

»Deželna vlada se pozivlja, naj z ozirom na težko delo in sedanjo draginjo vpliva na železniško ministrstvo, da isto čimpreje definitivno uredi plače in draginjsko doklado nižjemu železniškemu osobju, zlasti prožnim delavcem državne železnice na Bohinjski progi, ter tako prepreči opravičeno nezadovoljnost, ki zavzema vedno večje dimenzije na celi progi.«

Tudi to resolucijo kar najtopleje priporočam.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wir werden jetzt abstimmen, und zwar zunächst über den Antrag des Verwaltungsausschusses.

Ich ersuche die Herren, welche diesem Antrage zustimmen, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Angenommen.

Jetzt werde ich über die einzelnen Resolutionen abstimmen. Wird die neuerliche Verlesung derselben gewünscht?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Weil nicht, so bitte ich vor allem die Herren, welche der Resolution des Abgeordneten Demšar zustimmen, sitzen zu bleiben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Die Resolution ist angenommen.

Wir kommen zur Resolution des Herrn Abgeordneten Zabret, und ich bitte die Herren, welche mit ihr einverstanden sind, sitzen zu bleiben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Angenommen.

Nun kommen wir zur Abstimmung über die Resolution, welche der Herr Abgeordnete Piber gestellt hat.

Ich bitte die Herren, welche dafür sind, sitzen zu bleiben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Angenommen.

Nun kommt die Resolution des Herrn Abgeordneten Dular an die Reihe.

Ich bitte die Herren, welche für dieselbe sind, sitzen zu bleiben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Angenommen.

Ferner bitte ich die Herren, welche der vom Herrn Abgeordneten Perhavec gestellten Resolution zustimmen, sitzen zu bleiben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Angenommen.

Schließlich ersuche ich noch die Herren, welche mit der vom Herrn Abgeordneten Bartol beantragten Resolution einverstanden sind, gleichfalls sitzen zu bleiben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Angenommen.

Hiemit ist dieser Gegenstand erledigt. (Odobravanje in ploskanje — Beifall und Händeklatschen.)

Wir kommen jetzt zu Punkt:

6. č) **Poročilo upravnega odseka: o prošnji občine Rovte za podaljšanje okrajne ceste Rovte—Žiri** (97/Pet.).

6. č) **Bericht des Verwaltungsausschusses: über die Petition der Gemeinde Gereuth um Verlängerung der Bezirksstraße Gereuth—Sairach** (97/Pet.).

Poročevalec Hladnik:

Visoka zbornica! V seji dne 31. januarja 1910 je bil sprejet v tej visoki zbornici ta-le sklep (bere — liest):

»Deželnemu odboru se naroča, da še tekom tega leta uredi vse potrebno, da se prične ta, toliko časa zaželjena cesta Rovte—Sora—

Žiri graditi, zlasti, da predloži v prihodnjem zasedanju načrt zakona, s katerim se bode določilo, da se ima ta cesta uvrstiti med okrajne ceste.«

Ta sklep, dasiravno je bil takrat nujen, se vendar vsaj popolnoma še ni izvršil. Deloma se je začel en del te proge v žirovski občini že lansko leto graditi, žirovska občina je pa potem prišla na misel, da bi se od reke Sore, od takozvanega »sopota« napravila krajša proga proti Logatcu, tako da bi se ta proga farne vasi Rovte ognila. Ta proga je za 1½ km manjša in ima tudi manjši strmec, kakor ona proga, za katero se je šlo po starem načrtu. Tudi idrijski cestni odbor se je zavzel za ta predlog občine Žiri, in je sklenil v sporazumu z deželnim odborom, naj se, da se enkrat napravi zveza Žiri—Logatec, ravno po tej novi progi napravi okrajna cesta. Občinski odbor v Rovtah je pa v skrbi, da bi potem občina in posebno vas Rovte bila popolnoma odločena od te ceste. Zato je napravil nek ugovor proti tej nameravani progi in želi, da bi se cesta po stari nameravani progi napravila ob potoku Sori. Upravni odsek je bil mnenja, ko se je posvetoval o tej prošnji občine Rovte, da naj bi se ustreglo obema občinama, žirovski, ki želi krajšo zvezo s kolodvorom v Logatcu, kakor tudi rovtarski občini, ki noče, da bi bila popolnoma izločena od te prometne zveze. Ker bi ne bilo treba več kakor 1 km dolgo cesto po popolnoma ravni dolini ob Sori graditi, je upravni odsek sklenil to-le predlagati:

»Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se v zmislu deželnozborskega sklepa z dne 31. januarja 1910 naroča, da cesto ob potoku Sori obenem z nameravano krajšo progo nad vasjo Žiri in Logatcem čimpreje dogradi.«

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht jemand zu diesem Antrage das Wort?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Nachdem dies nicht der Fall ist, bitte ich die Herren, die damit einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Angenommen.

Wir kommen nun zu Punkt:

7. **Poročilo finančnega odseka o prošnji Josipa Šenka, hišnika v deželnem muzeju, za pomaknitev v višji plačilni razred** (26/Pet.).

7. **Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Josef Šenk, Hausmeisters im Landesmuseum, um Vorrückung in die höhere Gehaltsklasse** (26/Pet.).

Poročevalec Lenarčič:

Visoka zbornica! Čast mi je poročati o prošnji Josipa Šenka, hišnika v deželnem muzeju, da bi se pomaknil v višji plačilni razred. Prošnja je dobro utemeljena in priporočena od strani ravnateljstva deželnega muzeja ter utemeljena tudi s tem, da je Šenk pravzaprav edini uslužbenec pri deželnem odboru, kateremu se provizorična leta, ki jih je prebil v deželni službi, še niso vpoštevala. Čisto naravno je torej, da se glede tega moža ne bo delala razlika v primeri z drugimi uslužbenci. Finančni odsek se je pridružil temu mnenju, in zato predlaga:

»Visoki deželni zbor skleni:

Prošnji hišnika v deželnem muzeju, Jos. Šenka, da se pomakne v višji plačilni razred, se ugodi.«

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht jemand zu diesem Antrage das Wort?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Nachdem dies nicht der Fall ist, bitte ich die Herren, die damit einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Angenommen.

Wir kommen nun zu Punkt:

8. **Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora za leto 1910.**

8. **Mündlicher Bericht des Rechenschaftsberichtsausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesausschusses für das Jahr 1910.**

Berichterstatter Freiherr von Rechbach:

Hohes Haus! In der Einleitung zum Rechenschaftsberichte für das Jahr 1910 berichtet der Landesausschuß, daß er sich aus Anlaß des Allerhöchsten Geburtsfestes und des Allerhöchsten Namensfestes an den feierlichen Hochämtern in der Laibacher Domkirche beteiligt und weiters das Landespräsidium ersucht hat, aus diesen Anlässen seine Glückwünsche an die Stufen des Allerhöchsten Thrones gelangen zu lassen.

Ferner wird berichtet über die Delegierung von Landesausschußmitgliedern in verschiedene Körperschaften, und über die Referatseinteilung im Landesausschusse.

Der Rechenschaftsberichtsausschuß hat zu keinem dieser Punkte irgendeine Bemerkung zu machen und findet keinen Anlaß, hiezu welche Anträge zu stellen.

Ich beehre mich daher namens des Rechenschaftsberichtsausschusses zu beantragen: Der hohe Landtag wolle die Punkte I. und II. des Rechenschaftsberichtes pro 1910 zur Kenntnis nehmen.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht jemand zu diesem Antrage das Wort?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Nachdem dies nicht der Fall ist, bitte ich die Herren, die damit einverstanden sind, sich zu erheben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Angenommen.

Wir kommen nun zum Berichte über den § 1 des Rechenschaftsberichtes: »Erledigung der der Allerhöchsten Sanktion unterbreiteten Landtagsbeschlüsse und Gesetzentwürfe.«

Ich bitte den Herrn Berichterstatter!

Berichterstatter Freiherr von Rechbach:

Der Rechenschaftsberichtsausschuß hat zu keiner dieser Marginalnummern irgendwelche Bemerkung zu machen, und ich stelle namens des Ausschusses den Antrag, den § 1 des Rechenschaftsberichtes zur Kenntnis zu nehmen.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Wünscht jemand zu diesem Antrage das Wort?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Nachdem dies nicht der Fall ist, bitte ich die Herren, die damit einverstanden sind, sitzen zu bleiben.

(Zgodi se — Geschieht.)

Angenommen.

Deželni glavar

(prevzame predsedstvo — den Vorsitz übernehmend):

Prosim gospoda poročevalca o § 2. letnega poročila!

Poročevalec Kobi:

Glede § 2. nimam nič omeniti, kakor da predlagam, naj se vzame na znanje.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je debata zaključena in bomo glasovali.

Gospodje, ki jemljete po predlogu gospoda poročevalca § 2. v vednost, izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Prosim gospoda poročevalca o nadaljnjih paragrafih!

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! V imenu odseka za letno poročilo imam čast poročati o deželnoodborovem letnem poročilu od § 3. pa do konca, izvzemši §§ 4. in 5. Gospodje, ta knjiga, katero ima vsak gospod poslanec v rokah, je jako važna in interesantna, a jo po moji sodbi jako malokdo čita. V tej knjigi najde vsak posamezen poslanec, posebno vsak kmetski poslanec zgodovino posameznih del glede deželne kulture, glede cest, šol itd. Če hoče kdo imeti pregled o takih delih, mora prebirati to zgodovino tudi v prejšnjih letnih poročilih, zaraditega je bil odsek za letno poročilo mnenja, naj bi se posamezni oddelki krajšali, ker imajo pomen samo za uradovanje, za tajništvo in za registraturo. Vzemimo samo razne izkaze o cestah; 18 strani je samih številk, ki draže tisk, nimajo pa za širšo javnost prav nobenega pomena. Dalje poročila agrarske komisije. Tukaj je naveden cel proračun, ki je za javnost tudi brez vsakega pomena. Potem so naštete razne hiralske ustanove. Popolnoma brez pomena za javnost. To je le stvar notranjega poslovanja deželnega odbora. Glede dobrodelnih zavodov najdemo natančen pregled v računskih zaključkih, a vendar so tukaj te suhe številke še enkrat navedene. Dalje je natisnjen cel račun o 3% potresnem posojilu. Za nas so pri tem važne samo končne številke, iz katerih je razvidno, koliko so dolžne občine deželi in koliko dežela državi.

Torej so te bukve v tej obliki za nas skoraj brez pomena. Na drugi strani pa zopet marsikaj manjka, kar bi služilo v informacijo poslancem in širšim krogom. Z ozirom na to kratko poročilo, usojam se predlagati sledečo resolucijo (bere — liest):

»a) Ker je do sedaj običajno letno poročilo po svoji vsebini pravzaprav le uradni pripomoček, ne pa pripravno za informacijo širšim krogom, zato se pozivlje deželni odbor, naj v posebnih, po posameznih tvarinah razdeljenih poročilih izpopolni dosedanje letno poročilo. V teh poročilih naj se tudi objavijo določila in pojasnila, ki veljajo glede na posamezne panoge delovanja deželnega zastopa za gospodarsko povzdigo in napredek.«

Namreč posamezne knjižice, poljudno pisane, naj bi se izdajale in te knjižice naj bi se razposlale županstvom in širši javnosti. To bo imelo več koristi, kakor pa to obširno poročilo. Pri tej priliki bi opomnil in pojasnil še

sledeče. Na deželni odbor prihajajo večkrat prošnje, ki obsegajo po pet ali šest različnih želj. V eni in isti prošnji se prosi za podporo za živinorejo, za razne zadruge, za popravo cest itd. Ker mora biti vsaka taka prošnja posebej vpisana, in ker te prošnje spadajo tudi v različne referate, se morajo napravljati pri vložnem zapisniku posebni izpiski, kar provzroča mnogo nepotrebnega dela in sitnosti. Zato naj bi se širša javnost poučila, da je treba za vsako stvar spisati posebno prošnjo. Saj to strankam ne bo provzročalo posebnih stroškov, ker je danes papir še poceni.

Dalje bi pri § 3. omenil neko stvar, ki je iz gospodarskega in finančnega ozira velike važnosti ne samo za dotične interesente, ampak tudi za deželo. To je uravnava Pivke. Na podlagi aktov, ki sem jih dobil v registraturi, sem dognal sledeče: Leta 1889. je bila vložena prva prošnja za uravnavo Pivke in sicer jo je vložilo županstvo občine Št. Peter na Krasu. Potem se je glede uravnave te reke vsako drugo leto obravnavalo v tej zbornici, dokler stvar leta 1905. ni zastala. Od takrat letno poročilo tudi nič več ne poroča v tej zadevi. Leta 1904. je vlada predložila deželnemu odboru popolnoma izdelan podrobni načrt, po katerem bi znašali celotni stroški za to uravnavo 1,050.000 K, ter bi prišlo torej na oral zemljišča okroglo 2000 K. Ti stroški bi pa ne bili v nobenem pravem razmerju z vrednostjo zemljišč in bi bili več ali manj vrženi v vodo. To je naglašala tudi komisija, ki se je vršila meseca marca leta 1905. Te komisije so se udeležili c. kr. dvorni svetnik v poljedelskem ministrstvu Markus, c. kr. stavbni svetnik Böltz kot zastopnik deželne vlade in sedanji stavbni svetnik Sbrizaj kot zastopnik deželnega odbora. V zapisniku te komisije ti veščaki naglašajo, da je cela uravnava po tem načrtu docela brez pomena in nepotrebna, in da se more ta načrt in proračun bistveno skrajšati, tako da bi znašali stroški približno le 250.000 K. Proračun je odvisen od množine vode, ki naj bi se odvajala, in od spretnosti projektanta, ki mora biti vešč kulturnotehničnih del. Veščaki pa dalje tudi naglašajo, da se največje in škodljive povodnji odpravijo, ako se v gorenjem toku Pivke napravijo preseke, ki bodo omogočile hitrejši odtok povodenj. Pri teh presekah naj bi se na ugodnih krajih napravile zapore za namakanje travnikov. Posebno nujna je uravnava pod vasjo Trnje, koder so stalne mlake in povodenj nastopa celo v spodnji del vasi. Posebno škodo pa delajo povodnji od Prestranka doli do Postojne. Tukaj se pa odpravijo večje povodnji in škode na zemljiščih, ako se odkupi in podere vsaj en jez, ki je visok okoli dva metra in zadržuje odtok vode, da zastaja daleč gori do Matenje vasi in po dolini proti Hrenovicam. Z ozirom na to predlagam v imenu odseka za letno poročilo sledečo resolucijo (bere— liest):

»b) Deželnemu odboru se naroča, da čimpreje vse potrebno ukrene, da se prične vsaj delna uravnava Pivke.«

Ta delna uravnava bi, kakor že rečeno, stala okrog 250.000 K in bi se s tem prihranilo deželi, državi in interesentom mnogo nepotrebnih stroškov.

Dalje omenim, da končam to poročilo o posameznih paragrafih, da je deželni zbor sklenil leta 1910. resolucijo, s katero se vlada naproša, da izdela načrt zakona za varstvo starin. Deželni odbor je ta sklep sporočil vladi, ki pa ni na to ničesar odgovorila, bržkone zato ne, ker se pripravlja enak zakon tudi v državnem zboru.

Dalje je deželni zbor leta 1910. sklenil, da se naprosi vlada, naj posreduje pri pravosodnem ministrstvu glede rabe slovenskega jezika pri sodiščih. Deželni odbor je sporočil ta sklep vladi, ki pa do danes tudi še ni ničesar odgovorila, in ravnotako ne glede dvojezičnih napisov na državnih poslopjih v Idriji. Pač pa je odgovorila na tretji sklep glede imen v zemljiški knjigi. Pravosodno ministrstvo je namreč naročilo, da se v zemljiški knjigi rabijo pravilna slovenska imena.

Po teh kratkih pojasnilih predlagam v imenu odseka za letno poročilo, da visoka zbornica vzame to poročilo na znanje.

Deželni glavar:

Otvarjam debato. K § 7. se je oglasil k besedi gospod poslanec dr. Pegan.

Poslanec dr. Pegan:

Visoka zbornica! Znano je, da je prisilna delavnica potrebna raznih reform, tako stvarnih, kakor tudi osebnih izprememb, in sicer z ozirom na to, kar se je tekom tega zasedanja sklenilo in tekom zadnjega časa napravilo v prisilni delavnici. Deželni odbor bo moral paziti na to, da potrebne reforme tudi res izvrši. Proračun, ki ga ima na razpolago, pa mu v tem oziru ne daje zadostnega kredita, in službena pragmatika kot taka morda tudi ne bo zadoščala, ali vsaj pripetiti se utegne, da ne bo najti pokritja za troške potrebnega osobja. Z ozirom na to stavim k § 7. predlog:

»Deželni odbor se pooblašča, da izvede potrebne stvarne reforme v prisilni delavnici, in se mu dovoli v to potrebni kredit izven proračuna. Če se mu zde potrebne tudi osebne reforme, sme nastaviti osobje tudi preko določb službene pragmatike.«

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je debata zaključena. Gospod poročevalec tudi nima ničesar omeniti, — tedaj glasujemo.

Prosim tiste gospode, ki hočejo vzeti na znanje § 3. in vse nadaljnje paragrafe letnega poročila, izvzemši §§ 4. in 5., da izvolijo vstati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj prosim glasovati o resolucijah, stavljenih od gospoda poročevalca glede oblike deželnozborskega letnega poročila in pa glede uravnave reke Pivke.

Gospodje, ki pritrjujete obema tema resolucijama, izvolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

In sedaj pride na vrsto še resolucija poslanca dr. Pegana.

Gospodje, ki se strinjajo tudi s to resolucijo, izvolijo naj vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

S tem so rešeni vsi paragrafi letnega poročila, izvzemši §§ 4. in 5.

Na vrsto pride sedaj § 4. Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Dimnik:

Visoka zbornica! V imenu odseka za letno poročilo predlagam, da se § 4. vzame na znanje.

Deželni glavar:

Otvarjam debato.

Ali želi kdo gospodov besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — glasujmo!

Prosim tiste gospode, ki se strinjajo z odsekovim predlogom, da izvolijo vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto in s tem je rešen § 4.

Prosim gospoda poročevalca o § 5.!

Poročevalec Ravnikar:

Visoka zbornica! Poročati mi je o § 5. letnega poročila za 1910, „Občinske reči". Kakor je visoki zbornici znano, je deželni zbor sklenil v 13. seji, dne 12. oktobra 1909, resolucijo, da naj bi državni zbor sklenil zakon glede odškodnine občinam za opravljanje poslov prenesenega delokroga. Vsakomur je znano, da se občinam od dne do dne nalaga več dela od raznih uradov, ali za to ne dobijo občine nikake odškodnine.

Zato si usojam jaz staviti, oziroma ponoviti v seji dne 12. oktobra 1909 sklenjeno resolucijo, ki se glasi:

„1. Osrednja vlada se pozivlje vnovič, da izdela načrt zakona ter istega predloži državnemu zboru, v katerem se naj določi in ustanovi primerna odškodnina občinam za opravljanje raznih poslov izročenega delokroga, ki ga istim nalaga v smislu § 29. občinskega reda v korist državi."

Jako zanimiva je kolona na strani 116. letnega poročila med občinskimi rečmi, ki se glasi „Naklada ali priklada na žgane pijače". Kakor je gospodom znano, tožijo občine in sploh vse stranke, da postajajo priklade od leta do leta višje. Te priklade bi se pa lahko znižale, če bi občine uvaževale, da smejo sklepati naklade na žganje. Če pogledamo to kolono, vidimo, koliko občin je na Kranjskem, ki so leta 1910. napravile ta sklep. V političnem okraju Črnomeljskem sta ga napravili 2 občini, v Kamniškem 4, v Kočevskem 6, v Kranjskem 2, v Krškem 1, v Litijskem 2, v okraju Ljubljana-okolica 1, v Logaškem okraju 3, v Novomeškem nobena, v v Postojnskem 11 občin in v Radovljiškem okraju 1 občina.

Iz tega je razvidno, da je jako malo občin na Kranjskem, ki so mislile na znižanje priklad s pomočjo naklade na žganje.

Zaraditega stavljam resolucijo:

„2. Deželnemu odboru se naroča, da priporoča v posebni okrožnici vsem občinam na Kranjskem, da občinski odbori pri razpravah o sklepanju letnih proračunov uvedejo davek na žgane pijače!"

Visoka zbornica! Znano je nam vsem, ki imamo opraviti pri občinah, koliko dela imajo župani, odnosno občinski tajniki. Razni uradi jim narede toliko opravil, da jih včasih niti zmagovati ne morejo in da morajo dobiti pomoči od drugod, da se morejo razne stvari izvesti. Naši župani bi morali biti advokati, živinozdravniki itd., skratka pravi „Tausendkünstlerji", če bi hoteli vse zmagovati, kar se od njih zahteva. Ker pa tega ne zmorejo, je potrebno, da se jim kaj pride na pomoč, in zato stavljam sledečo resolucijo:

„3. Deželni odbor se pozivlje, da uvede po možnosti potovalne učne tečaje za občinske predstojnike in občinske tajnike po deželi."

V ostalem predlagam, da se § 5. letnega poročila sprejme.

Deželni glavar:

Otvarjam debato. Želi kdo gospodov besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali.

Prosim tiste gospode, ki vzamete § 5. v vednost, blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj prosim še glasovati o resolucijah, katere je predlagal gospod poročevalec.

Prosim tiste gospode, ki pritrjujete tudi tem resolucijam, da blagovolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

So tudi sprejete, in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Prehajamo k točki:

9. Eventnalna druga poročila.

9. Eventuelle andere Berichte.

Pri tej točki bomo najprej razpravljali o:

Poročilu ustavnega in občinskega odseka:

o odkazanem mu poročilu deželnega odbora o izpremembi pristavka II. k občinskemu redu za vojvodino Kranjsko (k prilogi 72.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Jarc:

Visoka zbornica! Naš stari občinski red ima kot II. pristavek naredbe, po katerih se ima gospodariti z imetkom posameznih sosesk in podobčin. Ker se je izpremenil ves občinski volilni red, je način, kako se volijo ti gospodarski odbori, zastarel, in zato je izdelal deželni odbor nov načrt zakona glede gospodarstva takih gospodarskih odborov in ga predložil deželnemu zboru. Ustavni odsek je pritrdil določilom, kakor jih obsega člen I. obenem z dodatkom, ki se predlaga kot 10. točka. Ta določila se bistveno naslanjajo na občinski volilni red in so tudi izvršena po sistemu občinskega volilnega reda.

Deželni odbor je pa predlagal še dostavek k II. členu, kateremu pa ustavni odsek v tej obliki, kakor je predlagana, ni mogel pritrditi. Če bi se sprejel ta II. člen, bi bila nemogoča uprava agrarskih skupnosti, v kolikor niso last podobčine ali soseske. Gospodom je pa znano, da v tem oziru vlada v naši zemljiški knjigi velika nejasnost in da so se pri vpisu v zemljiško knjigo, pri vpisu premoženja sosesk in agrarskih skupnosti izvršile velike netočnosti in nejasnosti. Ko je prenehala kaka občina po novem občinskem redu in po državnem zakonu kot gospodarski pojem in postala politični pojem, se ni natančno fiksiralo, v kakšni obliki preide soseskino premoženje in gospodarska skupnost na občino v novi obliki. In vsledtega imate v zemljiški knjigi v tem oziru velike netočnosti in nejasnosti. V raznih deželah dosti takih skupnosti sploh nima nobenega vložka. Ne vem, ali je to na Kranjskem tudi ali ne, ali dostikrat se zgodi, da je tako zemljišče vpisano nejasno in da je gospodarstvo s tem zemljiščem potem nemogoče. Da se uredi uprava teh skupnih zemljišč, predlaga ustavni odsek člen II. v izpremenjeni obliki, kakor ga imate gospodje v poročilu. Nadalje predlaga upravni odsek tudi resolucijo, ki naj sili deželni odbor in deželno vlado, naj gledata na to, da se uredi vpis soseskinih zemljišč in agrarnih skupnosti primerno, kakor to odgovarja pravnim razmeram. Vpis v zemljiško knjigo bi se moral izvršiti samo na tri načine. Ali je dotično zemljišče vpisati kot last občine, oziroma vasi, ali kot last skupnih solastnikov, ali pa last določenih sosesk. Potem bi bil javnopravi značaj, oziroma zasebnopravni značaj določen, dokler se pa to ne zgodi, bo vladala prejšnja površnost in nejasnost, ki se je pri nas zakrivila takrat, ko se je prvič v naglici urejevala zemljiška knjiga. V imenu ustavnega in občinskega odseka torej predlagam (bere — liest):

„Visoki deželni zbor skleni:

1. Od deželnega odbora predloženemu načrtu zakona se pritrdi s sledečimi izpremembami:

Členu I. naj se doda kot št. 10. sledeči odstavek:

10. Ako bi člani gospodarskega odbora zanemarjali svoje dolžnosti ali bili uporni nasproti višjim ukazom, je slično uporabiti določila § 92. o. r.

Kadar so tehtni razlogi, sme deželni odbor dogovorno z deželno vlado razpustiti gospodarski odbor. Najkasneje v štirih tednih po razpustu se mora razpisati nova volitev.

Zaradi začasnega oskrbovanja pravil do ustanovitve novega gospodarskega odbora odredi deželni odbor potrebno.

Bei Vernachlässigung der den Mitgliedern des Verwaltungsausschusses obliegenden Verpflichtungen oder bei Widersetzlichkeit gegen höhere Aufträge finden die Bestimmungen des § 92. der G. O. analoge Anwendung.

Der Verwaltungsauschuß kann bei Vorhandensein von triftigen Gründen vom Landesausschusse im Einvernehmen mit der Landesregierung aufgelöst werden.

Längstens binnen vier Wochen nach Auflösung muß eine neue Wahl ausgeschrieben werden.

Zur einstweiligen Besorgung der Geschäfte bis zur Einsetzung des neuen Verwaltungausschusses hat der Landesausschuß die erforderlichen Maßregeln zu treffen.

Člen II. se naj glasi:

Predstoječe določbe ne veljajo za oskrbovanje onega skupnega premoženja, ki velja zanj § 825—850 obč. drž. zak. o skupni lastnini in solastnini.

2. Deželnemu odboru se naroča, da izposluje temu zakonskemu načrtu Najvišjo sankcijo."

Nadalje predlagam še sledečo resolucijo:

„Visoki deželni zbor skleni:

C. kr. vlada in deželni odbor se pozivljata, naj skrbita za to, da se čimprej preišče pravno razmerje v zemljiški knjigi vpisanega imetja sosesk in skupne lasti vaščanov, oziroma občanov, da se odpravijo vse nejasnosti in površnosti, ki so se zgodile, in se vpis uredi dejanskim razmeram primerno."

Prosim, da visoka zbornica preide v špecialno debato.

Deželni glavar:

Otvarjam generalno debato. Želi kdo gospodov besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali o prehodu v nadrobno razpravo. Z ozirom na kratek načrt zakona, bomo imeli samo eno podrobno debato.

Prosim tiste gospode, ki ste za prehod v špecialno debato, da izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Prehod v nadrobno razpravo je sprejet.

K besedi sta se oglasila, in sicer „pro", gospod poslanec dr. Pegan, „contra" pa gospod poslanec Višnikar.

Prvi dobi besedo kontragovornik gospod poslanec Višnikar.

Poslanec Višnikar:

Visoka zbornica! Glede člena I. ne ugovarjam predlogom deželnega odbora in tudi poročilu ustavnega odseka nimam ničesar pripomniti. Le glede člena II. predlagam, da se člen II. sprejme z besedilom po predlogu deželnega odbora (pril. 72.).

Gospod poročevalec je mnogo govoril o nejasnosti in površnosti v zemljiški knjigi. Pripomnim, da je mogoče, da so posamezni slučaji, da se zemljiška knjiga ne ujema z dejanskim posestvom, ali mi imamo tukaj zakon z dne 25. maja 1883, po katerem se natančno ureja to, kar se hoče doseči posebno z resolucijo, ki jo predlaga odsek. Evidenčni geometri imajo nalogo in dolžnost, da vsak slučaj, glede katerega konštatirajo, da se zemljiška knjiga ne ujema s katastrom, naznanijo to v naznanilnih listih. Jaz imam glede zemljiških knjig nekoliko skušenj in moram reči, da na Kranjskem niso slabe, in da se urejajo že od leta 1883. Sodišča imajo stroge predpise, da preiskujejo vsak slučaj in da zaslišijo interesente ter jih silijo, da urede zemljiško knjigo. Torej, kar se v tej resoluciji predlaga, že vse imamo in zaradi tega se meni zdi ta resolucija samo udarec v vodo in nam ne bo ž njo prav nič pomagano. Meni iz moje prakse niso znane nobene pritožbe, da bi sodišče ne hotelo sodelovati pri uredbi zemljiške knjige, ampak sodišča še silijo stranke, da zemljiško knjigo urede. Vsakdo, ki misli, da je lastnik kakega zemljišča, ki je prepisano na ime koga drugega, naj gre h geometru in naj pravi: jaz sem lastnik tega zemljišča, in sodišče mora potem to stvar urediti. Sodišče mora izdajati tudi periodične izkaze in predstojništvo vsakega sodišča mora imeti natančen izkaz, koliko se je vsak mesec rešilo teh uredb v zemljiški knjigi. To so strogi predpisi za sodišča in za kataster in zaradi tega mislim, da se s to resolucijo, kakor jo predlaga ustavni odsek, ne bo prav nič doseglo.

Kar se tiče člena II., se mi zdi, da je besedilo, kakor ga predlaga deželni odbor, boljše kakor pa besedilo, ki ga predlaga ustavni odsek. Jaz priznavam, da je mogoče tudi na drug način dokazati lastnino, kakor pa samo z zemljiško knjigo, ali glavni dokaz je pa vendarle zemljiška knjiga. Kdor trdi, da se zemljiška knjiga ne ujema z dejanskim posestnim stanjem, mu ne preostaja drugega, kakor da nastopi pravno pot, po kateri mu je mogoče dokazati, da dotični ni lastnik kakega zemljišča, če je tudi pisano v zemljiški knjigi. Torej jaz predlagam, da se obdrži besedilo člena II., kakor ga je nasvetoval deželni odbor, in da se zavrne predlog ustavnega odseka. Resolucija pa, ki jo ustavni odsek stavlja, se mi zdi popolnoma nepotrebna, ker se z njo ne bo čisto nič doseglo, ker imamo, kakor rečeno, v tem pogledu za sodišča najstrožje predpise.

Deželni glavar:

K besedi pride sedaj oglašeni pro-govornik gospod poslanec dr. Pegan.

Poslanec dr. Pegan:

Visoka zbornica! Člen II., kakor ga predlaga ustavni odsek, se mi zdi čisto pravilen in tudi ni bogve kolikšnega razločka proti temu, kar predlaga deželni odbor. Pač pa se mi zdi potrebno, da se še nekaj doda temu členu II. Besedilo, kakoršno predlaga ustavni odsek, pravi, da ne spadajo pod to postavo ona zemljišča, za katera veljajo določbe §§ 825. do 850. obč. drž. zakona, ker so ta zemljišča solastnina. Imamo pa še neke skupnosti, glede katerih ni dana sodna kompetenca, ampak kompetenca agrarnih oblasti v smislu agrarne postave z dne 21. oktobra 1887. Z ozirom na to predlagam jaz k členu II. sledečo izpremembo (bere — liest):

»Člen II.

Predstoječe določbe ne veljajo za oskrbovanje onega skupnega premoženja, za katero veljajo §§ 825.—850. obč. drž. zakona o skupni lastnini in solastnini ali za katero veljajo določbe zakona z dne 26. oktobra 1887, dež. zak. št. 2 od l. 1888., o razdelbi skupnih zemljišč in uredbi dotičnih skupnih pravic do njih uživanja in oskrbovanja, dokler obstoji pristojnost agrarnih oblasti glede teh zemljišč.

Artikel II.

Die vorstehenden Bestimmungen gelten nicht für die Verwaltung jenes gemeinschaftlichen Vermögens, auf welches die §§ 825 bis 850 allg. bürgerl. Ges. über gemeinschaftliches Eigentum und Miteigentum Geltung haben, oder für welches die Bestimmungen des Ges. vom 26. Oktober 1887, L. G. Bl. Nr. 2 vom Jahre 1888, betreffend die Teilung gemeinschaftlicher Grundstücke und die Regulierung der hierauf bezüglichen gemeinschaftlichen Benutzungs- und Verwaltungsrechte, gelten, solange die Kompetenz der Agrarbehörde besteht.«

Torej dokler ta pristojnost ni uveljavljena, naj pa veljajo določbe tega zakona, katerega predlaga ustavni in občinski odsek.

Deželni glavar:

K besedi se je nadalje oglasil, in sicer „contra“, gospod poslanec dr. Triller.

Poslanec dr. Triller:

Zame zakonski načrt, kakor je prišel iz ustavnega odseka, ni sprejemljiv, in sicer zaraditega ne,

ker se ne morem sprijazniti z 10. odstavkom člena I. in tudi z novo dikcijo člena II. Kar se tiče člena I., konštatiram, da bi se dal § 92. občinskega reda itak smiselno uporabljati glede gospodarskih odborov in ne bi imel nihče nič proti temu. Da se je pa zapisal nekak komentar k § 92. in da so se gospodarski odbori izročili na milost in nemilost deželnemu odboru, se mi pa zdi nepravično, in to tem bolj, ker imamo v tem pogledu z gerentstvi jako slabe skušnje. Torej ustanovi naj se zopet nova vrsta gerentstev proti takozvanim upornim gospodarskim odsekom.

Kar se tiče člena II., se mi zdi, da je dikcija deželnega odbora veliko bolj srečna, kakor pa dikcija, ki jo priporoča ustavni odsek. Ta dikcija ustavnega odseka naravnost posega v privatno last, oziroma ustvarja novo kompetenco o razsoji privatne lastnine. In ta nova inštanca naj bo brezdvomno deželni odbor. Jaz gratuliram večini te visoke zbornice, če bo deležna postala Najvišje sankcije tega zakonskega načrta.

Da se ne bo mislilo, da ne vem, kaj se je nameravalo s to izpremembo, konštatiram, da je člen II. prirejen v prvi vrsti zaradi meščanske korporacije v Kamniku. V specialni debati ne bom stavil nobenega spreminjevalnega predloga, ker bi bilo to brez upa zmage, ampak konštatiram samo, da moram jaz in moji somišljeniki glasovati zoper zakon, kakršen je.

Deželni glavar:

K besedi se je nadalje oglasil, in sicer „pro“, gospod poslanec Dular.

Poslanec Dular:

Visoka zbornica! Ker se ravno govori glede zemljišč in ker imam na kmetih neprenehoma priliko slišati pritožbe glede prilastitve zemljišč, hočem pojasniti razmere, zaradi katerih nastanejo včasih za eno malenkost velike tožbe in pravde. Dotični, ki zahteva prilastitev tujega zemljišča, pravi, da zemljiška knjiga nič ne velja, on zemljišče že toliko časa uživa, priče to potrdijo in mnogokrat tudi po krivem priseżejo, in tako se lahko zgodi, da pravi lastnik zemljišča pravdo izgubi in vsled tega pridejo kmetovalci-posestniki dostikrat v velikansko zadrego in mnogokrat se zgodi, da kdo izgubi pri tem vse svoje premoženje. To se jako lahko pripeti. Ako oče mladoletnika umre, je otrokom postavljen varuh, ki se pa za posestvo ne briga veliko, po navadi še za meje ne ve, in tako se zgodi, da ko sin postane 24 let star in prevzame posestvo, spozna, da se mu godi krivica, gre pogledat v mapo, in vidi, da si je njegov sosed prilastil že polovico njegovega gozda.

Ravno to se lahko zgodi, če gre oče mladoletnih otrok v Ameriko. Žena za meje nič ne ve, sosed jih lahko prestavlja po svojem, kakor hoče, in ko pride oče nazaj, vidi, da si je sosed prilastil skoro polovico njegovega zemljišča. Iz tega nastane dolgotrajna pravda, dotičnik, ki si je tuje zemljišče prilastil, dobi priče, ki priseżejo, da je njegovo, in tako se zgodi, da pravi lastnik izgubi pravdo, če je prav v mapi zapisano, da zemljišče pravilno pripada njemu.

Z ozirom na ta svoja kratka izvajanja, usojam si predlagati sledečo resolucijo (bere—liest):

„C. kr. vlada se pozivlje, da kar najhitreje oskrbi postavo, po kateri bodo dolžni vsi lastniki zemljišč in nepremičnin sploh svojo lastnino nasproti sosedom na vseh straneh jasno in razločno z mejniki oziroma z mejami opredeliti.“

Deželni glavar:

K besedi se je nadalje oglasil, in sicer „contra“, gospod poslanec dr. Eger.

Abgeordneter Dr. Eger:

Hohes Haus! Der Artikel II des vorliegenden Gesetzentwurfes hatte früher den Wortlaut, daß die vorstehenden Bestimmungen nicht gelten für die Verwaltung jenes Vermögens, welches im Grundbuche nicht auf eine Unterabteilung oder Ortschaft als solche vergewährt ist.

Der Anhang II zur Gemeindeordnung hat im Anhang an das Gemeindegesetz die Bestimmung, die Verwaltung jenes Vermögens zu ordnen, welches Ortschaften gehört oder sogenannten Untergemeinden. Zweifellos war es auch ursprünglich nicht die Absicht des Landesausschusses, über diese natürlichen Grenzen, die der Legislatur des Landtages gezogen sind, hinauszugehen und hinüberzugreifen auf Bestimmungen des Privatrechtes. Der ursprüngliche Entwurf lehnt sich an die Grundlagen des bürgerlichen Rechtes an, welches die Präsumtion enthält, daß derjenige als Eigentümer einer Realität anzusehen ist, der im Grundbuche als solcher eingetragen ist. Das ist die unbedingt notwendige Grundlage unseres Eigentumsrechtes und daran muß man festhalten, wenn nicht ein Chaos treten soll an die Stelle des Rechtszustandes.

Ich gebe ja zu, daß es vorkommen kann, daß die grundbücherlichen Eintragungen den tatsächlichen Verhältnissen nicht entsprechen; aber wir haben für solche Fälle genug gesetzliche Bestimmungen, die es den Interessenten ermöglichen, bei Gericht die Rektifizierung des Grundbuches zu verlangen und zu erwirken, daß das Grundbuch dem faktischen Zustande, d. i. daß die rechtlichen Verhältnisse den tatsächlichen entsprechen.

Statt des ursprünglich klaren Entwurfes hat nun der Ausschuß den Antrag gestellt, daß diese Bestimmungen nicht gelten sollen für die Verwaltung jenes gemeinschaftlichen Vermögens, mit welchem sich die §§ 825—850 a. b. G. B. beschäftigen und für das sie Geltung haben.

Hohes Haus! Es wirft sich von selbst die Frage auf: Wer hat dann darüber zu entscheiden, ob die Bestimmungen des bürgerlichen Gesetzbu-

ches zur Anwendung kommen sollen oder nicht? (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: „Deželni odbor!“)

Wenn Sie die Absicht haben, die Entscheidung dieser Frage den Gerichten zu entziehen und dem Landesausschusse zuzuweisen, dann greifen Sie meiner Ansicht nach ins Privatrecht ein und begeben sich auf ein Gebiet, welches der Legislative des Landtages nicht zusteht. Ich werde also selbstverständlich gegen den Artikel II stimmen und hoffe, daß ich im hohen Hause Zustimmung finden werde.

Was den Zusatzantrag des Herrn Abgeordneten Dr. Pegan betrifft, der sich ja auch ganz gut an den Artikel II in der Fassung des Landesausschusses anfügen ließe, so bemerke ich, daß ich ihn nicht für notwendig erachte, weil das Gesetz über die Agrarbehörden ein Spezialgesetz ist und eine lex specialis immer den Vorrang hat vor einem allgemeinen Gesetze. Der Anhang zur allgemeinen G. O. verliert von selbst seine Wirksamkeit, solange sich ein Ortschaftsvermögen im Agrarteilungsverfahren befindet, und tritt anderseits wieder in Kraft, sobald die Tätigkeit der Agrarbehörde aufhört. (Nemir — Unruhe. — Ugovori na levi — Widerspruch links. — Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: „Superflua non nocent!“)

Deželni glavar:

K besedi pride sedaj progovornik poslanec dr. Krek.

Poslanec dr. Krek:

Gospodje, o načelih, po katerih se je zlasti člen II. izpremenil v odseku, se je že govorilo v tej zbornici. Gre se namreč za to, da se pri agrarni skupnosti po sedanji zakonodaji ne da določiti subjekt lastnine in sicer se ne da določiti, ker se ta lastnina ne da določiti na podlagi pravil o solastnini in ne na podlagi določb državljanskega zakona po juristočnih osebah. To stoji in odtod ta veliki nered. V tem vprašanju na noben način ne more biti merodajen vpis v zemljiško knjigo, in sicer zato ne, ker je tendenca kmečkega ljudstva dolgo vrsto let do prav zadnjega časa bila ta, da se javna last razdeli v zasebno last. Tukaj omenjam, da se pri tej skupni lasti ne da ločiti, oziroma jako težko ločiti občinska last od korporacijske lasti. To, kar je pripovedoval gospod nadsvetnik Višnikar češ, da imamo določbe, po katerih bodo sodišča čuvala in pazila, da se ne zgodi noben nered, ne velja. Gospodje, iz zgodovine naše agrarne skupnosti naj omenjam slučaje, in ti slučaji niso redki, ki imajo pri nas svojo zgodovino. V mnogih krajih, kjer je občinski odbor prišel v roke rustikalistov, so lepo naperili pravdo proti občini, ker so rekli, češ to je zasebna last. Tako je nastala pravda, pri obravnavi se je občina dala kontumacirati, ker so dotični, ki so bili toženi, bili obenem tožniki. Takih dogodkov je pri nas jako veliko. Poskušale so oblasti, poskušal je deželni odbor, da bi se razmere uredile, kar se pa ni posrečilo, in zaradi tega je po mojem mnenju res neobhodno potrebno, da sedaj rešimo, kar se v teh razmerah rešiti da, in damo deželnemu odboru moč v roke, da poseže tudi glede na gospodarstvo v teh skupnih lastninah vmes in gleda na to, da se ne napravi nobena škoda pri tej skupni lastnini, kar se sedaj velikokrat zgodi. Stati moramo na stališču, da imajo vse te skupnosti javnopravni značaj in da se morajo s tega stališča obravnavati. Javnopravni značaj pa zahteva sam po sebi, da se morajo ustanoviti korporacije, ki imajo čuvati nad skupno lastnino, in med te korporacije spadajo gotovo tudi občine in deželni odbor, in ki morajo gledati in skrbeti za to, da se ne godi taka škoda. Jaz o tej stvari ne bom nadalje govoril.

Kar se pa tiče resolucije prijatelja Dularja, omenjam, da je v novem nemškem državljanskem zakonu o teh stvareh jako primerno določilo, in zato bi jaz njegovo resolucijo formuliral na ta način, da naj bi se pri noveliranju državljanskega zakonika, upoštevala tudi želja, ki jo je on izrazil po svoji resoluciji. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

K besedi se je še enkrat oglasil, in sicer „contra“, gospod poslanec Višnikar.

Poslanec Višnikar:

Dovolite mi samo kratko opazko na besede gospoda predgovornika. Gospod dr. Krek je rekel, da so občine v mnogih slučajih v rokah kapitalistov. (Klici na levi — Rufe links: „Rustikalistov!“) Potem nisem tega natančno razumel. Takozvani občinski pašniki so nastali s tem, da so se vasem in podobčinam izročila taka zemljišča. Ta zemljišča so pa potem prisposestvovali posestniki, kmetje in ti so ravno proti temu, da bi se ta zemljišča smatrala za skupno občinsko last. Pri urejevanju zemljiške knjige se je pa morala upoštevati dejanska posest in dotična zemljišča so se vpisala po alikvotnih delih na dotične posestnike kot solastnina. V posameznih slučajih se je pa tudi zgodilo, da so se zemljišča vpisala na ime podobščine, ker so podobčine res imele nekak naslov do teh zemljišč.

Jaz še enkrat poudarjam, da imajo sodišča in evidenčni geometri stroge predpise za to, da se spravi zemljiška knjiga v soglasje s katastrom.

Deželni glavar:

Ker ni nihče več oglašen k besedi, je debata zaključena in ima sklepčno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Jarc:

Zakonski načrt se je pojasnjeval od različnih strani. Gotovo je, da so med našo stranko in med

gospodom poslancem dr. Egrom in Višnikarjem precej močna principielna nasprotstva. Zato tudi mi nismo tistega mnenja, ki ga zagovarja gospod poslanec Višnikar, da se s to resolucijo ne bo nič doseglo. Deželni odbor je n. pr. v zadnjem času že storil mnogo za uredbo občinskega gospodarstva s tem, da strogo gleda na to, da se napravijo občinski inventarji, in s tem vprašanjem bo prišlo v tir tudi vprašanje, v kakšnem položaju se nahaja premoženje posameznih občin in podobčin. Gotovo je, da ima deželni odbor dovolj ingerence, da to stvar spravi v red. Na drugi strani pa z veseljem konštatiram, da je pri agrarni oblasti v zadnjem času zavela prava sapa, da se pri agrarni oblasti danes ne gleda samo na to, da bi se kolikor mogoče veliko delilo, ampak da se v interesu naše živinoreje kolikormogoče ohranijo in regulirajo agrarne skupnosti. Ako bodeta obe oblasti, deželni odbor in deželna vlada, delali skupno, potem sem prepričan, da ta resolucija ne bo ostala samo na papirju, ampak da se bo na podlagi te resolucije izvršila marsikatera nujna potreba v zemljiški knjigi. Gotovo je, da je nujno potrebno, da se zemljiška knjiga uredi, ker imamo na deželi nešteto slučajev, da so občine prišle ob del svojega premoženja, ker se je v zemljiško knjigo napačno vpisavalo. Opozarjam v tem pogledu na slučaj v občini Železniki, kjer je na ta način prešel v privatno last Kovaški hrib, in sicer zaradi tega, ker se zanj ni nihče brigal in so si ga tako priposestvovali dotični posestniki, ki ga danes uživajo kot beati possidentes.

Gospod dr. Triller se je v prvi vrsti upiral proti § 10., češ, da bi po tem paragrafu nastala zopet nova gerentstva. Paragraf 10. je pa silno potreben, kajti vzemimo razne gozde in pašnike, in če ne bi imeli tega paragrafa, bi lahko glede uprave teh zemljišč nastala popolna anarhija. Da se pa to prepreči, je ta paragraf krvavo potreben, ker bi sicer brez tega paragrafa cel zakon bil lex sine sanctione.

Predlagam torej, da se sprejme zakonski načrt, kakor ga predlaga ustavni in občinski odsek, pridružujem se tudi dostavku gospoda dr. Pegana in priporočam resolucijo ustavnega in občinskega odseka glede ureditve zemljiške knjige in končno tudi resolucijo gospoda tovariša Dularja.

Deželni glavar:

Gospodje, bomo sedaj glasovali, in sicer bomo glasovali najprej o členu I., ki je neoporečen.

Prosim tiste gospode, ki se strinjate s členom I. po besedilu, kakor ga predlaga ustavni odsek, da blagovolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj prosim glasovati o členu II.

K temu členu sta stavljena dva spreminjevalna predloga. Enega je stavil gospod poslanec Višnikar, ki gre na to, da se člen II. sprejme po besedilu predloge deželnega odbora. Drugi spreminjevalni predlog pa je stavljen od gospoda poslanca dr. Pegana. Ta spreminjevalni predlog ste gospodje že slišali in mislim, da ga ni treba še enkrat čitati. (Klici — Rufe: »Ni treba!«)

Glasovali bomo torej najprej o predlogu gospoda poslanca Višnikarja.

Prosim tiste gospode, ki se strinjate s predlogom gospoda poslanca Višnikarja, da izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Je odklonjen.

Sedaj bomo glasovali o spreminjevalnem predlogu gospoda poslanca dr. Pegana.

Prosim tiste gospode, ki se strinjate s členom II. po besedilu, kakor ga predlaga gospod poslanec dr. Pegan, da blagovolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Člen II. je sprejet po besedilu gospoda poslanca dr. Pegana.

Sedaj glasujmo o členu III.

Prosim tiste gospode, ki pritrjujejo členu III., da blagovolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Člen III. je sprejet.

Sedaj bomo glasovali še o naslovu in uvodu.

Prosim tiste gospode, ki sprejmejo naslov in uvod tega zakonskega načrta, da izvolijo vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Je tudi sprejeto.

Poročevalec Jarc:

Predlagam, da se sprejme zakonski načrt tudi v celoti.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje.

Prosim tiste gospode, ki pritrjujeje zakonskemu načrtu tudi v celoti, da izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Zakonski načrt je sprejet tudi v celoti, in s tem smo rešili prvo točko odsekovih predlogov.

Sedaj nam je glasovati še o 2. točki, ki se glasi:

»Deželnemu odboru se naroča, naj izposluje temu zakonskemu načrtu Najvišjo sankcijo.«

Prosim tiste gospode, ki se strinjate s to točko, da blagovolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj glasujemo o resoluciji, katero predlaga ustavni in občinski odsek.

Gospodje, ki pritrjujete tej resoluciji, blagovolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Je sprejeta.

In sedaj glasujmo še o resoluciji, katero predlaga gospod poslanec Dular.

Prosim tiste gospode, ki pritrjujete tudi tej resoluciji, da blagovolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Je tudi sprejeta, in s tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Prehajamo sedaj k nadaljni točki in sicer **k poročilu finančnega odseka o poročilu deželnega odbora, kakor ga imate v prilogi 74. in 75. glede uvedbe mitnine od avtomobilov in motorskih koles.**

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! V rokah imate dve poročili deželnega odbora in sicer v prilogah 74. in 75., v katerih predlaga deželni odbor, naj se vpelje cestarina in mitnina za avtomobile in motorska kolesa. Vsa druga določila zakona iz leta 1884. ostanejo nespremenjena, in pride samo še ta dostavek, da se na deželnih cestah na Rakeku, Bloški Polici, v Podklancu ter na reški deželni cesti določi cestarina in sicer od avtomobilov po 2 K, od motorskih koles pa po 20 vin.

V imenu finančnega odseka torej predlagam:

»Visoki deželni zbor skleni:

1. Predloženima zakonskima načrtoma se pritrdi.

2. Deželnemu odboru se naroča, da zakonskima načrtoma izposluje Najvišjo sankcijo.«

Deželni glavar:

Otvarjam generalno debato.

K besedi se je oglasil in sicer »pro« gospod poslanec Drobnič.

Poslanec Drobnič:

Visoka zbornica! Dolžnost me veže, da se oglasim k besedi, ker jaz zastopam tisti okraj. Čudno se mi vidi, da je vlada kljub temu, da so se izrekle vse občine in vse avtonomne oblasti proti vožnji z avtomobili, izdala dovoljenje za to vožnjo. Cesta v tem okraju ni pripravna za vožnjo z avtomobilom, ker je preozka in ima preveč ovinkov, je pa sedaj tudi tako izvršena, da je skoro vsaka vožnja nemogoča. Zaraditega je ljudstvo zelo užaljeno, zlasti še, ker so poprej ljudje z vožnjo mnogo zaslužili, kar jim pa sedaj odpade, tako da ljudje ne morejo več shajati, ker nimajo drugih dohodkov, kakor to, kar si z vožnjo zaslužijo. Zato mislim, da je bolj pametno, ako se vlada ozira bolj na splošno korist ljudstva, kakor pa na korist posameznika, in torej prosim visoko vlado, da vožnjo z avtomobili sploh prepove. Kakor že omenjeno, ljudje v dotičnih krajih nimajo nobenih dohodkov, živeža, oziroma krme pridelajo samo toliko, da prerede par volov, s katerimi si z vožnjo toliko zaslužijo, da borno preživljajo svoje družine. Živinoreje se ne morejo lotiti, ker jim za to primanjkuje krme, in zato je dolžnost vlade, da se v prvi vrsti ozira na potrebe ljudstva in vožnjo z avtomobili prepove. Ljudje so silno razburjeni, ker jim je bil odvzet ta zaslužek, in kmetje pravijo, da jim ne kaže drugega, kakor izseliti se v Ameriko. Posestniki imajo pa še drugo škodo, ker so ceste, kakor že rečeno, vsled vožnje z avtomobili, silno razdrapane, ljudje morajo plačevati visoke doklade za vzdrževanje ceste, cestni odbor se je moral občutno zadolžiti, in sedaj ne ve, kako bo pokril dotični dolg. Ker se je zgodilo vse to samo na korist enega posameznika, zato visoko vlado še enkrat prosim, da vožnjo z avtomobili po cestah v mojem okraju sploh prepove.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je debata zaključena in ima sklepčno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec dr. Žitnik:

Nimam ničesar omeniti.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec nima ničesar omeniti. Glasujmo tedaj o prehodu v nadrobno razpravo.

Prosim tiste gospode, ki pritrjujete temu, da se preide v nadrobno razpravo, da blagovolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Visoka zbornica je sklenila prehod v nadrobno razpravo. Vršili se bosta sedaj dve nadrobni razpravi in sicer, ena o prilogi 74. v zadevi uvedbe mitnine od avtomobilov in motorskih koles na deželnih cestah na Rakeku, Bloški Polici in na Podklancu, ena pa o prilogi 75. glede uvedbe mitnine od avtomobilov in motorskih koles na reški deželni cesti.

Priloga 74. stoji v razpravi. Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker se nihče ne oglasi k besedi, in gospod poročevalec tudi nima ničesar omeniti, je debata zaključena, in bomo torej glasovali, in sicer najprej o § 1. in § 2.

Prosim tiste gospode, ki sprejmejo § 1. in § 2. v prilogi 74., da blagovolijo vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Paragrafa 1. in 2. sta sprejeta.

Sedaj prosim glasovati o naslovu in uvodu zakonskega načrta.

Prosim tiste gospode, ki pritrjujete naslovu in uvodu tega zakonskega načrta, da izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec dr. Žitnik:

Predlagam, da se sprejme zakonski načrt tudi v celoti.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje.

Prosim tiste gospode, ki pritrjujete zakonskemu načrtu v celoti, da blagovolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Zakonski načrt je sprejet tudi v celoti, in s tem je rešena ta zadeva.

Sedaj prehajamo v specialno debato o prilogi 75. glede uvedbe mitnine od avtomobilov in motorskih koles na reški deželni cesti.

K besedi se je oglasil in sicer »contra« gospod poslanec baron Liechtenberg.

Abgeordneter Freiherr von Liechtenberg:

In der früheren Spezialdebatte habe ich vergessen die Taxe für Motorräder mit 50 h zu beantragen.

Da die Motorräder die Straßen ebenso zerstören, wie die Automobile, beantrage ich die Taxe für Motorräder von 20 h auf 50 h zu erhöhen. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: »Jaz sem tudi za to!« — Veselost — Heiterkeit.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je debata zaključena in ima sklepčno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec dr. Žitnik:

Jaz se za svojo osebo tudi pridružujem predlogu gospoda barona Liechtenberga, vendar pa moram vzdrževati predlog finančnega odseka, kajti, gospodje, stvar je vendar čudna, ker smo prejšnji zakonski načrt, ki določa za motorska kolesa tiste takse že sprejeli v tretjem branju, da bi sedaj pri drugem zakonskem načrtu predrugačili te takse. Jaz torej vzdržujem predlog finančnega odseka.

Deželni glavar:

Ako nima visoka zbornica nič proti temu, da se reasumira prvi sklep (Nihče ne ugovarja — Es erfolgt kein Widerspruch.), potem ga reasumiram v to svrho, da se taksa za motorska kolesa določi namesto na 20 vin. na 50 vin., kakor to predlaga gospod poslanec baron Liechtenberg.

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali o obeh zakonskih načrtih, in sicer glasujemo glede zakona v prilogi 74. samo še o predlogu gospoda poslanca barona Liechtenberga, da se v § 1. členu III. zviša taksa od motorskih koles od 20 vin. na 50 vin., in ravno tako tudi pri členu II. v prilogi 75.

Tedaj prosim tiste gospode, kateri pritrjujejo tej spremembi pri zakonu v prilogi 74., da blagovolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Zakon v prilogi 74. je sedaj sprejet s to spremembo, kakor jo je predlagal gospod poslanec baron Liechtenberg.

Sedaj glasujmo o zakonu v prilogi 75. in sicer najprej o § 1. s to spremembo, kakor jo predlaga gospod poslanec baron Liechtenberg.

Prosim tiste gospode, ki pritrjujete § 1. s to spremembo, da se zviša taksa za motorska kolesa od 20 vin. na 50 vin., da blagovolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj glasujmo o § 2.

Prosim tiste gospode, ki pritrjujete § 2., da izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj glasujmo še o naslovu in uvodu zakonskega načrta v prilogi 75.

Prosim tiste gospode, ki pritrjujete naslovu in uvodu tega zakonskega načrta, da izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec dr. Žitnik:

Predlagam, da se sprejme zakonski načrt tudi v celoti.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje.

Prosim tiste gospode, ki pritrjujete zakonskemu načrtu tudi v celoti, da izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Zakonski načrt je sprejet tudi v celoti.

Sedaj glasujmo še o 2. točki odsekovih predlogov, da se deželnemu odboru naroča, naj izposluje zakonskima načrtoma Najvišjo sankcijo.

Prosim tiste gospode, ki pritrjujete tudi tej točki odsekovih predlogov, da blagovolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto, in s tem je rešena ta zadeva.

Na vrsto pride sedaj:

Poročilo finančnega odseka o prošnji »Österreichische Zentralstelle zur Wahrung der land- und forstwirtschaftlichen Interessen« (98/Pet.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Krek:

»Oesterreichische Zentralstelle zur Wahrung der land- und forstwirtschaftlichen Interessen« prosi za podporo.

V imenu finančnega odseka predlagam:

»Prošnja se odkloni.«

Deželni glavar:

Bomo glasovali.

Prosim tiste gospode, ki se strinjajo s predlogom finančnega odseka, da blagovolijo vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto, in s tem je ta zadeva rešena.

Na vrsto pride sedaj:

Poročilo ustavnega in občinskega odseka o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Pegana in tovarišev zaradi kršenja deželne avtonomije.

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec dr. Pegan:

Najprej izvoli visoka zbornica vzeti na znanje, da je ustavni in občinski odsek v okviru poslovnika sklenil, da se o tem predmetu ne stavi pismenega predloga in ne poda pismenega poročila visoki zbornici. Stvar, o kateri naj poročam, Vam je znana. Akti so bili ustavnemu odseku predloženi, v kolikor se je to zdelo potrebno prizadetim oblastim, in iz teh aktov se je konštatiralo par stvari. Prvič, da je preiskovalni sodnik v Novem mestu dal zaslišati dva uradnika deželnega odbora zaradi u r a d n e g a dejanja, katerega sta ona dva izvršila, odnosno katerega je izvršil eden izmed njiju. V zmislu občinskega volilnega reda je za vsakogar vidno, da je to, kar je storil dotični uradnik, smatrati kot uradni posel, in za vsakega, kdor pozna občinski volilni red iz l. 1910., je jasno, da spada to v okvir kompetence deželnega odbora. To je ena stvar, katera se je konštatirala na podlagi aktov.

Drugo je pa to, da sta bila ta dva uradnika klicana k deželnemu sodišču ljubljanskemu, da se zaslišita k o t o b d o l ž e n c a in sta bila tudi zaslišana kot obdolženca, pri čemer pa pripomnim, da je iz prepisa rekvizicijskega dopisa razvidno, da je okrožno sodišče v Novem mestu naročilo tukajšnjemu deželnemu sodišču, da ju zasliši kot osumljenca, zaslišana sta pa bila kljub temu kot obdolženca. Ne samo, da se je rabila tiskovina za obdolženca, ampak tudi na vprašanje enega izmed dotičnih uradnikov se je jima reklo, da sta zaslišana kot obdolženca.

Tretjič se je konštatiralo, da je samo eden izmed teh dveh uradnikov dal tiste glasovnice za dotično občino, kar je dalo povod za preiskavo, in da je bilo popolnoma odveč zaslišati dva uradnika, ker v rekvizicijskem zapisniku samem stoji, da je glasovnice izročil samo en uradnik; a kljub temu se preiskovalnemu sodniku ni zdelo vredno poizvedeti, kdo jih je pravzaprav izročil, nego je dal kar kratkomalo zaslišati oba kot osumljenca, ki sta bila pa potem zaslišana kot obdolženca.

Iz akta, katerega je dal gospod deželni glavar na razpolago ustavnemu odseku, se je nadalje konštatiralo, da je uradnik, ki je izdal glasovnice, izdal te glasovnice na moj ukaz, torej na ukaz pristojnega referenta. To povdarjam še posebno zato, ker se je govorilo, da se hočem jaz umakniti. Kakor sem že povdarjal, prevzamem za to vso odgovornost in izjavljam, da so se te glasovnice izdale z mojim podpisom.

Petič se je konštatiralo, da je gospod preiskovalni sodnik, če že ni poznal postavnih določb občinskega volilnega reda, kdo izdaja glasovnice in komu se izdajajo, mogel to izvedeti na pristojnem mestu, in da je torej na precej nepriličen in nepripraven način posegel v pravice deželne avtonomije.

Ob koncu svojega govora pa mi, gospodje, dovolite, da s tega mesta popravim krivico, katero sem zadnjič napravil državnemu pravdniku. Jaz sem namreč, poznavajoč določbe kazenskega pravdnega reda in pa z ozirom na to, kar sem videl v rokah nadoficijala Kristana in oficijala Možine, in ker sem bral tudi zapisnik, moral misliti, da je predlog na zaslišanje stavil državni pravdnik, ker si nisem mogel misliti, da bi neodvisni preiskovalni sodnik mogel iti tako daleč in da bi mogel tako postopati, kakor je postopal nasproti tema dvema uradnikoma. Bil sem takrat torej v zmoti, v to so me pa spravile določbe kazenskega pravdnega reda, in gotovo tudi nepostavno postopanje tistih, ki so zaslišali ta dva uradnika kot obdolženca. Toliko sedaj lojalno popravljam, da namreč ostre besede, izgovorjene na naslov državnega pravdništva, padejo na drug naslov.

Z ozirom na ta pojasnila, katera so posneta iz aktov, je ustavni in občinski odsek sklenil visoki zbornici predlagati, naj sprejme sledeči predlog (bere — liest):

»Visoki deželni zbor skleni:

Deželni zbor konstatuje, da je po občinskem redu, oziroma volilnem redu za vojvodino Kranjsko z dne 17. oktobra 1910, dež. zak. št. 32, izdajanje glasovnic za občinske volitve zgolj avtonomna zadeva deželnega odbora. Iz-

raža svoje osupnenje, da je justična oblast obdolžila, oziroma osumila deželnega nadoficijala Franca Kristana in deželnega oficijala Ivana Možino pregreška zoper zakon o varstvu volilne svobode z dne 26. januarja 1907 samo zaraditega, ker se je trdilo, da sta izročila nekaj glasovnic za občinsko volitev v občini Prečna, medtem ko bi se bila justična oblast, če je bila kaj v dvomu o stvarnem in pravnem položaju, lahko o tem takoj poučila s priprostim vprašanjem na deželni odbor, odkoder bi bila takoj izvedela, da je deželni oficijal Ivan Možina, ki je edini izročil zadevne glasovnice, vršil s tem samo svojo uradno dolžnost.

Gospod deželni glavar se naproša, da na pristojnih mestih zoper tako ravnanje, v kolikor ugleda v tistem poseg v avtonomni delokrog deželnega odbora, v varstvo deželne samouprave najodločneje protestuje.«

(Živahno odobravanje in ploskanje na levi — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Visoka zbornica! Samo na eni primeri izvolite še dobiti prepričanje, da se je tukaj res šlo za samovoljno, oziroma za lahkomišeljno poseganje v deželno avtonomijo. Kakor znano, ima deželni odbor pravico revizije nad občinami. Vzemimo slučaj, če bi bil občinski revizor prepričan, da je potrebno, da dožene kake nedostatke, da vzame kako izmed uradnih knjig županstva s seboj v Ljubljano, da tukaj primerja posamezne postavke z izpiski pri finančni direkciji ali z izpiski deželnega odobra o sodnih globah itd., in če bi potem kakšen župan, kateremu je že malo žal, da je dal knjigo iz rok, rekel, to in to se je protizakonito zgodilo! Prav lahko se pripeti na eventualno županovo ovadbo, da se smatra to za zlorabo uradne oblasti, in da se dotičnega uradnika, ki je vršil samo svojo dolžnost v okviru dane mu kompetence, pokliče pred sodišče kot osumljenca ali obdolženca, namesto da bi se prej pri deželnem odboru poizvedelo o tem, ali je bil dotični uradnik v to opravičen ali ne. Gospodje, če kaj takega trpimo, potem ne vem, če zaslužimo, da tukaj sedimo in varujemo deželne postave. Prepričan sem, da bodo vsi gospodje pritrdili predlogu ustavnega in občinskega odseka, ker ima ta predlog tako dikcijo, da lahko vsak zanjo glasuje, in to tembolj, ker vsakdo lahko vidi v tem postopanju preiskovalnega sodnika nekorektno poseganje v našo avtonomijo. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Otvarjam debato. K besedi se je oglasil in sicer »pro« gospod poslanec grof Barbo.

Abgeordneter Graf Barbo:

Hohes Haus! Der Antrag des Verfassungsausschusses, welcher uns soeben vom Berichterstatter vorgelesen wurde, unterscheidet sich wohltätig vom Dringlichkeitsantrage, den er in der Sitzung vom 16. d. M. im Hause eingebracht hat.

Der Grund für den Unterschied dieser beiden Anträge ist wohl darin zu suchen, daß die Herren Antragsteller bei Einbringung des Dringlichkeitsantrages nur unter dem Eindrucke der Verletzung der Autonomie des Landes gestanden sind, ohne nähere Kenntnis von den Details des Falles zu haben.

Der Verfassungsauschuß hat diesen Fall einer sehr gewissenhaften Prüfung unterzogen, zu welcher Prüfung auch das Entgegenkommen der Staatsanwaltschaft verholfen hat.

Die Anwürfe, welche der Herr Antragsteller bei Begründung des Dringlichkeitsantrages gegen die Staatsanwaltschaft, gegen das Gericht und die politische Behörde erhoben hat, und zwar in unbegründeter Weise, wie er heute selbst loyal eingestanden hat, die Beschuldigung des Wahlkommissärs, eines politischen Beamten, welchem er vorgeworfen hat, daß es sich ihm um einen Racheakt gehandelt habe, sowie die Bezeichnung von Gerichtspersonen mit Bütteln — beriči —, waren nicht darnach angetan, einen einmütigen Beschluß im hohen Hause herbeizuführen.

Ich hätte erwartet, daß diese Enuntiationen des Herrn Antragstellers von jener Stelle, welche vor allen berufen ist, die Staatsautorität und deren Organe in Schutz zu nehmen, eine ganz energische Zurückweisung erfahren werden. Ich bin aber auch überzeugt, daß der Herr Landeshauptmann, welcher ja auf die Ordnung und den Anstand im hohen Hause auf das peinlichste bedacht ist, diese Worte nicht ohne Rüge hätte hingehen lassen, wenn er sie gehört hätte.

Allein, meine sehr geehrten Herren, wir müssen den Fall an sich, insoweit es sich hiebei um eine Verletzung der Autonomie des Landes handelt, strenge trennen vom Falle überhaupt, von den Vorkommnissen, die mit dem speziellen Falle, welcher uns interessiert, verknüpft sind; wir müssen ihn auch strenge trennen von den Ausführungen, welche von Seite des Herrn Antragstellers vorgebracht worden sind.

Wenn es sich nun um eine Verletzung der Landesautonomie handelt, so ist es gewiß angebracht, daß jeder Landtagsabgeordneter sich gegen dieselbe verwahrt. Der Antrag des Verfassungsausschusses überläßt es nun eigentlich dem Herrn Landeshauptmann zu beurteilen, ob tatsächlich eine Verletzung der Landesautonomie vorgekommen ist oder

nicht, und ich glaube, wir können ihm diese Beurteilung getrost überlassen, da er für die Landesautonomie gewiß ein sehr feines Gefühl hat.

Unsere Partei wird daher für den Antrag des Verfassungsausschusses stimmen. (Odobravanje na desni — Beifall rechts.)

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil ekscelenca gospod deželni predsednik.

Landespräsident Exzellenz Baron Schwarz:

Hoher Landtag! Ich vermute, daß eine Bemerkung des Herrn Vorredners, Grafen Barbo, gegen meine Person gerichtet war.

Ich kann darauf nur erklären, daß ich die inkriminierten Worte nicht vernommen habe. Auch Kollege Graf Künigl hat sie nicht vernommen.

Wenn diese Worte gefallen sind, bedauere ich sie und weise sie zurück! (Poslanec — Abgeordneter Graf Barbo: »Wir haben sie alle vernommen!« — Poslanec — Abgeordneter Dr. Eger: »Die Stenogramme ansehen!«)

Deželni glavar:

K besedi se je nadalje oglasil in sicer »contra« gospod poslanec Višnikar.

Poslanec Višnikar:

Visoka zbornica! Priznavam, da se današnji predlog glasi nekoliko drugače, kakor pa prvotni predlog, iz česar sklepam, da je bil prvi predlog gospoda poročevalca dr. Pegana nekoliko prenagljen (Poročevalec — Berichterstatter dr. Pegan: »Prav nič!«) in brez zadostne informacije. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Je vseeno!«) Prosim gospod profesor, saj boste potem lahko govorili in mi odgovarjali.

Gospodje, prečinske volitve, ki so se vršile dne 4. decembra 1911., so povzročile splošno senzacijo, in vsakdo kdor je čital javne liste ...

Deželni glavar:

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Prosim, gospod govornik, tukaj se ne gre za prečinske volitve, temveč za kršenje deželne avtonomije, in ako se ne držite natančno predmeta, Vam vzamem besedo. Kajti drugače lahko govorite tudi o drugih občinskih volitvah (Klici — Rufe: »V Št. Rupertu!«) n. pr. v Št. Rupertu, in potem ne končamo te debate do polnoči.

Torej prosim, da se držite predmeta.

Poslanec Višnikar

(nadaljuje — fortfahrend):

Prosim, oprostite gospod deželni glavar, saj ne veste, kaj hočem povedati. Jaz hočem dokazati (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Penzionisti imajo čas cajtenge prebirati!«), da se je grešilo proti zakonu v varstvu volilne svobode, torej je naloga državnega pravdništva in preiskovalnega sodnika, zasledovati storilca, kar se je v tem slučaju tudi zgodilo. Jaz ne verujem tega, kar se je v listih čitalo in trdilo, da je deželni odbor naknadno po volitvah izdal glasovnice, in da so se pozneje, ko se je vlomilo v sobo, kjer so bili shranjeni volilni akti, zamenjale te glasovnice z drugimi. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »To ne spada sem!«) Saj pravim, da tega ne verujem.

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Tudi to, da tega ne verujete, ne spada k stvari! Torej prosim!

Poslanec Višnikar

(nadaljuje — fortfahrend):

Jaz hočem le kombinirati, kaj je utegnil misliti preiskovalni sodnik — to je ja punctum saliens — ali je imel ta preiskovalni sodnik kaj vzroka zaslišati dva deželna uradnika kot osumljenca ali ne. Iz rekvizicije sledi, da je preiskovalni sodnik naprosil ljubljansko okrajno sodišče, da zasliši dva deželna uradnika kot osumljenca, ne kot priči. Priznam, da se ju je povabilo kot obdolženca, jaz vse to priznam (Poročevalec — Berichterstatter dr. Pegan: »No, ako priznate, kaj pa potem še govorite!«), ampak to je moral preiskovalnemu sodniku kdo povedati, da je mogoče in da ni izključeno, da bi bil kak uradnik deželnega odbora delal nekaj, kar bi ne smel. Na tem stališču je moral stati preiskovalni sodnik. Ako bi bil dotičnik rekel preiskovalnemu sodniku v Novem mestu: jaz sem dobil glasovnice od dr. Pegana (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Bi bil pa Pegan zaprt!«), bi se bil preiskovalni sodnik obrnil do deželnega odbora za pojasnilo, ali bi bil pa povabil gospoda dr. Pegana (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Kot obdolženca!«) kot pričo, da je dotičnik res dobil glasovnice od gospoda deželnega odbornika dr. Pegana ali pa saj na ukaz tega gospoda. Torej tukaj se ni nič drugega pregrešilo, kakor to, da se je ta dva uradnika zaslišalo kot osumljenca, ker je bil preiskovalni sodnik mnenja, da ni izključeno, da ni kdo kaj zagrešil. Toda to pa vendar ni tako velik pregrešek! (Poročevalec — Berichterstatter dr. Pegan: »Se ne gre za pregrešek!«) Mogoče je vse, da tudi deželni uradnik kaj zakrivi, sakrosanctus ni nobeden

(Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Tudi sodnik ne!«), to je mogoče, in če se ga zasliši kot osumljenca, je to zanj lahko še ugodnejše, ker mu ni treba priznati, če je kaj napačnega storil, če se ga pa zasliši kot pričo, pa mora resnico govoriti, ker drugače pride v preiskavo zaradi krivega pričevanja. Torej jaz preiskovalnemu sodniku ne morem v tem oziru prav nič očitati, da se je pa tukaj v Ljubljani rabila napačna blanketa, zato pa preiskovalni sodnik v Novem mestu nič ne more. Iz tega sklepam, da preiskovalni sodnik ni prav nič vedel za to, da je deželni odbornik oziroma deželni odbor izdal te glasovnice. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: »Potem naj bi se bil pa informiral!«)

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

To zopet absolutno ne spada k stvari. Prosim, gospod govornik, če boste še enkrat govorili o stvareh, ki absolutno ne spadajo sem, Vam bom vzel besedo. Tukaj se gre izključno samo za kršenje deželne avtonomije vsled zaslišanja dveh deželnih uradnikov. (Poslanec — Abgeordneter Višnikar: „Za izročitev glasovnic!“) Gospod poslanec, jaz Vas pokličem k redu. Sedaj jaz govorim, in če me še enkrat motite, Vas dam izključiti. Prosim, da se obnašate dostojneje. (Medklici poslanca Jarca — Zwischenrufe des Abgeordneten Jarc.) Prosim, gospod poslanec Jarc, Vi se nimate v ta posel prav nič vmešavati.

Prosim gospoda poslanca Višnikarja, da nadaljuje.

Poslanec Višnikar

(nadaljuje — fortfahrend):

Torej, jaz govorim samo o glasovnicah in mislim, to je ja moje mnenje, da ni pravilno, ako razdaje deželni odbor glasovnice zasebnikom.

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Tukaj se ne gre za pravilnost postopanja deželnega odbora, ampak samo za vprašanje, če je bilo postopanje justične oblasti pravilno ali ne. To spada k stvari, drugega pa absolutno nič. Ako mislite o čem drugem govoriti, vložite nujni predlog, pri tej debati pa o tem ne boste govorili.

Poslanec Višnikar

(nadaljuje — fortfahrend):

Jaz smatram, da se s tem, če sta se zaslišala dva deželna uradnika, ni kršila deželna avtonomija. To je moje mnenje; če pa tega ne smem dalje utemeljevati, se pa odpovem besedi. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: Ribniška olika!) Od gospoda profesorja Jarca se pa ne bom učil manire.

Deželni glavar:

K besedi se je nadalje oglasil, in sicer »pro«, gospod poslanec dr. Krek.

Poslanec dr. Krek:

Tukaj se ne gre za to, kje in kakšna je bila kaka volitev, ampak tukaj se gre za to, ali veljajo zakoni, sklenjeni v tej zbornici in potrjeni od cesarja, ali ne. Gre se posebno tudi za to, da se bodo zlasti od justice spoštovali zakoni, katere smo sklenili na podlagi svoje ustavne pravice te zbornice.

V § 18. občinskega volilnega reda beremo sledeče (bere — liest):

»Pri volitvah se smejo uporabljati pri vseh občinah dežele le take izkaznice in glasovnice, kakršne izroči občinam deželni odbor.«

Deželni odbor je tukaj po svojem referentu izročil glasovnice. Kako jih je izročil in komu jih je izročil, to je postranska stvar, kakor je tudi vseeno, ali je to po mnenju kakega gospoda pravilno ali ne. Izročil jih je deželni odbor, in nihče nima pravice dotičnika, ki je izvršil naredbe deželnega odbora, klicati na odgovor. V tem slučaju se je po mojih mislih kršila deželna avtonomija, in sicer kruto kršila, in zato upam, da bo naš deželni glavar, kateremu se v tem predlogu daje pooblastilo, da stori potrebne korake, zatrdno upam, da bo gospodom, katerih se to tiče, na pravem mestu in na pravi način povedal, da tako postopanje na noben način ne gre. Ako hoče justica imeti izjemno stališče, je more imeti samo na ta način, ako sama z največjo vestnostjo zakone spoštuje. Kadarkoli justica sama pride na sum, da zakonov ne ceni, da zakonov ne spoštuje, potem, gospodje, justica izpodkopava fundament, na katerem sama stoji, izpodkopava pa tudi javni red in javno moralo. V tem slučaju, koder se gre za vprašanje avtonomije, ne pridejo v poštev samo navadni zakoni, ampak del ustave, na kateri sloni naša država, del ustave, na kateri sloni naša avtonomija, in kdor to avtonomijo krši, je po mojih mislih revolucijonar, pa naj bo potem kdor hoče.

In ravno proti temu, da se ta revolucija poizkuša vprizarjati proti temeljem naše države in proti naši ustavi, velja naš protest, in zato se jaz čudim, kako je mogoče dobiti poslanca, ki bo glasoval proti predlogu, kakor ga je stavil ustavni odsek. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

K besedi se je nadalje oglasil ekscelenca gospod deželni predsednik.

Landespräsident Exzellenz Baron Schwarz:

Der geehrte Herr Vorredner Dr. Krek hat die Äußerung fallen lassen, daß öffentliche Funktionäre, — hier sind darunter Gerichtsbeamte gemeint, — auch den Schein nicht erwecken dürfen, als ob sie nicht gerecht und nicht nach dem Gesetze vorgehen würden, und meinte, daß, wenn man in dieser Hinsicht etwas zu bemängeln hätte, die Betreffenden als Revolutionäre bezeichnen müßte.

Diese Bemerkung läßt den Schluß zu, als ob der Herr Vorredner der Ansicht wäre, daß in der in Rede stehender Angelegenheit ein Beamter ungerecht und gesetzwidrig vorgegangen sei. Das kann ich nicht unwidersprochen lassen und weise diese versteckten Anwürfe zurück.

Ich bitte überhaupt die Sache nicht so tragisch zu nehmen. Wenn auch ein Verstoß gegen die Autonomie des Landes vorgekommen sein sollte, kann man denn nicht dann alles ruhig besprechen? Man muß ja nicht immer eine böse Absicht vermuten. Auch wenn angenommen wird, daß die Autonomie verletzt worden ist, so kann es sich ja, auch von Ihrem Standpunkte aus betrachtet, eventuell um ein Versehen handeln, und ich kann wirklich nicht begreifen, warum dieser Fall mit einer solchen Lebhaftigkeit besprochen wurde. (Pritrjevanje na levi — Zustimmung links.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je debata zaključena in ima sklepčno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec dr. Pegan:

Visoka zbornica! Najprej mi bodi dovoljeno par besed kot odgovor ex offo zagovorniku novomeškega preiskovalnega sodnika gospodu sodnemu nadsvetniku Višnikarju. Ta je imenoval moj nujni predlog prenagljen. Priznam, da je besedilo, kakor je predlaga ustavni in občinski odsek, znatno milejše, kakor pa tisto, katero sem predlagal jaz s tovariši. To je res. Toda zakaj smo vzeli to milejšo obliko? Vzeli smo jo zato, ker je bil ustavni odsek prepričan, da je tako lažje mogoče dobiti večjo večino v tej zbornici. Gospodje, prenagljen pa ta predlog ni bil, in jaz od svojih trditev, izvzemši oblast, na katero so bile naslovljene, ne vzamem nazaj niti trohice in ostanem pri vsem, kar sem zadnjič rekel. Tistim gospodom na desnici, ki mislijo, da je bil moj odgovor preveč rezek, bi le želel, da bi na svojem telesu nikdar ne doživeli tega, kar smo morali doživeti mi! (Živahno odobravanje in ploskanje na levi — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Bomo sedaj glasovali, in sicer nam je glasovati samo o predlogu ustavnega in občinskega odseka.

Prosim tiste gospode, ki pritrjujete temu predlogu, da izvolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Predlog je sprejet z vsemi glasovi zoper en s a m g l a s. (Živahna veselost na levi — Lebhafte Heiterkeit links.)

S tem je torej rešena ta zadeva.

Preidemo sedaj k nadaljnji točki, to je:

Poročilo ustavnega in občinskega odseka o vladni predlogi glede načrta zakona, s katerim se določena opravila krajne policije v deželnem stolnem mestu Ljubljana in v selskih občinah Moste, Zgornja Šiška, Spodnja Šiška in Vič odkazujejo posebnim cesarskim organom (k prilogi 70.).

Prosim gospoda poročevalca!

Poročevalec Jarc:

Z dopisom z dne 8. februarja 1912 je c. kr. deželna vlada predložila deželnemu zboru načrt zakona, s katerim se določena opravila krajne policije v deželnem stolnem mestu Ljubljana in v selskih občinah Moste, Zgornja Šiška, Spodnja Šiška in Vič odkazujejo posebnim cesarskim organom.

Posebnega motivnega poročila k temu zakonskemu načrtu vlada ni predložila, vendar je pa Njega ekscelenca gospod deželni predsednik navedel glavne motive v odseku. Šlo se je tukaj za interese države, kateri je mnogo ležeče na tem, da so v ozemlju, v katerem leži Ljubljana, strogo urejene policijske razmere. Policija, kakor je urejena sedaj v Ljubljani, ne odgovarja tistim zahtevam, ki se morejo staviti na dobro urejeno policijo. To se je priznalo od vseh strani, in priznavalo se je tudi, ako se policija ne podržavi, da mora mestna uprava glede zboljšanja policije storiti energične korake. Zlasti je treba preurediti zglaševalni urad, ki je v sedanji obliki pri raznih volitvah popolnoma odpovedal. Vršili so se razni razgovori o tem, koliko naj bi prispevalo mesto k državni policiji, in gospod deželni predsednik se je postavil na stališče, da zahteva država v tem oziru prispevek sorazmerno z interesi, ki jih ima državna uprava na državni policiji v mestu Ljubljani in v neposredni okolici, in je zato povdarjal, da številka, ki stoji v vladni predlogi, odgovarja dejanskim razmeram in približnim izdatkom, ki jih ima sedaj mestna občina s policijo. Mestna občina ljubljanska pa ponuja nasprotno približno svoto 50.000, oziroma 40.000 kron.

Ker se tukaj doslej ni dosegel sporazum, kakor je predviden v § 45. občinskega reda, predlaga ustavni in občinski odsek izpremembo, kakor jo imate v § 2. Do 31. marca je še čas, da vlada in občinski svet skleneta ta dogovor, ako se pa to do 31. marca ne zgodi, potem ima po predlogu ustavnega odseka deželna vlada določiti ta prispevek, in sicer dogovorno z deželnim odborom.

Predlog ustavnega in občinskega odseka se torej glasi:

»Visoki deželni zbor skleni:

1. Predloženemu zakonskemu načrtu se pritrdi s to-le izpremembo:

§ 2. naj se glasi:

Ako se do 31. marca t. l. med vlado in občinskim svetom ljubljanskim ne sklene v § 45. občinskega reda za deželno stolno mesto Ljubljana omenjeni dogovor, tedaj določi prispevek ljubljanske občine k stroškom, ki nastanejo državni upravi, izvršujoči v § 1. navedena opravila krajne policije, c. kr. deželna vlada dogovorno z deželnim odborom naredbenim potom.

2. Deželnemu odboru se naroča, naj temu zakonskemu načrtu izposluje Najvišjo sankcijo.«

Predlagam, da se o tem načrtu, v obliki, kakor ga predlaga ustavni in občinski odsek, preide v špecialno debato.

Deželni glavar:

Otvarjam generalno debato.

K besedi se je oglasil njega ekscelenca gospod deželni predsednik.

K. k. Landespräsident Exzellenz Freiherr von Schwarz:

Hoher Landtag! Anläßlich der Einbringung des vorliegenden Gesetzentwurfes, mit welchem einige Geschäfte der Ortspolizei in der Landeshauptstadt Laibach und in den Ortsgemeinden Moste, Ober-Schischka, Unter-Schischka und Waitsch besonderen landesfürstlichen Organen zugewiesen werden, habe ich im allgemeinen die Gründe dargelegt, welche es zweckmäßig, ja, notwendig erscheinen lassen, daß, wie in anderen größeren Orten, so auch in Laibach eine Polizeibehörde mit sogenanntem vollen Wirkungskreise ins Leben gerufen werde. Heute möchte ich vor allem konstatieren, daß die Ansicht von der Notwendigkeit einer solchen Maßnahme von den Bewohnern der Stadt Laibach rückhaltslos geteilt wird, ja, daß die Initiative in der Sache von den Bewohnern von Laibach selbst ergriffen wurde, da se bekannt ist, daß die Bevölkerung den Wunsch nach Errichtung der Staatspolizei in Laibach wiederholt zum Ausdrucke gebracht hat. Die Regierung hat dieser Stimmung Rechnung getragen, erstens, weil sie überhaupt gerne den Wünschen der Bevölkerung entgegenkommt (Poslanec — Abgeordneter Turk: »Tisto pa ni res!«), und weil sie gewiß ein Interesse an einer gut organisierten Polizei in Laibach mit dem ganzen Wirkungskreise hat.

Die Kunde von der Einbringung der Regierungsvorlage hat in der Bevölkerung den besten Eindruck hervorgerufen. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: »Posebno svota!«)

Selbst die geehrte Gemeindevertretung der Stadt Laibach hat dieser Maßnahme ohneweiters zugestimmt. (Poslanec — Abgeordneter Turk: »Samo svoti ne!«)

Eine ernste Schwierigkeit hat sich aber hinsichtlich der geforderten Beitragsleistung im Grunde des § 45 der Gemeindeordnung für die Landeshauptstadt Laibach ergeben.

Gestatten Sie mir, geehrte Herren, daß ich mit einigen Ziffern komme, um zu beweisen und Sie zu überzeugen, daß die Anforderung der Regierung eine billige, und daß das Übereinkommen, welches die Regierung vorschlägt, für die Finanzen der Stadt Laibach vorteilhaft ist.

Die Kosten der Staatspolizeidirektion sind mit jährlich 356.436 K veranschlagt. Es mußte natürlich Bedacht genommen werden auf genügendes Personal, daher der große Unterschied zwischen dieser Ziffer und dem Betrage, den die Stadt heute für Polizeizwecke ausgibt. Abgesehen von diesen jährlichen Ausgaben erwächst der Staatsverwaltung aus dem Titel der Aufstellung der Polizeidirektion eine Ausgabe von 85.000 K. Die Regierung hat nun gemeint, wenn sie von diesen jährlichen 356.436 K 226.436 K übernimmt, daß sie dadurch das geleistet hat, was ihr zukommt. Sie hat sich vor allem anderen die Frage vorgelegt: Was kostet heute die Polizei der Stadt Laibach? In dieser Hinsicht bin ich in der Lage, die betreffenden Beträge bekannt zu geben. Nach dem Voranschlage der Stadt Laibach für das Jahr 1912 betragen die Kosten an persönlichen Bezügen und sonstigen Erfordernissen 141.157 K. In diesem Betrage sind verschiedene Beträge noch nicht inbegriffen. Wir haben das Meldeamt, in welchem verschiedene Personen verwendet werden, deren Bezüge nur teilweise in der obigen Ziffer enthalten sind, so daß man nach beiläufiger, nicht übertriebener Rechnung als zukünftiges Ersparnis den Betrag von 5500 K einsetzen kann.

Ferner sind nicht enthalten in der erstgenannten Ziffer die Teuerungszulagen, welche der Polizeimannschaft in der letzten Zeit zugebilligt wurden, was 10.341 K ausmacht. Da kommen wir schon auf 156.197 K. Wenn Sie

noch den Betrag von 3000 K für Pauschalien und Kanzleierfordernisse dazunehmen, so kommen wir zu einem Gesammterfordernisse von 159.197 K, rund 160.000 K. Wenn die Staatspolizeibehörde errichtet wird und sich die Gemeinde um die Polizei direkt nicht mehr zu kümmern brauchen wird, so hat sie ein Nettoersparnis von 30.000 K aufzuweisen.

Dazu kommt noch, daß die städtische Polizei, wie aus dem Promemoria der städtischen Polizeileitung hervorgeht, vor einer Reorganisierung und Gehaltsaufbesserung steht. Die Kosten dieser Maßnahmen belaufen sich, geringe gerechnet, auf 42.000 K. Sie haben, wenn dieser Plan durchgeführt werden soll, und das wurde ja bereits als notwendig erkannt, in der Zukunft mit 160.000 plus 42.000 Kronen, daher zusammen mit einem Aufwande von rund 200.000 K zu rechnen. Nach dem von der Regierung vorgeschlagenen Übereinkommen hätte also die Stadtgemeinde für die Polizei jährlich nur 130.000 K zu zahlen, und wir hätten ein Gesammtersparnis von rund 70.000 K jährlich zu verzeichnen. Mir kommt es also vor, daß dies ein Vorschlag zur Güte ist, der ohneweiters hätte angenommen werden sollen. Ich habe auch tatsächlich erwartet, daß die Stadtvertretung diesen Vorschlag mit Freuden begrüßen oder doch mit einer Ziffer kommen wird, die wenigstens annähernd dem Vorschlage der Regierung gleichkommt.

Was ist aber geschehen? Der Stadtrat hat sich auf einen Standpunkt gestellt, der von dem der Regierung soweit entfernt ist, daß zwischen beiden eine Kluft gähnt, die, wie ich besorge, kaum zu überbrücken sein wird. Dazu kommt, daß der Magistrat in den betreffenden Berichten mit keinem Worte seinen Standpunkt begründet oder dargelegt hat, warum er so tief unter die von der Regierung vorgeschlagene Ziffer greift. (Ugovor v središču — Einspruch im Zentrum. — Poslanec — Abgeordneter Turk: »Druga mesta ne dajo toliko!«)

In den betreffenden Berichten ist kein Wort darüber zu lesen!

Dieses Vorgehen der Gemeinde ist ein deutlicher Beweis dafür, wie notwendig es ist, daß im Gesetze selbst eine Ziffer bezüglich der Beitragsleistung genannt werde.

Aus den Diskussionen, die sich nach Einbringung des Gesetzentwurfes entsponnen haben, glaube ich entnehmen zu können, daß der Grund, warum der Stadtrat die Beitragsziffer so tief gegriffen hat, in den Vergleichen zu suchen ist, welche mit den Beitragsleistungen anderer Städte zu den Kosten für die landesfürstlichen Polizeibehörden angestellt wurden.

Nun, meine geehrten Herren, diese Vergleiche sind ganz unzutreffend und führen nur zu Trugschlüssen. Sie werden mir zugeben, daß das Interesse der Regierung an dem Bestande einer landesfürstlichen Polizei je nach dem Orte, wo sie sich befindet, ein verschiedenes ist. Sie werden mir gewiß nicht widersprechen, wenn ich sage, daß die Regierung an manchen Orten diesbezüglich ein größeres Interesse hat als in Laibach. Dazu kommt noch, daß nicht überall die Polizeiorgane ausschließlich in dem betreffenden Orte und in den Vororten verwendet werden, sondern auch auswärts. Das ist ein schwerwiegendes Moment, wenn wir die Beitragsleistung der Gemeinde in Erörterung ziehen.

Die Ziffer kann ja auch ganz verschieden sein, wenn die Gemeinde anderweitig zu den Kosten der Polizei indirekt beiträgt, zum Beispiel durch Beistellung billiger Unterkünfte. Und dann ist es gänzlich unbekannt, was die betreffenden Gemeinden bis zur Verstaatlichung ausgegeben haben.

Das, was ich in dieser Richtung eben vorgebracht habe, gilt für die ganz geringe Anzahl der in letzter Zeit gegründeten staatspolizeilichen Behörden. Wenn wir aber an die größeren Polizeibehörden denken, an die sogenannten alten, die niemals aufgelassen worden sind, wo die Beitragsleistung der Gemeinden in alter Zeit festgesetzt wurde und mangels einer gesetzlichen Handhabe auf einer ziemlich niederen Stufe blieb, so finden wir, daß dort langwierige Verhandlungen mit den Gemeinden wegen Erhöhung ihrer Beitragsleistung gepflogen wurden, welche aber mangels einer gesetzlichen Zwangsmaßregel nur zu sehr bescheidenen Resultaten geführt haben.

Man sollte es also unterlassen, Vergleiche anzustellen mit den Beitragsleistungen anderer Gemeinden, denn das ist ganz unzutreffend. Die Frage ist einfach die, ob der Beitrag, den die Staatsverwaltung verlangt, billig, ob er gerecht ist; und das ist für Laibach ohneweiters zu bejahen. Während die Staatsverwaltung auf einer Seite 130.000 K in Anspruch nimmt, haben wir auf der anderen Seite heute schon eine Ausgabe von 160.000 K, müssen aber schon in der nächsten Zukunft mit einer solchen von 200.000 K rechnen.

Hohes Haus! Der Regierungsentwurf ist gut, er entspricht den Wünschen der Bevölkerung und bedeutet einen nicht unwesentlichen Vorteil für die Finanzen der Stadt. Ich möchte Sie daher, meine sehr geehrten Herren, dringendst bitten, den vorgelegten Gesetzentwurf unverändert anzunehmen und dadurch auch Ihrerseits den Wünschen der Bevölkerung entgegenzukommen und geneigtest abzusehen von Experimenten bei § 2, wel-

che das Zustandekommen des Gesetzes und damit der staatlichen Polizeibehörde gefährden können.

Deželni glavar:

K besedi se je dalje oglasil, in sicer »contra«, gospod poslanec dr. Triller.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Pravica državne uprave do prevzetja agend policije v lastno oskrbo je brezdvomna. Ampak če je gospod poročevalec trdil, da sedanja občinska policija kvalitativno ne odgovarja svojemu namenu, moram konštatirati, da je ta njegova sodba popolnoma subjektivna, in da je ljubljansko prebivalstvo v ogromni večini popolnoma zadovoljno z mestno policijo, in nikdar še nisem slišal o onem hrepenenju ljubljanskega prebivalstva po podržavljenju policije, katero je tako živo slikal ekscelenca gospod deželni predsednik. Dotične želje mesta ne segajo daleč preko Bleiweisove ceste in najbliže okolice Katoliške tiskarne. Če pa res misli vlada, da bodo Ljubljančanje pod zaščito državne policije mirneje spali, potem naj pa v božjem imenu izvrši svoj namen. Toda častita vlada pri tem nekaj ne sme prezreti, tega namreč, da je podržavljenje mestne policije vezano na gotove pogoje, in da so ti pogoji uzakonjeni v § 45. občinskega reda, ki pravi (bere — liest): „ . . . Visokost doneska, katerega mora v ta namen plačati občina, določi se po dogovoru med vlado in občinskim svetom.“

Na podlagi te zakonite določbe trdim, da je visoka vlada ab initio nepravilno postopala. Ona bi morala stopiti najprej v dogovor z mestnim občinskim svetom, in potem šele, ko bi se dosegel perfekten dogovor, predložiti visoki zbornici zadevni zakonski načrt. Če je pa namesto, da bi se pričela pogajati z mestnim občinskim svetom, kar kratkomalo dekretirala prispevek mestne občine, potem moja gospoda, je vlada posegla v mestno avtonomijo, in poklicani čuvar občinske avtonomije je tudi deželni zbor. Zaradi te formalne hibe bi bilo najbolj prav, da se zakonski načrt a limine zavrne z naročilom, naj se postopa najprej v zmislu § 45. ljubljanskega občinskega reda.

Gospod deželni predsednik je poizkušal opravičiti visokost tega prispevka, toda žalibog me njegovi razlogi niso niti najmanje prepričali o opravičenosti gorostasne vsote 130.000 K. Po mojem mnenju ima Ljubljana ravno iste pravice kakor druga avstrijska mesta in zahtevali smo, da naj bo deležna ravno iste benevolenije od strani države. Konštatiram pa tukaj, da plačuje Dunaj s svojimi 2,000.000 prebivalci za policijo 1,150.000 K na leto. Praga, ki ima 500.000 prebivalcev, 100.000 K, Černovice 50.000 K, Trst, ki ima 230.000 prebivalcev, 50.000 K, Lvov in Krakovo skupaj 211.000 K, Gorica pa, ki ni mnogo manjša od Ljubljane, pa celo samo 6000 K na leto.

Ako se ti prispevki natančno primerjajo z zahtevo vlade v predležečem zakonskem načrtu, potem se razvidi, da plačujejo posamezna avtonomna mesta za državno policijo najmanj 5% in največ 20% vseh stroškov. Če bi se torej za Ljubljano vzelo najslabše merilo, potem bi glede na število prebivalcev odgovarjala stoprav vsota 70.000 K. Ako torej visoka vlada navzlic vsem pomislekom in izvajanjem občinskega sveta o pretiranosti tega prispevka vztraja pri svoji zahtevi, potem mi mora ekscelenca gospod deželni predsednik oprostiti, ako trdim, da se hoče Ljubljani naložiti tu nekaka vojna kontribucija za izredne polpretekle dogodke.

Moja gospoda! Gospod deželni predsednik je predvsem pozabil, da stroški, katere je označeval za državno policijo, ne zadevajo v polni meri Ljubljane, saj bo bodoči policijaki rajon obsegal tudi občine Moste, Ig in Sp. Šiško ter Vič, in jaz ne vem, kako naj pride Ljubljana do tega, da bi plačevala za te predkraje policijo. Pozabil je nadalje omeniti, da ostane Ljubljani še vedno tržno nadzorstvo, in da bo mestna občina še vedno potrebovala kakih 20 stražnikov, pozabil je omeniti tudi, da bo morala mestna občina vsled podržavljenja policije nastaviti več slug, ker se je do sedaj mogla uporabijati marsikaka dela, n. pr. za dostavljanje nujnih spisov itd. tudi policijske organe, in končno je popolnoma prezrl to, da bo mestna občina radi podržavljenja policije brez dvoma zelo obremenilo svoj penzijski etat, ker vseh mestnih policijskih organov vlada gotovo ne bo prevzela, in zlasti uradnikov ne.

Če se vse to upošteva, potem, moja gospoda, se mora pač priti do prepričanja, da vzdrževanje državne policije za samo mesto Ljubljano ne bo presegalo stroškov 200.000 K na leto, da torej prispevek 40.000 K, ki ga ponuja mestni občinski svet državi, odgovarja, oziroma celo presega 20% vseh stroškov za vzdrževanje policije.

Ako torej hočemo danes, kakor je naša dolžnost, varovati komunalne finance, potem recimo visoki državni upravi, ako hočeš v državnem interesu imeti svojo državno policijo, potem tudi sama plačuj in ne skušaj prevaliti na našo itak obremenjeno komuno vseh ogromnih stroškov.

Jaz mislim, da je najvišja vsota, katera se more ponuditi državi 40.000 K, ki naj se zvišuje z avtomatičnim stopnjevanjem po 500 K za vsak 1000 novih prebivalcev. Ta vsota popolnoma odgovarja načelom, katerih se je držala državna uprava ta čas, ko je podržavila druge občinske policije, in zaradi tega se usojam k § 2. staviti sledeči izpreminjevalni predlog:

„Mesto 130.000 K upostaviti je 40.000 K in mesto 1000 K je upostaviti 500 K.“

Moja gospoda, pri tem pa imam na srcu še eno zadevo. Jaz sem v izvajanjih gospoda deželnega predsednika posebno nerad pogrešal obljube glede prevzetja stražnikov. Med ljubljanskimi stražniki moramo razlikovati definitivne in provizo-

rične. Ljubljansko mesto ima še danes 23 provizoričnih stražnikov, in ako država teh stražnikov ne prevzame, so ti reveži naravnost na cesto vrženi, in če vlada ne prevzame vseh starejših definitivnih stražnikov, boječa se morda prezgodnje obremenitve svojega pokojninskega etaga, potem bo zopet oškodovana mestna občina, s tem da bo morala penzionirati dotične stražnike ter jim dolgo vrsto let plačevati pokojnino.

Zaraditega se usojam stavljati sledečo resolucijo:

„Visoki deželni zbor skleni:

C. kr. deželna vlada se naproša, da prevzame ob podržavljenju ljubljanske policije celotno mestno policijsko stražo, v kolikor bi je mestna občina ne bi mogla obdržati v službi.“

Zoper predlog ustavnega in občinskega odseka se pa moram odločno izreči. Ta predlog je, kakor pravi Nemec, nekak „Verlegenheitsantrag“. Imejmo pogum danes vladi povedati, da mestna občina ne mora prispevati nad 40.000 K. Ako hoče vlada imeti svojo policijo, potem se bo morala zadovoljiti tudi s to vsoto, in mi bomo s tem energičnem postopanjem primerno varovali komunalno avtonomijo. Če pa država misli, da s to vsoto ne more shajati, potem naj pa ostane to vprašanje nerešeno in vse pri starem.

Popolnoma neumestno in nenaravno pa je, da se spravlja v to zadevo nek faktor, ki nima ž njo prav nič opraviti, to je deželni odbor. Deželnemu odboru se nalaga stem velikanska odgovornost nasproti ljubljanskim davkoplačevalcem, nalaga se mu stem jako animozna naloga. Zaraditega je umestno, da nastopimo že tu s odprtim vizirjem in visoki vladi popolnoma jasno povemo, da se na tak način, kakor ona želi, Ljubljana obremeniti ne sme in ne more.

Z ozirom na ta svoja izvajanja, prosim, da visoka zbornica pritrdi mojemu predlogu in moji resoluciji. (Živahno odobravanje in ploskanje v središču — Lebhafter Beifall und Händeklatschen im Zentrum.)

Deželni glavar:

Do besede pride sedaj oglašeni progovornik gospod poslanec dr. Lampe.

Poslanec dr. Lampe:

Odsekov predlog, o katerem bo visoki zbornici sedaj glasovati, je velevažen, in se ni čuditi, da se je odsek dolgo časa temeljito bavil, preden je zbornici stavil ta predlog. Gre za podržavljenje policije v glavnem mestu kranjske dežele in sicer v to svrho, da se policija popolni in pomnoži, vsled česar nastanejo tudi veliko večja bremena.

Ekscelenca gospod deželni predsednik je s številkami dokazal, da je ta izprememba za Ljubljano tudi v finančnem oziru ugodna, kontragovornik gospod poslanec dr. Triller se je pa postavil na nasprotno stališče, ampak glavnega argumenta gospoda deželnega predsednika glede številk pa vendar ni mogel izpodbiti. Gospod dr. Triller je rabil celo nekatere izraze, morda so mu po strani ušli, s katerimi pa stvari ni dobro služil, češ da bodo potem gospodje na Bleiweisovi cesti in pri Katoliški tiskarni mirneje spali. Ja, gospoda moja, če bi se jaz spustil v debato o tej stvari, potem bi moj govor izzvenel v klic, da je treba ljubljansko policijo podržaviti za vsako ceno. A presojajmo stvar popolnoma mirno, kajti gre za trajno obremenitev ljubljanske mestne občine, za obremenitev, katero moramo pred ljubljanskim prebivalstvom tudi opravičiti. Ne morem pritrditi gospodu dr. Trillerju, ki pravi, da med prebivalstvom v Ljubljani ni nobene želje po podržavljenju policije. Gospoda moja, ta želja eksistira, izrazila se je že na mnogih shodih, in ako bi te želje ne bilo, bi bil občinski svet ljubljanski gotovo najodločnejše protestiral proti nameri vlade. Toda občinski svet ni protestiral proti podržavljenju policije, ampak samo proti vsoti, ki se od ljubljanskega mesta zahteva. Če se podržavi mestna policija, se pritegnejo v policijski rajon predkraji Šiška, Vič in Moste, in to je za ljubljansko mesto velikega pomena, kajti mestna policija ne more izvrševati svoje dolžnosti, ako v predmestjih, ki bi jej dala največ opraviti, nima pravice nastopati. Stem torej, da država prevzame stroške za policijo v predmestjih, bo ljubljanskemu mestu silno ustreženo. Zaraditega sem tudi poudarjal, naj se pri presoji tega vprašanja hladno in trezno preudarja, kaj je mestu v resnično korist. Jako prijetno, in lahko rečem, demagogično je, da razne stranke licitirajo, koliko bo katera mestu prihranila. Nič ni lažjega, kakor zmeraj reči, ako Vi predlagate toliko, smo mi pa še za manjše vsote. Če je treba kaj občekoristnega napraviti, potem je treba imeti poguma tudi nasproti javnosti. (Pritrjevanje na levi — Zustimmung links.)

Jaz nisem tega mnenja, kakor gospod dr. Triller, da se stem nalaga ljubljanskemu mestu neka vojna kontribucija. Od ljubljanskega mesta se zahteva nek prispevek, kateri je faktično manjši, kakor so pa stroški za vzdrževanje ljubljanske policije danes. Gospod dr. Triller je omenjal, da bodo občini narasli večji stroški, na primer za sluge, ki jih bo treba nastaviti, ker so dosedaj opravljali dostavljanje raznih listov itd. policaji.

Gospoda moja, ako so se policaji za tako stvar rabili, potem je bila to zloraba stražnikov. Torej ta argument nikakor ne velja.

Odsek je sklenil predlog, s katerim ne soglaša zastopnik vlade, in kakor se sedaj vidi, ne soglaša ž njim tudi gospod dr. Triller. Ekscelenca gospod deželni predsednik želi, da bi se izrekla vsota že v zakonu, medtem ko gospod dr. Triller tudi zahteva, da se izreče neka vsota, katera je pa taka, da je popolnoma jasno, da jo bo vlada odklonila. (Deželnega glavarja namestnik baron Liechtenberg prevzame predsedstvo — Landeshauptmann-Stellvertreter Frei-

herr von Liechtenberg übernimmt den Vorsitz.) Da pridemo med ekstremoma do neke dosegljive srede, nimamo drugega izhoda, kakor predlog odsekov, da se namreč v principu sklene podržavljenje policije, glede vsote se pa še obravnava med vlado, mestno občino in deželnim odborom. S tem si odpremo možnost, da se ta vsota, katera se tudi meni zdi za Ljubljano previsoka, primerno zniža. Mi imamo še nekaj časa za obravnavanje z vlado, in gospodje, bodite prepričani, da, kar bo v moči deželnega odbora, to bomo tudi storili, da ljubljanskemu mestu, kolikor mogoče olajšamo breme.

Z resolucijo gospoda dr. Trillerja se ne morem sprijazniti samo glede neke besede. Gospod dr. Triller zahteva od vlade, da naj prevzame vse policiste, kakor so bili nastavljeni pod bivšim režimom v Ljubljani. So pa morda med temi tudi taki elementi, ki bi jih bilo bolje nadomestiti z novimi in boljšimi močmi, in zaraditega predlagam, da se v resoluciji gospoda poslanca dr. Trillerja izpremeni beseda „celotno“ v besedi „po možnosti“. Vlada naj se pri nastavljanju stražnikov v prvi vrsti po možnosti ozira na policiste, ki so se že izkazali v službi, ako pa vidi, da dobi lahko boljših, naj ji bo pa na prosto voljo dano, da jih nadomesti z boljšimi močmi.

To je stališče naše stranke. Popolnoma hladnokrvno presojamo to stvar v zavesti, da s tem ne kršimo naše avtonomije, kajti za avtonomijo smo jako tankočutni, ampak da ukrenemo nekaj dobrega za javni mir in red. Za to naj skrbi v prvi vrsti država in ako država prevzame večji del stroškov, v tem še ne vidimo kršenja deželne avtonomije.

Glasovali bomo torej za predlog ustavnega in občinskega odseka in pa za resolucijo gospoda tovariša dr. Trillerja, z izpremembo, katero sem prej predlagal. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar

(prevzame predsedstvo — den Vorsitz übernehmend):

Do besede pride nadaljnji progovornik gospod poslanec dr. Eger.

Abgeordneter Dr. Eger:

Hohes Haus! Im Prinzipe werden wir für die Einführung der Staatspolizei stimmen, aus begreiflichen Gründen, die ich hier, wie ich glaube, nicht des Näheren zu erörtern brauche.

Bezüglich der Beitragsleistung kann ich mich jedoch mit dem Regierungsentwurfe nicht einverstanden erklären, weil ich von Haus aus das Gefühl hatte, die Regierung habe in den Entwurf jenen Beitrag eingesetzt, den sie als Höchstbeitrag betrachtet und der eben die Grundlage bilden soll zu weiteren Verhandlungen.

Seine Exzellenz der Herr Landespräsident hat gemeint, es wäre möglich zu verhandeln; er hat aber gleichzeitig erklärt, der Gemeinderat habe einen so lächerlich kleinen Beitrag namhaft gemacht, daß sich jedes Verhandeln aufhöre.

Nun glaube ich, wenn der eine Kontrahent einen Fehler macht, so muß der zweite Kontrahent nicht auch in den gleichen Fehler verfallen, und wenn man schon sieht, daß die Gesamtansicht der Parteien im Gemeinderate die ist, daß der Beitrag, den die Regierung verlangt, hoch genommen ist, so war es immer noch möglich, während der Ausschußverhandlungen im Landtage mit einem Betrage zu kommen, der etwas annehmbarer gewesen wäre als dieser Höchstbetrag von 130 000 K. Zu diesem Zwecke wurde auch zur einverständlichen Regelung der Angelegenheit die Ausschußsitzung vertagt in der Erwartung, daß die Regierung bis zur nächsten Ausschußsitzung mit einer anderen Proposition kommen würde. Dies ist leider nicht geschehen und so griff man zum einzigen Auskunftsmittel, es dem Verordnungswege zu überlassen, wie hoch die Beitragsleistung der Stadtgemeinde Laibach sein soll.

Ich möchte mir da nur noch die Bemerkung erlauben, daß die Regierung bei ihrem Kalkul es übersehen hat, daß sie für außerordentliche Sicherheitsvorkehrungen in den Vorjahren sehr hohe Summen ausgegeben hat und daß diese Beträge dann entfallen werden, und daß weiters übersehen worden ist, daß nicht allein die Stadtgemeinde, sondern der Staat in erster Linie berufen ist, für die Sicherheit Sorge zu tragen, und daß er diesem Umstande Rechnung trägt und seiner Pflicht nachkommt, wenn er die Staatspolizei einführt. Es ist daher das Interesse des Staates an der Einführung der Staatpolizei ein wesentlich höheres, als wir es von Seiner Exzellenz dargestellt gehört haben.

Ich habe die Hoffnung und erwarte vom Herrn Abgeordneten Dr. Lampe, daß er bei den diesbezüglichen Verhandlungen das Interesse sämtlicher Laibacher nach Möglichkeit wahren wird, und in dieser Erwartung stelle ich den Antrag, dass folgende Resolution beschlossen werden möge (bere — liest):

„Der Landesausschuß wird aufgefordert, bei den gegenständlichen Verhandlungen die finanziellen Interessen der Stadt Laibach nach Möglichkeit zu decken.“

Was die weitere Frage anbelangt bezüglich der Übernahme der Wachmannschaft, schließe ich mich den Ausführungen des Herrn Abgeordneten Dr. Lampe an in dem Sinne, daß dies nach Möglichkeit stattfinden soll. (Odobravanje — Beifall.)

Deželni glavar:

Ker ni nihče več oglašen k besedi, je debata zaključena in ima sklepno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Jarc:

Zadeva se je pojasnjevala od različnih strani in zato bom v sklepni besedi lahko jako kratek

Gospod poslanec dr. Triller je zavrnil moje besede, češ, da razmere pri mestni policiji niso kričeče, ampak da je nasprotno vse v redu. Ne bom se prerekal ž njim, ampak mislim, da je ravno dejstvo, da se v posebni spomenici naglaša potreba reorganizacije mestne policije in da se naglašajo nerednosti v zglaševalnem uradu, dokaz za to, kako nujno potrebna je preuredba mestne policije, pa naj bodo potem razmere dobesedno kričeče ali ne. Gospod dr. Triller je apeliral na vlado, kakor da ni pravilno postopala in nekako kršila mestno avtonomijo, in deželni zbor naj kot čuvar mestne avtonomije proti temu protestira in odkloni to vladno predlogo. Glede tega prideta vpoštev samo § 2. in 26. mestnega štatuta. Paragraf 26. točka 6. pravi (bere — liest):

„Iz višjih državnih ozirov se smejo določena opravila krajne policije potom zakona odkazati posebnim cesarskim organom."

Jaz torej ne umevam, kako bi se z vladno predlogo kršila mestna avtonomija.

Paragraf 45., ki govori o stroških pravi (bere — liest):

„Občinski svet je dolžan za zavode in naprave, ki so potrebni za izvrševanje krajne policije, kakor tudi za namenu primerno oskrbovanje opravil izročenega področja dovoliti potrebne novce, in on je odgovoren za vsak opust, katerega zakrivi v tem oziru.

Občinski svet mora nadalje preskrbeti pripomočke, ki so potrebni za oskrbovanje takih opravil krajne policije, ki so odkazana cesarskim organom (§ 26. zadnji odstavek, in § 83., 3. odstavek). Visokost doneska, katerega mora v ta namen plačati občina, določi se po dogovoru med vlado in občinskim svetom."

Tudi glede tega dogovora bomo varovali to stališče deželne vlade.

Gospod dr. Triller se sklicuje dalje na stroške, ki jih bo imela država za vzdrževanje policije v okoliških občinah in da bo del teh stroškov itak padel nanje. Gospodje, mi vemo, da je to, da danes naša policija v mestu in v okoliških občinah ni v eni roki, jako slabo in da je to velik nedostatek. Saj je znano, da se ravno najslabši elementi nahajajo v ljubljanski okolici, ki uidejo preko mestnega pomerja in se tam rogajo policijskim stražnikom, ki ne smejo proti njim postopati. To je ravno najbolj v interesu Ljubljane, da se očisti takih nepotrebnih in nadležnih elementov in to se more zgoditi le na ta način, ako se policija v Ljubljani in okolici združi v eni roki. Gospod dr. Triller imenuje predlog ustavnega in občinskega odseka nekak „Verlegenheitsantrag". Jaz mislim, da ta predlog ni noben „Verlegenheitsantrag" ampak ima ravno namen zgraditi mirnim potom tisti most med deželno vlado in mestno občino ljubljansko, o katerem je govoril gospod deželni predsednik.

Kar se tiče resolucije gospoda poslanca dr. Trillerja glede prevzetja mestnih stražnikov v državno službo, bi jo priporočal v istem besedilu, kakor ga predlaga tovariš dr. Lampe, kajti nemogoče je, prevzeti vse policijske organe, saj je gotovo med njimi veliko za delo nezmožnih oseb in torej ne bo mogoče vseh sprejeti. Z veseljem pa lahko rečem, da bo vsakdo glasoval za resolucijo gospoda poslanca dr. Egra, kajti gospodje, v tem smo gotovo vsi edini, da je potrebno, da se visoka vlada naprosi, da upošteva te razmere, ker Ljubljana danes še ni v konsolidarnih gospodarskih razmerah, in zaraditega vsi pričakujemo, da se doseže od visoke vlade primerna popustljivost.

Deželni glavar:

K besedi se je še enkrat oglasil ekscelenca gospod deželni predsednik.

K. k. Landespräsident Exzellenz Freiherr von Schwarz:

Was die Resolution wegen der Übernahme der Polizeimannschaft anbelangt, so kann ich den hohen Landtag beruhigen. Es ist selbstverständlich, daß die Regierung diese Frage mit dem größten Wohlwollen für die Stadtgemeinde und für die beteiligten Bediensteten erörtern und regeln wird.

Übrigens ist das eine Frage, die auch ganz gut im Wege des Übereinkommens, wenn es dazu gekommen wäre, hätte geregelt werden können. Nichtsdestoweniger wird diese Angelegenheit seitens der Regierung, wenn es zur Errichtung einer Staatspolizeibehörde kommen sollte, in entgegenkommendster Weise behandelt werden. (Odobravanje v celi zbornici — Beifall im ganzen Hause.)

Deželni glavar:

Ker se je oglasil k besedi vladni zastopnik, je debata zopet otvorjena. Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Gospod referent?

Poročevalec Jarc:

Nimam ničesar več omeniti.

Deželni glavar:

Ker tudi gospod referent nima ničesar več omeniti, tedaj je debata zopet zaključena in bomo glasovali o prehodu v nadrobno razpravo.

Prosim tiste gospode, ki ste za predlog v nadrobno razpravo, da izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Visoka zbornica je sklenila prehod v nadrobno razpravo, in bomo torej glasovali, in sicer najprej o § 1. Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Gospod referent tudi nima nič omeniti, tedaj je debata zaključena, in prosim da glasujemo o tem paragrafu.

Prosim tiste gospode, ki se strinjajo s § 1. po vladni predlogi, da izvolijo vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj glasujemo o § 2. Gospod referent nima nič omeniti. Želi kdo gospodov besede?

(Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je debata zaključena in tedaj glasujmo!

Glasovali bomo najprej o predlogu odsekovem glede katerega ni stavljen noben spreminjevalni predlog, in šele če bi bil ta odklonjen, bi mogli glasovati o predlogu vlade.

Prosim tiste gospode, ki sprejmejo § 2. po besedilu odsekovem, da izvolijo vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Visoka zbornica je sprejela § 2. po besedilu odsekovem in torej odpade glasovanje o tozadevnem predlogu gospoda poslanca dr. Trillerja.

Sedaj bomo glasovali o § 3. in naslovu in uvodu.

Prosim tiste gospode, ki se strinjate s § 3. ter naslovom in uvodom tega zakonskega načrta, da izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Poročevalec Jarc:

Predlagam, da se glasuje o zakonskem načrtu tudi v celoti.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje.

Prosim tiste gospode, ki pritrjujete zakonskemu načrtu tudi v celoti, da izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Zakonski načrt je sprejet tudi v celoti, in s tem je rešena prva točka odsekovih predlogov.

Sedaj imamo glasovati še o 2. točki odsekovih predlogov, ki se glasi:

„2. Deželnemu odboru se naroča, naj temu zakonskemu načrtu izposluje Najvišjo sankcijo."

Prosim tiste gospode, ki pritrdite tudi tej točki, da izvolite vstati.

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj imamo glasovati še o nekaterih resolucijah. Prvo resolucijo je vložil gospod poslanec dr. Triller, ki se glasi (bere — liest):

„Visoki deželni zbor skleni:

C. kr. deželna vlada se naproša, da prevzame ob podržavljenju ljubljanske policije celotno mestno policijsko stražo, v kolikor bi je mestna občina ne bi mogla obdržati v službi."

K tej resoluciji je predlagal gospod poslanec dr. Lampe, da se mesto besede „celotno" vstavita besedi „po možnosti".

Tedaj bomo glasovali najprej o resoluciji gospoda poslanca dr. Trillerja, izpustivši besede „celotno".

Prosim tiste gospode, ki se strinjate s to resolucijo, da izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Resolucija je sprejeta soglasno.

Sedaj bomo glasovali še o predlogu gospoda poslanca dr. Lampeta, da se namesto besede „celotno" vstavita besedi „po možnosti".

Prosim tiste gospode, ki se strinjate s tem predlogom, da izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj glasujmo še o resoluciji gospoda poslanca dr. Egra, ki se glasi (bere — liest):

„Der Landesausschuß wird aufgefordert bei den gegenständlichen Verhandlungen die finanziellen Interessen der Stadi Laibach nach Möglichkeit zu decken."

Prosim tiste gospode, ki se strinjate s to resolucijo, da izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Ta resolucija je sprejeta soglasno, in s tem je rešen ta predmet.

Sedaj bomo obravnavali o:

Poročilu ustavnega in občinskega odseka: o nujnem predlogu gospoda poslanca dr. Lampeta in tovarišev glede pooblastila deželnemu odboru za nebistvene izpremembe in prevode, v tem zasedanju sklenjenih zakonov in drugih sklepov.

Prosim gospoda poročevalca

Poročevalec dr. Pegan:

Ustavni in občinski odsek je sklenil nasvetovati visoki zbornici, naj sprejme predlog, katerega besedilo bom prebral.

Sklenjeno je pa bilo, da se poročilo in predlog visoki zbornici sporočita ustmeno, tako, da odpade pismeno poročilo in pismeni predlog. Glasi se ta lex Lampe takole (bere — liest):

»Deželni zbor skleni:

Deželni odbor se pooblašča, da sme pred izposlovanjem Najvišje sankcije v tekočem zasedanju sprejetih zakonskih načrtov, oziroma pred izposlovanjem Najvišjega odobrenja deželnozborskih sklepov bodisi iz lastne iniciative, bodisi po želji vlade izvršiti potrebne izpremembe besedila, oziroma dopolnila, v kolikor odgovarja to smislu dotičnih zakonskih načrtov in ne zadeva bistvenih določil. Hkrati se deželni odbor pooblašča, da napravi zakonskim načrtom prevode v tistih primerih, v katerih je bil načrt zakona, oziroma njega posamezni deli, v deželnem zboru sklenjen le v enem jeziku.«

Prosim, da visoka zbornica temu nasvetu ustavnega in občinskega odseka pritrdi.

Deželni glavar:

Otvarjam debato. Želi kdo gospodov besede? (Nihče se ne oglasi — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je debata zaključena, in bomo torej glasovali.

Prosim tiste gospode, ki pritrdite temu nasvetu ustavnega in občinskega odseka, da izvolite vstati!

(Zgodi se — Geschieht.)

Sprejeto, in s tem je rešena tudi ta zadeva.

V svrho odgovora na katere interpelacije se je oglasil k besedi gospod deželni predsednik.

Ekscelenca gospod deželni predsednik ima besedo.

C. kr. predsednik ekscelenca baron Schwarz:

Visoka zbornica! Na interpelacijo gg. poslancev Matjašič in tovarišev glede razdelitve podpore med po toči prizadete posestnike v občinah Draši in Radovica čast mi je izjaviti sledeče:

Na podlagi poizvedb okrajnega glavarstva v Črnomlju je c. kr. ministrstvo za notranje zadeve za po toči prizadeti občini Radovica in Draši dovolilo državno podporo v znesku 15.000 K z naročilom, da se ima ta znesek razdeliti med prebivalstvom v smislu določil izdanih o postopanju pri pomožnih akcijah.

Vsled tega je bila ta podpora kakor je bilo tudi od okrajnega glavarstva predlagano, razdeljena le med najbolj prizadeto bedno prebivalstvo teh dveh občin.

Nikakor se pa ne morejo smatrati posestniki iz drugih občin, ki imajo kako zemljiško parcelo v eni teh od toče prizadetih občin, kot podpore potrebni radi bede, ker so imeli priliko na svojih, v drugi od toče neprizadeti občini, ležečih zemljiščih spraviti pridelke nepoškodovane.

Treba je pri vsih takih pomožnih akcijah upoštevati, da se ne izvršujejo v svrho odškodnine za poškodbe vsled raznih nezgod, marveč le v obrambo bede in pomanjkanja med ljudstvom, katero pa gotovo ni nastalo med ljudstvom, katero pa gotovo ni nastalo med posestniki v občinah Božjakovo, Pedzemelj in Metlika radi posameznih od toče poškodovanih parcel ležečih v občinah Radovica in Draši.

V sedmi seji kranjskega deželnega zbora so stavili gospod deželni poslanec dr. Fran Novak in tovariši o uradnem poslovanju državnih živinozdravnikov nastopno interpelacijo:

„V deželnozborski seji deželnega zbora kranjskega dne 17. januarja 1912, so razni govorniki kritizirali postopanje vladnih organov c. kr. živinozdravnikov in jim očitali nekorektnosti pri izvrševanju njihove službe. Očitalo se je med drugim živinozdravnikom šikanozno postopanje, zatiranje kmetov, celo o maščevalnosti radi političnega mišljenja je bila beseda izgovorjena v tem smislu, da so orožniki preiskavali po nalogu živinozdravnika razne hleve in se pri tem preiskavanju ozirali na politično mišljenje lastnikov.

Takega postopanja živinozdravnikov ne more nihče odobravati.

Ker je po našem mnenju dolžnost c. kr. deželne vlade, da takih rekriminacij ne prezre, dovoljujemo si pozvati g. c. kr. deželnega predsednika, da nam pojasni:

1. kaj misli ukreniti v slučaju, da so očitki opravičeni, da se v prihodnje tako nepravilno postopanje c. kr. živinozdravnikov prepreči?

2. ali je dal tozadevna potrebna navodila in ukazila c. kr. živinozdravnikom?

3. Za slučaj pa, da ti očitki niso opravičeni, zakaj ne poda g. deželni predsednik potrebnih pojasnil in zakaj ne zavrne teh očitanj?“

Na očitanja proti državnim živinozdravnikom navedena v seji dne 17. januarja, katera sem ravnokar po besedilu interpelacije prečital, pripomnim sledeče:

Promet z živino med avstrijskimi in ogrskimi deželami, oziroma Hrvaško-Slavonijo je uravnan po gotovih zakonitih določbah in naredbah ter so po veljavnih predpisih stranke, ki priženó v cestnem prometu govejo živino iz Hrvaške — za to vrsto živine ravno gre, ker uvoz prašičev sploh ni dovoljen — zavezane, dogon take živine prijaviti županstvu; tega, dolžnost je, to naznanilo takoj poslati dalje na politično oblastvo; to zaukaže, da se vpeljane živali po živinozdravniku preiščejo, živinski potni listi pregledajo in da se dožene nesumljiva provenienca.

Do konca meseca majnika pretečenega leta — od tega časa dalje je namreč uvoz govedi namenjene za nadaljno rejo v cestnem prometu sploh prepovedan — so prignale različne stranke tako goved iz Hrvaške v obmejni okraj Krški; ob pregledavanju živinskih potnih listov se je dognalo, da je bila goved prignana iz takih hrvaških občin, ki so bile za izvoz govedi v avstrijske dežele zaprte.

Najzadnje in sicer 19. majnika so prignale proti prepovedi štiri stranke iz samoborskega okraja 7 goved in 23. majnika tri stranke 8 goved v Krško občino.

V zmislu obstoječih zakonitih predpisov je politično oblastvo te živali zaseglo in je zaradi zmanjšanja stroškov odredilo dražbeno prodajo.

Od prvih štirih strank sta dve stranke dotične, proti prepovedi prignane živali, akoravno so bile zasene, odprodali in s tem preprečili njih javno prodajo in nadaljne sodno postopanje.

Sodno oblastvo je ustanovilo kazensko postopanje proti trem strankam, eno stranko pa kaznovalo z globo 10 K.

Od še ostalih goved je sodišče govedi ene stranke izreklo za zapadle, govedi druge stranke se pa niso izrekle za zapadle. Tej stranki se bode radi tega izkupiček za prodano goved povrnil.

Po govedi, ki je bila izrečena za zapadlo prej omenjene stranke se je dejansko zanesla kuga na gobcu in parkljih v Krški okraj.

Politično oblastvo je tudi onih 8 goved, katera so 23. majnika tri stranke proti prepovedi prignale iz Hrvaške zaplenilo in jih prodalo, okrožno

sodišče pa je izreklo, da so goveda zapadla, stranke pa je okrožno sodišče v Novem mestu oprostilo.

V pojasnilo mora tukaj poudariti, da po zakonu o živinskih kugah sodišče proti prepovedi prignane živali v varstvo domače živine lahko izrečejo za zapadle tudi takrat, kadar se ne izreče kazenska obsodba.

Kolikor se je moglo iz uradnih spisov posneti, sta dve stranki prve skupine (19. majnika) vložili milostne prošnje, ki pa okrožnemu sodišču nista dali povoda kaj ukreniti, ker je eno prošnjo vložila stranka, ki je svoje govedi pred javno prodajo odprodala in ki se kazenskim potom ni dalje zasledovala, drugo pa ona stranka, glede katere se je kazensko postopanje tudi ustavilo, in se govedi te stranke niso izrekle za zapadle.

Te dve milostni prošnji sta postali torej brezpredmetni.

Kakor se more iz teh podatkov posneti, ima politično oblastvo, in to hočem posebno poudarjati, v zmislu kazenskih določil občnega zakona o zatiranju kužnih živalskih bolezni, samo dolžnost, skrbeti za shranitev, prehranitev (zasejo) one živine, ki se je proti prepovedi vpeljala, in končno zaprositi državno pravdništvo, da pritrdi prodaji, ako se to iz javnih ozirov potrebno smatra ali ako prehranitev živine povzroča neizmerno velike stroške.

Nadaljnje kazensko postopanje in izrek, da se živina izreče za zapadlo, pa n e pristoji političnemu oblastvu, ampak zato so pristojna kazenska sodišča.

Uradni živinozdravnik, ima samo nalogo, živali preiskati in potrebno preskrbeti, da se živali shranijo in prehranijo; o tem mora svojemu predstojnemu oblastvu poročati in potrebne predloge staviti; kaj več odrediti pa on ne sme.

Sodelovanje žendarmerije je omejeno na nadzorovanje glede zaukazanih veterinarno-policijskih odredb.

Uradno poslovanje uradnega živinozdravnika v Krškem je torej v navedenih slučajih dne 23., oziroma 25. majnika, ko so se zasegle živali, prenehalo.

Očitanje, češ da se je Krški uradni živinozdravnik nad strankami radi volitev v državni zbor maščeval, nima že radi tega nobene podlage, ker so se volitve v državni zbor vršile mnogo pozneje, in sicer dne 13. junija.

Ni resnično, da je uradni živinozdravnik v Krškem več strank, ki so ga poprašale, je li izvoz govedi iz okraja Samobor dovoljen, napačno poučil. Okrajni živinozdravnik je izjavil strankam na njih vprašanja, da je sicer izvoz govedi iz okraja Samobor dovoljen, toda tudi iz tega okraja le tedaj, ako niso dotične živali iz zaprtih pokrajin in ako so iz takih občin, ko so same in njih obmejne občine skozi 40 dni kuge proste.

Ti pogoji pa niso bili podani glede govedi, katero so omenjene stranke kupile v okraju Samobor; to je moralo biti strankam, ki se pečajo z živinsko kupčijo, dobro znano.

Na podlagi navedenega moram očitanja nasproti uradnemu živinozdravniku v Krškem kot neupravičena najresneje zavrniti in obžalujem, da so se v tej visoki zbornici izrekle take obdolžitve, za katere so bile dane le enostranske informacije. Obenem moram opozoriti na veliko nevarnost, ki preti tačas domači živinoreji z upeljavo hrvaške živine; dokaz temu dejstvo, da je ena omenjenih strank, kakor sem izvajal, po dveh govedih, prignanih iz samoborskega okraja zanesla kugo na gobcu in parkljih v Krški okraj. Akoravno se je odločnim odredbam oblastev posrečilo kugo v primerno kratkem času zatreti, se je povzročila ne le onim petim posestnikom, v katerih dvorce se je kuga razširila, nego tudi ostalim prebivalcem z zaprtijo, ki se je morala zaradi zatrtja kuge zaukazati, velika škoda.

Kar se nadalje tiče pritožbe nekaterih gospodov poslancev v tej visoki zbornici o šikanah, ki so se baje godile ljudstvu pri zatiranju kuge na gobcu in parkljih v črnomeljskem okraju, se usojam omeniti, da se je ta kuga pretečeno leto iz sosednje Hrvaške opetovano zanesla v črnomeljski okraj in da se je ondot zelo razširila.

Kuga se je pojavila v petindvajsetih (25) občinah. Zbolelo je 3495 govedi, 227 ovac in 142 prašičev; od teh je poginilo 19 govedi in 31 prašičev.

To kugo je z ozirom na zelo lahko raztrosbo prav težko zatirati in se mora tedaj največja važnost polagati na to, da se ravna natanko po zaukazanih predpisih glede zaprtije. Res je, da so po dotičnih odredbah oni posestniki, kojih živina oboli na kugo, hudo prizadeti.

Površno izvrševanje odredb pri zatiranju kuge bi se pa hudo maščevalo. Dolžnost oblastva je torej, da varuje še kuge proste dvorce in vasi pred okuženjem, in da zabrani nadaljnje razširjenje kuge in po kugi oškodovanje poljedelcev.

Kjer je bilo to mogoče brez škode za tedaj še zdravo živino, dovolile so se najširše olajšave; ko se je pa nevarnost odstranila, so se odredbe glede zaprtije v vseh slučajih takoj razveljavile in se je promet z živino zopet dovolil.

Pripomniti pač moram, da je ob kugi suša in pomanjkanje vode, zatiranje kuge zelo otežkočila in živinorejcem tem večje neprilike povzročila. Dolžnost uradnih živinozdravnikov je, da v slučajih dognane kuge o odrejenih veterinarno-policijskih varnostnih odredbah predstoječemu političnemu oblastvu poročajo; tisto potem odrejene odredbe potrdi ali pismeno izpremeni; uradni živinozdravniki torej ne morejo samooblastno postopati. Razen tega pa nadzoruje deželna vlada zatiranje kuge.

Končam z izjavo, da so uradni živinozdravniki pri zatiranju kuge na gobcu in parkljih, ki je bila po vsej deželi razširjena in ki je silno grozila poljedelstvu, v vseh okrajih brez izjeme

s potrebno marljivostjo in previdnostjo postopali in da je v prvi vrsti zasluga njih požrtvovalne delavnosti, ako je naša kronovina danes prosta te kuge in da se sme poljedelski promet, kakor tudi trgovina z živino prosto gibati, med tem, ko so skoro vse druge kronovine vedno zelo okužene.

Deželni glavar

(pozvoni — das Glockenzeichen gebend):

Visoka zbornica! Dnevni red je izčrpan in sejo bom zaključil. Z zadovoljstvom lahko gleda visoka zbornica in pa cela dežela nazaj na plodovito delovanje deželnega zbora v tej dobi. Naj v kratkem omenim nekatere važne zadeve, ki so se rešile v tem razmeroma kratkem času.

Predvsem se je deželni zbor z veliko vnemo in vestnostjo pečal s finančnim gospodarstvom dežele, ki je končno podlaga vsega deželnega gospodarstva. Rešil se je proračun za leto 1912 in s tem postavilo deželno gospodarstvo na trdno ustavno podlago. Sklenil se je zakon o uvedbi davščine od prirastka na vrednosti in razun tega se je storil važen sklep, s katerim se vlada pozivlje, da povodom velikih vodnih zgradb v severnih deželah tudi primerno prispeva za vodnogospodarske potrebe naše dežele.

Kakor vselej, tako se je tudi to pot pečal deželni zbor zelo temeljito z zadevami deželne kulture. Omenim naj predvsem vodopravni zakon, veliko legislativno delo, katero ustvari na važni panogi deželne kulture nove pravne razmere na desetletja ven. Omenim naj lovski zakon, nadalje razne zakonske načrte o uravnavah voda Sore, Kamniške Bistrice — o zgradbi Vipavskih hudournikov, potem važni zakon o izboljšanju pašnikov, zakonski načrt glede vzdrževanja ograj itd.

Posebno plodovito je bilo topot delovanje deželnega zbora na polju občinskih zadev. V 6 slučajih se je sklenila ustanovitev novih samostojnih občin, nadalje se je sklenil načrt zakona o pravnih sredstvih proti odločbam avtonomnih oblasti in so se na tem polju ustvarile jasne razmere v prilog prebivalstva in občin. Nadalje se sklenil važni načrt zakona glede dodatka II. k občinskemu redu v zadevi gospodarskih odsekov, na katerem polju je dosedaj v naši deželi vladala skoraj anarhija, sklenil se je načrt zakona o občinskih taksah, načrt zakona glede izpremembe občinskega reda in občinskega volilnega reda za Ljubljano, nadalje načrt zakona glede podržavljenja policije v Ljubljani.

Na polju šolstva in vzgoje je deželni zbor sklenil ustanovitev gospodarske šole za kmetske fante, nadalje ustanovitev dvorazredne trgovske šole za ženske v Ljubljani; popolnil je tudi načrt zakona o šolskem nadzorstvu.

Za mladinsko oskrbovanje je visoki deželni zbor sklenil, da izpremeni oddelek za korigende v vzgojevališče, — zadeva, ki je bila že zdavno nujno potrebna.

Na polju narodnega gospodarstva sploh je visoki deželni zbor v tej dobi svojega delovanja storil zelo važne ukrepe. Omenim naj predvsem velevažni sklep zaradi centralne deželne klavnice in mesnice, nadalje sklep o podeželjenju kmetijsko-kemiškega preizkuševališča v Ljubljani.

Na polju komunikacij v deželi naj omenim, da je visoki deželni zbor končno sklenil besedilo cestnega zakona in sicer v zmislu dogovora z državno vlado, tako da je gotovo, da v kratkem dobi kranjska dežela najmodernejši, najnaprednejši cestni zakon izmed vseh kronovin naše države.

Tudi glede železniških zadev je storil deželni zbor važne sklepe. Omenjam zlasti sklep glede tretje železnične zveze s Trstom. Ne bom omenjal še drugih zadev, glede katerih je storil deželni zbor važne sklepe v tej kratki dobi.

Visoka zbornica! Mislim, da je naša dolžnost, da se ob tej priliki zahvaljujemo visoki deželni vladi za marljivo in dobrohotno sodelovanje pri vsem delovanju visokega deželnega zbora. Zahvaliti se nam je pa vladi sploh, visoka zbornica, zato, da nam je dala zadosti časa na razpolago za delovanje deželnega zbora. Izrekel bi samo prošnjo, da bi visoka vlada tudi v bodoče skrbela vselej za to, da bi naš deželni zbor, ki je — to se lahko reče — eden najbolj delavnih v celi naši državi, tudi v bodoče imel vselej zadosti časa za svoje velevažno delovanje na razpolaganje.

To sem hotel visoki zbornici končno še omeniti in navsezadnje izreči vsem njenim članom svojo iskreno zahvalo za blagohotno podpiranje meni naklonjeno pri izvrševanju mojega težavnega posla.

Visoka zbornica! Vsled Najvišjega ukaza izrekam, da je deželni zbor vojvodine Kranjske o d g o d e n.

Hohes Haus! Infolge Allerhöchster Anordnung erkläre ich den Landtag des Herzogtumes Krain für v e r t a g t.

Seja je zaključena.

Konec seje ob 8. uri 10 minut zvečer. — Schluß der Sitzung um 8 Uhr 10 Minuten abends.

Dodatek - Anhang.

I.

Interpelacija

poslanca Jakliča in tovarišev na Ekscelenco gosp. deželnega predsednika zaradi škode, ki preti prebivalstvu kočevskega okraja vsled mnogoštevilne zverjadi.

Kakor znano se goje v obširnih gozdovih grajščine Kočevske in še nekaterih drugih, v večjem številu medvedje. Mi ne zavidamo gospodi zabave, ki jo ima z medvedorejo, toda dejstvo je, da se čujejo čimdalje pogosteje pritožbe o škodah, ki jo delajo medvedje na poljskih pridelkih, vrh tega pa postajo že nevarni domačim živalim in ljudem. Čisto naravno je, da razen par gosposkih medvedorejcev in nekaterih pasijoniranih lovcev, vse kmetsko prebivalstvo zlasti pa v neposrednem obližju grajščinskih lovišč, nujno želi, da bi več ne imeli škode in strahu, ki ga povzročajo medvedje in se začudeno povprašuje, kako je mogoče, da se dopušča reja zverine, ki je nevarna ljudskem premoženju in življenju.

Iz ozirov na varnost ljudskega premoženja in življenja je nujno potreba, da se medvede, kolikor je mogoče do dobra in hitro pokonča.

Zaradi tega vprašamo Ekscelenco gospoda deželnega predsednika:

Ali hoče gospod deželni predsednik vse ukreniti, da se medvedje v grajščinskih loviščih kočevskega okraja pokončajo oziroma na kak drug način narede neškodljivi.

Ljubljana, dne 22. februarja 1912.

Fr. Jaklič, J. Hladnik, Matjašič, I. Piber, J. Ravnikar, B. Perhavec, Dimnik, Žitnik, Drobnič, dr. Pegan, Lampe, dr. Zajec, Bartol, Fr. Demšar.

II.

Interpelacija

poslanca Hladnika in tovarišev na Njega Ekscelenco preblagorodnega gospoda deželnega predsednika.

Za dan 26. in 27. februarja so razpisane občinske volitve v občini Št. Rupert (krški okraj).

Agitacija za kandidate napredne stranke pa presega vse meje. Agitira se z nezakonitimi sredstvi, agitira se z nasilstvom.

Občinski sluga donaša glasovnice, na katerih so že kar natisnjena imena kandidatov napredne stranke. Navadno pa kar pri gostilničarju v vasi pusti za volilce v dotični vasi take s štampiljami natisnjene glasovnice, naj jih razdeli. Gostilničar razdeli svojim pristašem glasovnice, pristašem S. L. S. pa, ki zahtevajo prazne glasovnice, reče, da jih dobe šele dan pred volitvijo. Pa tudi pristaši S. L. S. dobe kar s kandidati napredne stranke natisnjene glasovnice n. pr. Lamovšek Franc, Škoda Jožef, Štamcar Franc in mnogi drugi.

Pri agitiranju rabila so se tudi nasilstva.

Občinski sluga Čeh je ponujal Kar. Škarja tiskano glasovnico. Ker pa take ni hotel vsprejeti mu je zagrozil: „trda bode šla za fanta.“ Škarja namreč prosi za oproščenje sina od vojaščine. Volilki Jerman iz Homa so zapretili, da ne bode dobila koruze iz pomožne akcije, ako ne bode za liberalno stranko volila.

Občinski tajnik je Mariji Gregorčič in Mariji Ahlin zapretil, da ne bode več podpisaval pobotnic za provizijo, če ne da napredni stranki pooblastila. In podobnih kričečih slučajev bi se lahko naštelo še mnogo.

Vprašamo torej:

1. Ali je Njega Ekscelenci znana ta nezakonita agitacija za občinske volitve v Št. Rupertu?

2. Ali hoče visoka c. kr. deželna vlada potrebno ukreniti, da se volitve sistirajo in poveri vodstvo volitve ali posebnem gerentu ali pa uradniku c. kr. politične oblasti?

V Ljubljani, dne 22. februarja 1912.

Hladnik, Jaklič, Drobnič, dr. Pegan, Dular, Zajec, Lavrenčič, dr. Žitnik, Kobi, dr. Lampe, Fr. Demšar, Matjašič, Zabret, Povše, Dimnik, Ravnihar, B. M. Perhavec, J. Piber.

III.

Interpelacija

poslanca Vehovec in tovarišev do gospoda deželnega glavarja.

Že pred 2 letoma so občinski zastopi Velikolaškega in Žuženberškega okraja sklepali in prosili napravo vodovoda za Suho Krajino.

Vprašamo gospoda deželnega glavarja, ali je državni in deželni prispevek že zagotovljen in kdaj se začne z izdelovanjem podrobnih načrtov.

Vehovec l. r.,

Matjašič l. r., Pogačnik l. r., B. M. Perhavec l. r., Drobnič l. r., dr. Pegan l. r., Piber l. r., Hladnik l. r., Fr. Demšar l. r., Lavrenčič l. r., dr. Krek l. r., Jaklič. l. r., dr. Žitnik l. r.

IV.

Vprašanje

poslanca Bartola in tovarišev na gospoda deželnega glavarja v zadevi mostu čez Kolpo pri Kužlju.

Vas Kuželj v občini Fara nima nobene zveze z ostalim delom občine in drugimi kraji. Zaradi tega si prizadeva dobiti most čez Kolpo, da bi mogli ljudje z blagom na cesto vsaj na hrvaško stran. Vaščani iz Kužlja kakor tudi županstvo pri Fari je že opetovano peticijoniralo za most, ali pa da se jim napravi po kranjski strani občinska cesta na Faro, ki bi bila v korist tudi drugim vasem. Doslej se o zgradbi potrebnega mosta oziroma ceste nič česar gotovega ne ve. Ker je pa stvar nujna, vprašamo podpisani gospoda dež. glavarja:

1. Ali je gospodu deželnemu glavarju znano, kdaj se bo most oziroma cesta zgradila?

2. Ali hoče gospod deželni glavar vse potrebno ukreniti, da dobi vas Kuželj potrebni most oziroma cesto?

Ljubljana, 22. februarja 1912.

Bartol l. r.,

Drobnič l. r., Matjašič l. r., I. Piber l. r., Dimnik l. r., dr. Žitnik l. r., Jaklič l. r., Fr. Demšar l. r., dr. Pegan l. r., Hladnik l. r. Dular l. r., Perhavec l. r.

Corrigendum:

Datum VIII. seje se ima pravilno glasiti **»13. februarja 1912«.**

Das Datum der VIII. Sitzung hat richtig zu lauten **»13. Februar 1912«.**